

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
LÉKAŘSKÁ FAKULTA V HRADCI KRÁLOVÉ
ÚSTAV SOCIÁLNÍHO LÉKAŘSTVÍ
ODDĚLENÍ OŠETŘOVATELSTVÍ

Život s vodícím psem

Bakalářská práce

Autor práce: **Lucie Bártová, DiS.**

Vedoucí práce: **prof. PhDr. Jiří Mareš, CSc.**

2008

CHARLES UNIVERSITY IN PRAGUE
MEDICAL FACULTY OF HRADEC KRÁLOVÉ
INSTITUTE OF SOCIAL MEDICINE
DEPARTMENT OF NURSING

Life with guide-dog

Bachelor's thesis

Author: **Lucie Bártová, DiS.**

Supervisor: **prof. PhDr. Jiří Mareš, CSc.**

2008

Prohlašuji, že předložená práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

V Hradci Králové

(podpis)

Poděkování

Mé poděkování patří především vedoucímu mé bakalářské práce panu prof. PhDr. Jiřímu Marešovi, CSc., který mi pomáhal, radil a podporoval při psaní. Dále bych chtěla poděkovat ředitelce Střediska výcviku vodících psů v Praze paní Ing. Haně Jasenovcové, která mi umožnila návštěvu jejich střediska a také Michaele Holasové, asistentce pro klienty v tomto centru, která mě střediskem provedla a odpovídala trpělivě na mé dotazy.

Nesmím zapomenout zde také poděkovat doc. Haně Langrové z Oční kliniky FNHK, Mgr. Martině Šonské vedoucí střediska Tyfloservis v Hradci Králové, panu Milanu Dvořákovi majiteli Školy pro výcvik vodících psů v Brně, paní Haně Pirnerové ředitelce Pomocných tlapek a všem, kdo mi pomáhali při sběru informací a především všem trpělivým respondentům.

Citáty

„Pes je jediné stvoření na světě, které vás miluje víc než sebe.“

Josh Billings

Obr. 1 Štěně

Foto: Autorka

„Není snad zvířete, které bychom znali lépe než psa, které bychom více milovali a kterému bychom více důvěřovali... Léčebné účinky života se psem nejsou objevem moderní psychologie, lidé je znají již tisíce let.“

Dr. Nicholas J. Saunders

Obsah

I. ÚVOD	8
II. TEORETICKÁ ČÁST.....	9
1. Cíle	9
2. Anatomie a fyziologie zraku	10
2.1 Anatomie zraku	10
2.2 Fyziologie zraku	13
3. Vyšetřovací metody	14
3.1 Všeobecné vyšetřovací metody.....	14
3.2 Speciální vyšetřovací metody	14
3.2.1 Vyšetření zrakové ostrosti (vizus) do dálky.....	14
3.2.2 Vyšetření zrakové ostrosti do blízka	15
3.2.3 Perimetrie (vyšetření zorného pole)	15
4. Zrakové postižení.....	16
4.1 Těžké zrakové postižení.....	16
4.1.1 Klasifikace	17
4.1.1.1 Nevidomost/ slepota	17
4.1.1.2 Slabozrakost.....	18
4.1.2 Příčiny	18
4.1.3 Kompenzační pomůcky	19
4.1.4 Braillovo písmo	21
5. Ošetřovatelství a zrakově postižení.....	22
6. Zooterapie	24
6.1 Hipoterapie	24
6.2 Canisterapie	25
6.2.1 Historie canisterapie a vodících psů.....	25
6.2.2 Dělení canisterapie	27
6.2.3 Canisterapie a vodící psi u nás.....	28
6.3 Minimální vzdělávání pracovníků (včetně dobrovolných) v zooterapii.....	29
7. Problematika psů pro postižené	30
7.1 Přínos psa.....	30
7.1.1 Vodící pes.....	30
7.1.2 Asistenční pes	31
7.1.3 Signální pes.....	31

7.1.4 Terapeutický /canisterapeutický pes.....	32
7.2 Chov, výcvik vodícího psa	33
7.3 Předání psa	35
7.4 Povelová technika a její druhy.....	36
7.5 Nejznámější české organizace věnující se výchově psů pomocníků	39
7.6 Organizace pomáhající postiženým lidem	41
III. EMPIRICKÁ ČÁST	44
8. Výzkum.....	44
8.1 Cíle.....	44
9. Vlastní výzkum	44
9.1 Organizace výzkumu	44
9.2 Metoda výzkumu	44
9.3 Pilotáž výzkumu	45
9.4 Charakteristika výzkumu.....	45
10. Zkoumaný vzorek	46
11. Vyhodnocení výsledků.....	69
12. Příběhy.....	70
IV. ZÁVĚRY	76
V. ANOTACE.....	79
VI. LITERATURA A PRAMENY	80
VII. SEZNAMY	84
VIII. PŘÍLOHY	86

I. ÚVOD

Je mnoho lidí na celém světě, kteří si život bez zvířat nemohou ani představit, ale najdou se i lidé, kteří vidí zvířata jen jako „užitkové zboží“. Ale zvířata přeci nejsou jen továrny na maso, vejce, kůži, peří.. Jsou to především živí tvorové mající stejná práva na život jako lidé. Mnoho zvířat plní funkci kamarádů, pomocníků, jak se v poslední době užívá i léčitelů lidských duší. Dovedou poslouchat, přitulit se, jsou věrní a vděční .

Ať jsou to koně, psi, kočky, různé plazi, hlodavci, ptáci, ale třeba i rybičky, nabízí uklidňující pohled a uvolnění mysli. Zvířata jsou v běžném životě terapeuti a ani si to vlastně neuvědomujeme. Například když se necítíme dobře, tak nás náš domácí miláček dokáže na chvíli odvést od problémů a starostí všedního života. Už jen to, že nás „vyslechne“ a projeví nám svou lásku a trpělivost, tak nám pomáhá a my to bereme jako samozřejmost. Ale i zvíře potřebuje dostávat lásku a pozornost, protože i zde platí, že je důležité dávat a nejen brát.

Zvíře – pes nebo v dnešní době i miniaturní koně (hlavně v USA) jsou výborní pomocníci pro postižené spoluobčany. „Zdraví“ člověk si nedovede představit, co takové vycvičené zvíře pro postiženého znamená.

Důvodem k výběru tématu mé práce bylo zjištění, že problematika vodících psů není u veřejnosti moc známá, bohužel se neznalost nebo pojmenují to neinformovanost týká i nás zdravotníků. A to by nemělo být. Právě my bychom měli být jakkoliv postiženým spoluobčanům oporou a pomocí. Kdo jiný. My jsme pomáhající profese. Tak proč jsou mezi námi zdravotníci, kteří dokáží „vyhodit“ psa pomocníka z čekárny či ordinace?! Chtěla bych tuto problematiku přiblížit nejen zdravotníkům, ale i laické veřejnosti. Chci zjistit, jaký je přínos vodícího psa zrakově postiženému .

II. TEORETICKÁ ČÁST

Mezi námi „zdravými“ lidmi žije v ČR zhruba 100 000 zrakově postižených občanů, z toho je asi 17 000 prakticky nevidomých lidí. Část zrakově postižených vlastní vodícího psa a přitom je málo údajů o tom, jak tuto skutečnost zrakově postižení vnímají a hodnotí. Tato problematika mě velice zajímá, a proto jsem se na zrakově postižené lidi a vodící psy zaměřila.

V teoretické části se zabývám problematikou očí, zrakově postižených lidí a vodících psů.

1. Cíle

- Charakterizovat anatomii a fyziologii zraku.
- Popsat vyšetřovací metody zraku.
- Vysvětlit pojmy postižení, vada, znevýhodnění.
- Charakterizovat psy pomocníky, jejich výcvik.
- Ozřejmit nejznámější české organizace věnující se výchově psů pomocníků.
- Ozřejmit nejznámější české organizace pomáhající postiženým lidem.

2. Anatomie a fyziologie zraku

Zrak je smysl, který nám umožňuje vnímat světlo a jeho různé barvy. Asi 60 - 65 % všech informací, které získáváme, vnímáme okem. V této kapitole se zaměřím na anatomii a fyziologii oka.

2.1 Anatomie zraku

Než začnu psát o problematice zrakového postižení, přiblížím nejprve anatomii oka. Pro představu anatomie oka zde vkládám obr.2.

Čerpáno z : Holibková, 2004, Kvapilíková, 2000, Atrata, Vančurová, 2002.

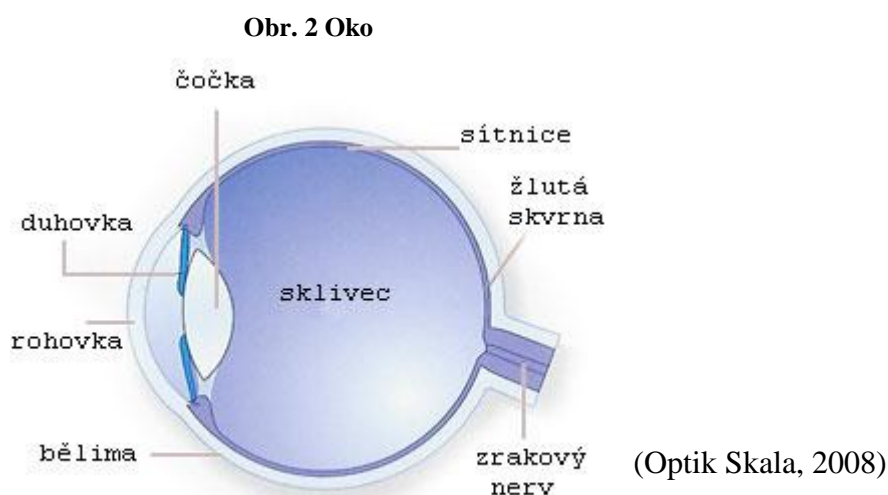
Organum visus – ústrojí zrakové

Skládá se z **oční koule** – **bulbus oculi** a přídatných očních orgánů. Bulbus oculi se nachází v očníci, kde ho před nárazy chrání tukový polštář.

Stěna oční koule je tvořena třemi vrstvami:

- zevní – vazivovou - tunica fibrosa bulbi
- střední – cévnatkou - tunica vasculosa bulbi
- vnitřní – nervovou - tunica sensoria bulbi.

Uvnitř je rosolovité těleso – sklivec- corpus vitreum, před ním se nachází čočka – lens.

Tunica fibrosa bulbi

Bělíma - sclera představuje asi 5/6 zadní části zevní vrstvy. Má bílou barvu, je pevná a neprůhledná. Vpředu se nachází kruhovitá brázda – limbus, do níž se vkládá rohovka. V zadním pólu je proděravělá od prostupu vláken zrakového nervu, vpředu se do ní upínají okohybné svaly. Skléra nemá žádné cévy, výživa se zajišťuje difúzí z okolí.

Rohovka – cornea tvoří přední segment zevní vrstvy, zhruba 1/6 koule oční. Směrem dopředu se více zakřivuje. Představuje jedno z optických médií oka, je průhledná a bohatě inervovaná, což je rozdíl od bělimy. Výživa je zajišťována ze spojivkových a duhovkových cév a z komorové tekutiny. Všechny inervační zdroje jsou z první větve trojklanného nervu. Každé poškození rohovky je velmi bolestivé. Rohovka patří mezi nejcitlivější části povrchu lidského těla. Její poranění se hojí jizvou, ta zhoršuje průchod světelných paprsků.

Tunica vasculosa bulbi

Tvoří ji cévnatka – choroidea, řasnaté tělísko - corpus ciliare a duhovka – iris.

Cévkatka - choroidea se přikládá z vnitřní strany v zadních dvou třetinách bulbu k bělimě. Obsahuje mnoho cév a pigmentové buňky. Hnědý pigment obsažený v buňkách cévnatky zabraňuje rozptylu světelných paprsků uvnitř oka.

Řasnaté těleso – corpus ciliare je pokračováním cévnatky směrem dopředu. Má tvar kruhovitého valu, v němž se nachází hladké svalstvo. K tenkým šlachovým vláknům řasnatého tělesa je připojena **čočka – lens**. Hladké svalstvo řasnatého tělesa umožňuje změnu tvaru čočky, čímž se mění lomivost světelného paprsku – akomodace na vzdálenost.

Duhovka – iris pokračuje z řasnatého tělesa. Má tvar mezikruží, kdy se uprostřed nachází otvor – **zornice - pupilla**, kudy vstupují světelné paprsky do nitra oční koule. Snopce hladké svaloviny duhovky uspořádané paprscitě způsobují rozšíření zornice (mydriázu), kruhové snopce její zúžení (miózu). Barva duhovky je závislá na množství pigmentu, jenž je v zadní části duhovky a v duhovce samotné

Tunica sensoria bulbi

Sítnici – retinu formují dva oddíly. V zadní optické části se nachází tyčinky a čípky, přední slepá část sítnice je redukována na vrstvu pigmentových buněk. Tyčinky jsou receptory pro vnímání světla a čípky umožňují barevné vidění. V optické části se nalézají mimo tyčinek a čípků vrstva buněk bipolárních a gangliových. Slepou skvrnou nazýváme místo, kde se sbíhají nervová vlákna sítnice – je to malá vyvýšenina, nejsou zde ani

tyčinky, ani čípky. Zevně od tohoto místa je skvrna žlutá. Ta obsahuje pouze čípky. Právě zde je místo nejostřejšího vidění.

Čočka - lens bikonvexního tvaru. Zadní plocha je více zakřivena. Uložena za duhovkou, před sklivcem. Je pružná, tvořena tuhou, rosolovitou a dokonale průhlednou hmotou. Zavěšením na řasnatém tělese může měnit poloměr svého zakřivení, a tím zabezpečuje přesné vidění do blízka i do dálky. Uvnitř se nachází **substantia lentis**, která je pevně uzavřena v pouzdru – **capsula lentis**.

Sklivce - corpus vitreum je rosolovitá hmota vyplňující za čočkou podstatnou část oční koule.

Komorový mok - humor aqueus – čirá tekutina vyplňující **oční komory- camerae bulbi**. Přední komora oční je úzké místo mezi rohovkou a přední stěnou duhovky. Zadní oční komora je prostor mezi zadní plochou duhovky a přední plochou čočky. Obě komory spolu komunikují otvorem v duhovce – zornicí.

Přídavné orgány oční – organa oculi accesoria

- 1) **okohybné svaly** – čtyři přímé a dva šikmé svaly, pohybují oční koulí. Jde o tyto svaly : m. rectus bulbi superior, m. rectus bulbi inferior, m. rectus bulbi medialis, m. rectus bulbi lateralis, m. obliquus bulbi, m. obliquus bulbi inferior. Patří k nim i zdvihač horního víčka – m. levator palpebrae superioris. Zajišťují velmi přesný pohyb prakticky všemi směry.
- 2) **Víčka – palpebrae** – podloženy vazivovými ploténkami, vpředu kryty kůží. Okraje víček jsou opatřeny **řasami – ciliae** a žlázkami, které produkují maz. Maz zabraňuje přetékání slz přes volný okraj víček.
- 3) **Spojivka – tunica conjunctiva** – je tenká blána slizničního charakteru, kryje vnitřní plochu víček – **tunica conjunctiva palpebrarum**, přechází na **bělimu – tunica conjunctiva bulbi**. Ve spojivkovém vaku se hromadí slzy.

Ústrojí slzní – apparatus lacrimalis – sestává se ze **slzné žlázy – glandula lacrimalis**, uložené v horním zevním kvadrantu očnice. **Slzy – lacrimae**, které žláza produkuje, vtékají do spojivkového vaku, do slzného jezírka, odtud slzními kanálky do slzného vaku při vnitřním koutku očním a dále **slzovodem – ductus nasolacrimalis** – do dolního nosního průchodu.

2.2 Fyziologie zraku

„Zrak představuje schopnost organismu vnímat světlo v rozsahu 400 až 750 nm vlnové délky elektromagnetického vlnění. Zrakem jsme schopni rozlišovat nejen světlo a tmu, ale i pohyb, jeho směr a rychlost, poznávat předměty v našem okolí a tak se orientovat v prostoru. Zrak představuje přibližně 60 – 65 % všech našich informací.

Vlastními zrakovými receptory jsou tyčinky a čípky, které jsou v sítnici oka. Světelné paprsky se k nim dostávají průchodem přes lomivý (optický) aparát oka, který tvoří rohovka a čočka.“ Rohovka má lomivost 40 - 42 dioptrií, čočka láme paprsek přední i zadní stěnou v celkové dioptrické mohutnosti asi 16 dioptrií bez akomodace. Celková dioptrická mohutnost oka při pohledu do dálky činí tedy 59 dioptrií. Čípky jsou schopny vidět pouze za světla a barevně. Mluvíme o fotopickém vidění. Tyčinky umožňují vidění za šera, černobíle a neostře – skotopické vidění.

„Postatou barevného vidění je existence tří pigmentů v tzv. terčících čípků. Tyto fotolabilní pigmenty reagují na tři různé vlnové délky spektra. Existuje čípek pro červenou barvu (absorpce v rozsahu 750 - 600 nm), zelenou (550 - 500 nm) a modrou (500 - 400 nm). Toto normální vidění barev označujeme jako trichromatické. Tyčinky mají pigment citlivý pouze na vlnovou délku 500 nm.“

Čočka může měnit dle potřeby svůj tvar i svoji lomivost. Tento děj vedoucí ke změně dioptrické mohutnosti čočky nazýváme akomodace. „Při pohledu do blízka (a při konvergenci bulbů) dojde reflexně ke stahu m. ciliaris a tím k uvolnění závěsného aparátu čočky, která se tak vlastní pružností vyklene (především přední stěna, zadní stěna je omezena sklivcem), a tím dojde ke zvýšení její dioptrické mohutnosti.“ Je to velmi důležité při pohledu do blízka (tj. bližší vzdálenosti od oka než je 5 m, protože odtud již paprsky vstupují do oka nikoli rovnoběžně, jako u pohledu do dálky, ale rozbíhavě). Pokud by se dioptrická mohutnost oka nezvýšila díky akomodaci, paprsky by se tak neprotínaly na sítnici a naše vidění by nebylo ostré.

„Zornicový reflex (reakce duhovky na osvit) je jednou z důležitých známek života (funkce CNS).“ Průsvit zornice se mění v závislosti na intenzitě osvětlení. Při velkém osvitu dochází k zúžení (mióze) zornice, to je řízeno parasymptikem, který aktivuje m. sphincter pupillae, naopak v přítmí se zornice rozšiřují, sympatikus aktivuje m. dilatator pupillae a dojde k mydriáze. (Mourek, 2005, str. 159 - 161)

3. Vyšetřovací metody

V této kapitole ozřejmím některé vyšetřovací metody oka.

Čerpáno z: Juřeníková, 2000.

3.1 Všeobecné vyšetřovací metody

Anamnéza, základní fyzikální vyšetření a odběr biologického materiálu (jedná se o odběry biologického materiálu na mikrobiologické, hematologické, cytologické, histologické, mikrobiologické, biochemické vyšetření).

3.2 Speciální vyšetřovací metody

Oko můžeme vyšetřovat různými speciálními metodami – RTG, CT, NMR, UZ, fluorescenční angiografií, elektrofyziologickými vyšetřovacími metodami a mnoha dalšími velice specifickými vyšetřeními. Lze např. vyšetřit průchodnost odvodných slzných cest, rohovku, přední komoru, čočku, sklivec, zornici, oční pozadí, barvocit, nitrooční tlak, refrakci oka. Zmíním se zde o těch nejběžnějších vyšetřovacích metodách.

3.2.1 Vyšetření zrakové ostrosti (vizus) do dálky

K vyšetření se používají tzv. optotypy – obr. 2 (Schnellenovy optotypy). Optotypy jsou tabulky s čísly nebo písmeny, které jsou sestaveny do řádků, kdy se velikost jednotlivých znaků směrem dolů zmenšuje. Pro nejmenší děti se nejčastěji používají optotypy obrázkové, háčkové (E – Pflügenerovy háčky) nebo kruhové (C – Landoltovy prstence – standardizovaná metoda pro všechny věkové skupiny). U každého řádku se nacházejí číslice udávající vzdálenost v metrech, kterou by mělo zdravé oko přečíst. Např. – nejmenší řádek má č. 6, tak zdravé oko ho má přečíst ze vzdálenosti 6 metrů. Závěry zkoušek se píše do zlomku, kdy:

$$\frac{\text{Čísel}}{\text{Jmenovatel}} = \frac{\text{vzdálenost, ze které se čte}}{\text{řádek, který je čten bez chyby, je to vzdálenost, ze které by optotyp rozeznalo zdravé emetropické oko}} = \frac{6}{6}$$

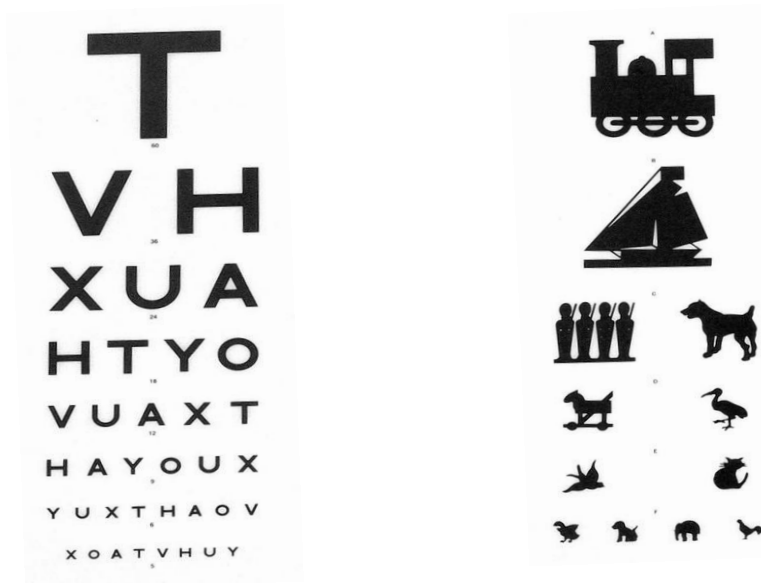
Optimální vyšetřovaná vzdálenost je 6 metrů. Každé oko se vyšetřuje zvlášť (optotypy pro vyšetřování ze vzdálenosti 6 metrů nebo 5 metrů). Pokud pacient nevidí ani největší řádek, zkouší se zrak ze vzdálenosti 1 m pomocí prstů proti černé podložce. Pokud prsty klient vidí, prodlužuje se vzdálenost, pokud prsty nevidí ani z 1 metru, vzdálenost se

zkracuje. Pokud pacient zaznamená pohyb prstů pouze před okem, zaznamená se do dokumentace, že vidí pouze pohyb.

Dále si všímáme, zda má vyšetřovaný zachovaný světlocit (rozlišení světla a tmy), pokud ano, píše se 1/00, důležité je i posouzení správné projekce světla.

Příprava k vyšetření : vysvětlit výkon a dokonale zakrýt oko, které se právě nevyšetřuje.

Obr. 3 Optotypy

(OmniPrax – Oboustranné optotypy, 2008)

3.2.2 Vyšetření zrakové ostrosti do blízka

Vyšetření se provádí pomocí Jägrových tabulek, což jsou odstavce textu různých velikostí, označené čísly 1, 2, 3, 4

Klient se zrakovou ostrostí 6/6 má ze 30 centimetrů přečíst odstavec s číslem 1. Do dokumentace pak zapisujeme J. č. 1.

Příprava k výkonu je vysvětlení postupu klientovi.

3.2.3 Perimetrie (vyšetření zorného pole)

Zorné pole se vyšetřuje pomocí perimetru (mechanický, počítačový) - každé oko zvlášť. Dnes se dává přednost počítačové perimetrii, která je přesná a určuje velikost zorného pole a dynamiku jeho změn.

Příprava k vyšetření spočívá ve vysvětlení výkonu a spolupráci klienta, hlava se fixuje (opřena bradou a čelem), ošetření po výkonu není nutné.

4. Zrakové postižení

V této kapitole se věnuji zrakovému postižení, jeho příčinám, kompenzačním pomůckám a v neposlední řadě i Braillovu písmu.

Čerpáno z: O zrakových vadách, 2008, Bubeníčková, 2008.

Světová zdravotnická organizace (dále WHO) nevidomých uvádí, že na světě žije 150 milionů osob s těžkým zrakovým postižením, z čehož je 38 milionů nevidomých. Rok od roku tato čísla narůstají, neboť se prodlužuje délka života a tím stoupá míra výskytu zrakových onemocnění starších osob. V Evropě má problémy se zrakem přibližně každý šedesátý člověk.

V České republice je zrakově postižených lidí zhruba 100 000, z toho je asi 17 000 prakticky nevidomých. Zatím neexistuje žádná přesná statistika zrakově postižených lidí u nás.

Pojmy

„Světová zdravotnická organizace uvádí ve své Mezinárodní klasifikaci vad, postižení a znevýhodnění (1980) následující definice:

- Postižení (Disability): Jakékoliv omezení nebo ztráta (vyplývající z vady) schopnosti jednat a provádět činnosti způsobem nebo v mezích, které se pro lidskou bytost považují za normální.
- Znevýhodnění (Handicap): Nevýhoda, vyplývající pro daného jedince z jeho vady nebo postižení, která omezuje nebo znemožňuje, aby naplnil roli, která je pro tohoto jedince (s přihlédnutím k věku, pohlaví a sociálním a kulturním činitelům) normální.
- Vada (Impairment): Jakákoliv ztráta nebo abnormálnost psychologické, fyziologické nebo anatomické struktury nebo funkce.“ (Bubeníčková, 2008)

4.1 Těžké zrakové postižení

Čerpáno z: Brůnová, 2005.

Nevidomost a slabozrakost patří mezi těžká zraková postižení. U těžce zrakově postižených se nedá kompenzovat zraková vada brýlemi tak, aby postižení nezasahovalo do běžného života. Takto postižený člověk musí využívat jiné možnosti než je zrak pro získávání informací a pro běžný život .

4.1.1 Klasifikace

1. Lehká slabozrakost

zraková ostrost: maximum menší než 6/18 (0,30) – minimum rovné nebo lepší než 6/60 (0,10), kategorie zrakového postižení 1

2. Těžká slabozrakost

zraková ostrost: maximum menší než 6/60 (0,10) – minimum rovné nebo lepší než 3/60 (0,05), kategorie zrakového postižení 2

3. Těžce slabý zrak

a) zraková ostrost s nejlepší možnou korekcí: maximum menší než 3/60 (0,05) - minimum rovné nebo lepší než 1/60 (0,02); 1/20 - 1/50, kategorie zrakového postižení 3

b) nebo je poškozeno zorné pole se zachovalou projekcí v rozmezí 5 - 10 stupňů

4. Praktická nevidomost

zraková ostrost 1/50 (0,02) až světlocit nebo omezení zorného pole do 5 stupňů kolem centrální fixace, i když centrální ostrost není postižena, kategorie zrakového postižení 4

5. Úplná nevidomost

ztráta zraku zahrnující stavy od naprosté ztráty světlocitu až po zachování světlocitu s chybnou světelnou projekcí, kategorie zrakového postižení 5

Někdy se ještě užívá termín osoba se zbytky zraku, kterým označujeme člověka s viděním v rozsahu těžké slabozrakosti až praktické slepoty.

4.1.1.1 Nevidomost/ slepota

Přiblížím zde nevidomost/slepotu.

Čerpáno z: Brůnová, 2005, Všeticková, 2006

WHO definuje osoby nevidomé jako: „Osoby nevidomé jsou ty, jejichž ostrost zraku s co nejlepší korekcí se pohybuje od maxima 3/60 (počítání prstů na tři metry) po stav, kdy jedinec nevnímá světlo.“

Je to trvalá a nevy léčitelná ztráta zraku. Může být jednostranná nebo postihující obě oči. Je buď vrozená, například dědičnými vlivy nebo získaná, například po úrazech oka či hlavy a jako následek očního onemocnění.

Úplná slepota je trvalá a úplná ztráta zraku, kdy nemocný nemůže vůbec vnímat světlo. Jako **praktická slepota** se označuje podstatné snížení zrakových funkcí.

Ve skupině nevidomých je možné rozlišit osoby, které:

- rozeznají směr zdroje světla (mají zachovaný světlocit s projekcí)

- rozeznají pouze světlo a tmou, ale nikoli zdroj světla (mají zachovaný světlocit bez správné projekce) nemají světlocit zachovaný (úplná slepota bez světlocitu, tzv. amauroza).

4.1.1.2 Slabozrakost

Krátké vysvětlení pojmu slabozrakost.

Čerpáno z: Brůnová, 2005, Všeticková, 2006

Slabozrakost je soubor příznaků, z nichž je hlavní to, že se oko při neporušené ostrozrakosti a i jinak zdravé při práci rychle unaví, předměty se stávají mlhavými, před očima se míhají, šíří nebo dvojí, až se práce stane nemožnou. Po krátkém odpočinku vidí člověk opět dobře, ale brzy zrak opět ochabne. U slabozrakých se uplatňuje redukce vady. Používají se speciální optické pomůcky. Slabozrakost se dělí na lehkou a těžkou (viz výše). Představuje výrazné snížení zrakových možností, to se projevuje především v procesech vnímání a v komplikaci orientace slabozrakých.

4.1.2 Příčiny

Vážné zrakové postižení může mít mnoho příčin zahrnující jak vrozená i získaná onemocnění zrakového systému.

Většina zrakových postižení je způsobena nemocemi a podvýživou.

Uvedu několik příčin zrakového postižení podrobněji:

- **katarakta** - šedý zákal – je to jakýkoliv zákal čočky, který negativně ovlivňuje vidění. Katarakta může být vrozená neboli kongenitální, získaná věkem čili senilní, dále traumatická ve spojitosti s úrazem, metabolická způsobená cukrovkou, jako komplikované jsou označovány katarakty vzniklé v souvislosti s jinými očními či celkovými chorobami.

- **glaukom** - zelený oční zákal – pod tento pojem se zařazuje velké množství chorobných stavů, které mají některé společné znaky. U většiny glaukomů je to zvýšený nitrooční tlak. Tlak, který je pro dané oko příliš vysoký z důvodu sníženého odtoku moku z oka může způsobit zhoršenou výživu oka a mechanický útlak zrakového nervu. Dojde tím k poškození nitroočních struktur, které jsou důležité pro správnou funkci zraku.

- **uzavření centrální retinální vény či arterie** – u žil je to nejčastěji na sklerotickém podkladě, u tepen je nejčastějším důvodem trombus či arterie. Postižení záleží na tom, zda je postihnuta menší větev či celý kmen.

- **intraokulární a retrobulbární neuritida** – to je zánět očního nervu uvnitř oka a nervu, který leží za oční koulí.
- **trachom** - zánět spojivky či rohovky, který se u nás tak nevyskytuje, je způsoben chlamydiemi
- **kolobom** - vrozené nevytvoření určitých tkání oka.
- **vrozené oční patologické stavy a malformace** např. vrozená dystrofie sítnice
- **Diabetes mellitus** – komplikací tohoto onemocnění je diabetická retinopatie, kdy dochází k poškození drobných retinálních cév a kapilár. Hyperglykémie vede ke změnám ve struktuře a funkci cévní stěny kapilár .

4.1.3 Kompenzační pomůcky

Zrakově postižení lidé si v běžných denních činnostech pomáhají využitím jiných smyslů, speciálních pomůcek,..

Čerpáno z: materiály Tyfloservisu, Tyflocentra a Juřeníková, 2000.

Nevidomí či slabozrací využívají hmat a sluch a právě na tom jsou založené kompenzační pomůcky – hmatové, mluvicí i kombinované hodinky, mluvicí kalkulačtor, mluvicí teploměry, tonometry, osobní i kuchyňské váhy.

Pomůcky pro zrakově postižené:

- Colortest (pomůcka, které pomáhá zrakově postiženému rozpoznat barvu oblečení, využití je např. při praní prádla, kdy se pomocí této pomůcky rozdělí barevné a bílé prádlo, dále když se klient strojí, aby si např. nevzal jednu ponožku bílou a druhou třeba černou...má více funkcí – datum, čas,termíny, stopky...)
- Colorino (indikátor barev a světla, ovládá se dvěma tlačítky, tzn., že je jednodušší obsluha než u colortestu)
- Hladinka (pomůcka, která se zavěsí na okraj hrníčku a poté se lije do něho voda, když je hrníček plný, pomůcka zapípá)
- Pichtův psací stroj (na psaní Braillova písma – skládá se ze sedmi kláves, kdy šest kláves tvoří body a sedmá klávesa je mezerník)
- Digitální záznamník, diktafon
- Dymokleště na bodové písmo (popis štítků bodovým písmem)
- Majáček – navigátor (identifikace /orientace v prostoru)
- Sherlock (identifikace předmětů pomocí hlasové nahrávky)

Další pomůcky:

Počítač a internet, tolik dnes používaná věc, bez které se mnozí lidé už ani neobejdou. Speciální software, který umožňuje komunikovat s počítačem pomocí zvukového rozhraní nebo zvětšeného obrazu, umožňuje také lidem s postižením zraku či zcela nevidomým komunikovat se světem jako ostatním lidem. Další pomocí v běžném denním životě je úpravy bankovek, aby jejich hodnota mohla být určena hmatem, dále hmatem čitelné názvy léků na krabičkách atd. Existuje velké množství pomůcek, které usnadňují život. Také sem patří různé hry upravené pro zrakově postižené – karty, domino, šachy....

Většina lidí, kteří jsou zrakově postiženi dost dlouho, si vymysleli vlastní adaptivní strategie ve všech oblastech osobního a pracovního života.

Pro prostorovou orientaci je vhodná bílá hůl. Je to jednoduchá kompenzační pomůcka, se kterou nevidomý zjistí kvalitu terénu, bariéru, pomocí zvuku po úderu pozná i přibližnou vzdálenost. Velikost bílé hole je závislá na velikosti zrakově postiženého. Jeli hůl postavená na podložku, měla by dosahovat ke spodnímu okraji sternu.

Existují tři typy bílých holí. První typ bílé hole je hůl orientační, která plní funkci orientační, ochranou a signalizační. Druhým typem je hůl signalizační, která je kratší a již z názvu vyplývá, že její prioritou je signalizace, ale také ochrana. Posledním typem bílé hole je hůl opěrná. Funkce a typy holí jednoduše znázorňuje tabulka 1. Zvláštním typem je hůl červeno – bílá jako symbol hluchoslepoty.

Tab.1 Bílé hole

	Typ hole		
Funkce holí	Orientační hůl	Signalizační hůl	Opěrná hůl
Orientační	ANO	OMEZENĚ	NE
Ochranná	ANO	ANO	NE
Signalizační	ANO	ANO	ANO
Opěrná	NE	NE	ANO

4.1.4 Braillovo písmo

Braillovo písmo je zdroj poučení i zábavy.

Čerpáno z: Smýkal, 1994, Sochorek, 2008.

Pohledem do historie zjistíme, že první zmínky o vytvoření slepeckého písma pocházejí z dob 16. století. Postupem času vznikaly různé návrhy vyřezávané latinky, doporučovalo se psaní hustým inkoustem, který po zaschnutí zanechával stopu, dále vznikaly šablony s vyřezávanými vzory písmen, vznikalo hodně druhů slepeckých písmen. V dnešní době je po celém světě používané písmo Braillovo.

Francouz Louise Braille, šestnáctiletý nevidomý žák Národního ústavu pro mladé slepce v Paříži, vytvořil speciální písmo, které je určené nevidomým a slabozrakým lidem. Za rok vzniku Braillova písma je všeobecně pokládán rok 1825. Písmo funguje na principu plastických bodů vyražených do papíru, které čtenář vnímá hmatem. Toto písmo vzniklo úpravou vojenského systému umožňujícího čtení za tmy.

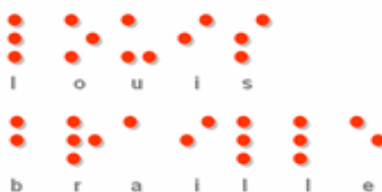
Braillova písmena se vytvoří ze dvou vertikálních sloupců o třech bodech. Rozměry písmen jsou cca odpovídají rozměrům ukazováků, kterými se čte. Soustava je opravdovou abecedou rozměrem i obsahem. Je rovnocenná kterémukoliv kulturnímu písmu. Obsahuje znaky pro interpunkce i pro velká písmena. Dá se použít k zápisu každého jazyka. Braille navíc také vytvořil základní kódy pro matematiku a své bodové hudební notaci (1834) dal logický základ.

Braillovo písmo zmírňuje tzv. informační deficit, tisknou se s ním knihy, vydávají se časopisy, na celém světě se budují knihovny. Nevidomým se tak otevřel svět krásné i vědecké literatury. S množstvím informací a možností soudobé techniky dochází začátkem šedesátých let k založení zvukové knihovny. Sedmdesátá léta přinášejí poznatky o možnostech využití digitální výpočetní techniky u nás takřka 20 let nedostupné. Braillovo písmo je a vždy bude základním pilířem pro rozvoj jazykového myšlení i při poznávání literárního umění a poezie.

Toto písmo, i přes množství pokusů se bez něho obejít, nebylo nikdy plně nahrazeno jiným a je rozšířené po celém světě.

Malá ukázka Braillova písma obr.4, celá abeceda tohoto písma je uvedena v příloze č. 7.

Obr. 4 Ukázka Braillova písma

5. Ošetřovatelství a zrakově postižení

Základy komunikace, jednání a vedení zrakově postiženého by měly být základními dovednostmi a schopnostmi zdravotníků a nejen jich.

Čerpáno z: Wiener, 2006, materiály Tyfloservisu.

Nejen zdravotníci, ale i laická veřejnost si musí uvědomit, že zrakově postižený člověk není nesvéprávný. Mnohdy máme tendenci brát ať již zrakově, sluchově či tělesně postiženého jako zcela nesamostatného, nerozumného a obracíme se na jeho doprovod. Kdo jiný než my zdravotníci by měl znát problematiku komunikace, spolupráce a problémů např. v našem případě zrakově postižených. Je chyba se domnívat, že se nás tato problematika týká pouze okrajově a že je to spíše záležitost pro sestry pracující na očním oddělení. To je naprostá mýlka. Zrakově postižení mají stejné zdravotní problémy jako ostatní lidé a čím dál více se s nimi a s jejich vodicími psy setkáváme.

Základem komunikace se zrakově postiženým je schopnost vyjadřovat se jasně, srozumitelně a výstižně, nepřiliš tiše, z projevu by měla být jasná podpora, ale nikoliv velký soucit či pohled „shora“. Je nepřijatelné automatické tykání, které bohužel občas nastává.

Zdravotně postižený jako pacient.

„Co bychom měli o pacientovi / klientovi vědět:

- jak a co vidí, příp. vnímá (oční diagnóza, vnímání oční vady samotným klientem, zda a kde má výpadky zorného pole, deformace obrazu, zda a na jakou vzdálenost rozezná detaily, obrysy, příp. světlo)
- zda používá nějaké pomůcky kompenzující oční vadu (speciální optické pomůcky, speciální neoptické pomůcky)
- kdy se mu mění kvalita vidění (adaptace na světlo, denní doba, zdravotní stav)
- zda je ve zdravotnickém prostředí poprvé (je v novém prostředí) nebo opakovaně (je ve známém prostředí)“

Jak komunikovat a chovat se k zrakově postiženému, kterého vede vodicí pes a k zrakově postiženému jako k pacientovi je napsáno v přílohách č. 2, 3, 4, 5.

Psychické zvláštnosti zrakově postižených

„Vnímání – je závislé na zbytku zraku a zrakové ostrosti

- postižení vede k pasivitě, snížení okruhu zájmů, menší uplatnění svých schopností

Sluch – stává se aktivnějším, je citlivější a diferenciovanější

- postižení dokážou lokalizovat zvuk v prostoru

Hmat – postižení se učí postupně využívat hmatového vnímání, od jednotlivých částí k celkům

- hmat však nenahradí trojrozměrnost

Pozornost – prostředí je pro postiženého chudé a jednotvárné

- vede to k pasivitě, nezájmu o okolní svět, malé zvědavosti
- pozornost vyvíjí a modifikuje vzhledem k postižení

Paměť – mívají sníženou paměťovou vstřípivost

- to vyžaduje časté opakování, často rychlý nástup únavy
- řeč umožňuje postiženým kontakt s okolím, vede k převaze a rozvoji sluchového vnímání, které má větší kapacitu, než u zdravých jedinců
- na vysokou úroveň se dostává hmatová a verbální paměť

Myšlení – je závislé na rozvoji řeči, řeč má funkci kompenzace

- postižení vykazují sníženou hlasovou variaci a modulaci, mluví nahlas, používají gesta a mimiku v hlasovém projevu, mluví pomaleji

Intelligence – často jiné kombinace vad s poškozením CNS ¹

- postižení mohou dosahovat nadprůměrných výsledků v oblasti verbální“

(Juřeníková, 2000, str. 105 - 106)

V dosavadních kapitolách jsem se věnovala obecným faktům ohledně problematiky zrakového postižení a očí. V následujících kapitolách bude uvedena problematika psů pro postižené a zooterapie.

¹ Je nutné si uvědomit, že zrakové či jiné tělesné postižení neznamená vždy poruchu inteligence.

6. Zooterapie

Zooterapie patří do skupiny alternativních terapií. Zooterapií se rozumí léčba pomocí zvířat. Patří sem doteky, hlazení, péče o zvířata, komunikace s klientem „přes“ zvíře. (Zooterapie- Alternativní terapie, 2007)

„Skládá se ze dvou základních typů - fyzioterapie a psychoterapie, kdy v zásadě obě vždy spoluúčinkují. Léčba ovlivňuje podstatně nervovou soustavu, motoriku, chůzi, dech, úchop, řečové schopnosti, pozitivně upravuje vzorce chování a podobně.

Mozek (klienta) člověka dostává každou vteřinou impulsy (pohyb, tlak, čich, dotek...) a zpětně odesílá příkazy ke svalům, které zapíná včas ve správném sledu. Dochází k uvolnění svalového spasmu (křeče) a zlepšení napětí chabých svalů. Posiluje se rovnováha psychická spolu s fyzickou. U dětí se vytvářejí a dotvářejí pohybové vzorce, u seniorů se obnovují. Tato práce ovšem vyžaduje fundované odborníky.“

(Cinderella's ranch, zooterapie, 2007)

6.1 Hipoterapie

Jednou z metod zooterapie je hipoterapie, léčba pomocí koní.

Čerpáno z: Galajdová, 1999.

„Hipoterapie je léčebná metoda využívající pozitivní působení koně na tělesné, duševní i sociální zdraví člověka. Jedná se o metodu založenou na neurofyziologickém principu, kdy se jezdec přizpůsobuje pohybovým impulzům koně, tím napodobuje chůzový mechanismus člověka, ale bez zatížení dolních končetin. Výsledkem je posilování zádočných svalů, napřimování páteře, snižování svalového napětí a další pozitivní výsledky. Hipoterapie tak napomáhá např. nácviku chůze, zlepšení koordinace pohybu, tréninku rovnováhy včetně pozitivního působení na neurologická onemocnění.“ (Smíšková, 2007)

Hipoterapie, hiporehabilitace se nejčastěji využívá u pacientů s dětskou mozkovou obrnou, roztroušenou sklerózou, ortopedickými vadami, vadným držením těla, nevidomých apod. k nácviku chůze, prostorové orientace a správného držení těla prostřednictvím stimulace posturálních svalů pohybem koně, kde psychosociální složka terapie je druhotná a omezená v podstatě jen na vytváření pozitivního sebehodnocení a navazování vztahů ve skupině za pomoci koně .

6.2 Canisterapie

Z dalších metod zmíním cansiterapii, léčbu pomocí psů.

Čerpáno z: Galajdová, 1999, Canisterapie - Co je to canisterapie, 2007.

Canisterapie, co vlastně tento pojem znamená? Jednoduše řečeno je to léčba pomocí psů. Canisterapie je způsob terapie, jenž využívá pozitivního působení psa na zdraví člověka. Canisterapie klade důraz na řešení problémů psychologických, citových a sociálně- integračních a působení na fyzické zdraví člověka je u ní druhotné a zahrnuje spíše motivaci k rehabilitaci a povzbuzení imunity prostřednictvím psychiky.

Latinské slovo „canis“ znamená pes, jedná se tedy o jakousi psí terapii neboli volným překladem léčení psí láskou. Nachází uplatnění zejména v zařízeních pro děti (školy, školky, dětské domovy, speciální zařízení), ve zdravotnických zařízeních, v domovech důchodců a ve speciálních zařízeních pro psychicky narušené děti i dospělé. Psi působí příznivě na lidskou psychiku, takže canisterapie přináší radost a zpříjemňuje život nemocným, starším lidem a dětem. Canisterapie nenahrazuje medicínskou léčbu, ale tam, kde lékařská věda nemůže pomoci, alespoň usnadňuje klientům život. Canisterapie není sport ani zábava.

Pomocí canisterapie se dají zlepšit citové, rozumové i pohybové schopnosti lidí. Pes jako společník může prostě různými způsoby pomáhat člověku překonávat bariéry a ukazovat mu cestu životem z té lepší stránky.

6.2.1 Historie canisterapie a vodících psů

Již v době starověku byl pes, vlk důležitým společníkem, přítelem člověka. Dokládají nám to 12 tisíc let staré ostatky člověka a psa, kteří byli pohřbeni společně a kde paže člověka objímala psa kolem krku. Jako by ani smrt nepřerušila pouto mezi člověkem a psem. Známé jsou také kresby staré 5 až 6 tisíc let na stěnách hrobek v Thébách, kde jsou vedle faraónů vyobrazení psi. Tehdy byli psi uctíváni jako strážci podsvětí a průvodci do království smrti. Egypťané si psů vážili natolik, že v Kase v Horním Egyptě postavili Kynopolis - Město psů, které zasvětili Anubovi. Abubis byl bůh s lidským tělem a psí hlavou, jehož posláním bylo účastnit se pochmurného obřadu, ve kterém se rozhodovalo, zda mrtvý bude přijat do říše nesmrtelných či bude odsouzen k věčné smrti.

Psi uctívali také Sumeřané, Assyřané, Babyloňané a mnoho dalších náboženství, kmenů, zkrátka pes byl, je a bude výrazným společníkem, kamarádem a léčitelem duše člověka. Pes dostává svůj první humánní úkol v armádě Napoleona Bonaparte, kdy jako

předchůdce dnešního psa - záchranáře - vyhledává na poli zraněné vojáky, aby jim byla včas poskytnuta první pomoc.

První dokumentované použití zvířat u zdravotně postižených se datuje od 9. století v Gheelu v Belgii. Další záznam je pak z 90. let 18. století, to byla v Anglii v Yorkshiru založena Společností přátel klinika York Retreat pro duševně nemocné. Součástí péče o tyto pacienty, byla snaha vést klienty k zodpovědnosti o tvory, kteří jsou na nich závislí. Pečovali o králíky a drůbež.

V roce 1819 vznikají první záznamy o tom, že psi byli používáni k vodění nevidomých, kdy Johann Wilhelm založil Institut pro nevidomé ve Vídni

V roce 1895 napsala Florence Nightingalová: *„Malé domácí zvířátko je často výborným společníkem pro nemocného, zejména pro chronicky dlouhodobé případy. Ptáček v kleci je někdy jediným potěšením, které má tělesně postižený člověk odkázaný na pobyt ve stále stejném pokoji. Pokud může zvířátko samostatně krmit a čistit, má být podporován, aby tak činil.“*

V Bielefeldu v Německu v roce 1867 zahájil svou činnost Bethel. Tenkrát to byl domov pro lidi s epilepsií, a psi, kočky, koně a ptáci byli od začátku jeho součástí. Dnes je to velké středisko, kde pečují o pacienty s nejrůznějšími nemocemi a postižením.

V době první světové války se v Německu začínají cvičit psi pro vojáky, kteří ztratili zrak v boji, Bernard Stalling v roce 1916 navázal na myšlenku Johanna Wilhelma a založil v Německu školu vodících psů. Ve 30. letech 20. století se začali psi systematicky cvičit i v USA, Velké Británii a Itálii.

Ve Francii a dalších evropských zemích se psi využívali k rehabilitaci válečných raněných. To inspirovalo USA k obdobného zapojení psů do rehabilitační péče válečných letců v době druhé světové války. V 70. letech poprvé popsal využití psa v dětské psychologii americký psycholog Boris M. Levinson, když zcela náhodou přišel na pozitivní přínos psa pro chlapce, se kterým tehdy pracoval a který měl velké potíže s kontaktem s lidmi. Jednou přišel chlapec dříve na terapii a psycholog měl u sebe náhodou svého psa, ten se chlapci zalíbil a promluvil na něj, později právě pes vedl k vyřešení chlapcových obtíží. Boris M. Levinson se začal věnovat práci se zvířaty, kdy pečlivě vybíral domácí zvířata pro terapii v dětské psychologii. Později si ověřil, že zvířata fungují jako tzv. přechodné objekty, což znamená, že si dítě nejdříve vytvoří vztah ke zvířeti a poté přes něj i k terapeutovi a ostatním. V roce 1969 utvořil hypotézu, dle níž zvířata nepředstavují způsob vyléčení, nýbrž působí jako katalyzátor, který zahajuje a podněcuje společenský kontakt.

Od 80. let stoupá profesionalita terapeutů a začíná se rozlišovat Animal Assisted Activites (AAA- činnosti za účasti zvířat) a Animal Assisted Therapy (AAT-terapie pomocí zvířat) viz níže. Postupně se zpřísnil výběr zvířat a vypracovaly se metodiky výchovy a výcviku zvířat. Bylo zavedeno školení terapeutů, zkoušeli se nejen lidé, ale i zvířata a to v dovednostech a v povaze. Prohlubovala se spolupráce mezi psychology, pedagogy, logopedy, zdravotnickým personálem, rehabilitačními pracovníky, lékaři a rodiči klientů a veterináři, etology a kynology.

V roce 1990 vznikla mezinárodní asociace IAHAIO (International Association of Human – Animal Interaction Organizations). Ta sdružuje jednotlivé národní organizace, které se zabývají výzkumem, ale i praktickými aplikacemi léčebných programů se zvířaty, informují laickou i odbornou veřejnost o této problematice, vypracovává mezinárodní standardy.

V celé bohaté historii vystupují zvířata jako pomocníci a společníci lidí. Ať už to jsou ryby, ptáci, koně, kočky, psi.. A právě psi pro svou citlivost, upřímnost, věrnost jsou oblíbení v terapii, ale i v běžném životě.

6.2.2 Dělení canisterapie

Jak jsem se již zmínila, tak od 80. let stoupá profesionalita terapeutů a začíná se rozlišovat Animal Assisted Activites (dále AAA- činnosti za účasti zvířat) a Animal Assisted Therapy (dále AAT-terapie pomocí zvířat).

Animal Assisted Activites dále dělíme na pasivní a interaktivní. Pasivní AAA je např. akvárium s rybičkami, které v domovech pro seniory nebo v čekárně u lékaře „zaměstnává“ oči, myšlení a odvádí pozornost. Pasivita je v tom, že se o ně člověk nestará a jen svou přítomností mají pozitivní účinek. Interaktivní AAA může být buď rezidentního či návštěvního typu, kdy návštěva zvířete se odehrává ve stejný čas a na stejném místě. Rezidentní typ znamená, že zvíře je stále přítomno např. v ústavu a klienti či personál se o něho starají. Ze zvířat jsou vhodní např. králíci nebo kočky. Psi nejsou moc doporučováni, protože potřebují dostatek pohybu, výcvik a řád. Když to shrnu, tak výsledky AAA je možno vyjádřit jen pojmy radosti, spokojenosti .

Výsledky Animal Assisted Therapy mohou být objektivně měřitelné nebo pozorovatelné. Např. nácvik chování, odnaučení nežádoucího jednání atd. AAT je cílená intervence, při které je zvíře nedílnou součástí léčebného procesu. AAT poskytují a vedou zdravotničtí profesionálové se speciálními odbornými znalostmi.

6.2.3 Canisterapie a vodící psi u nás

Ve zkratce se zmíním, jak je to s canisterapií a vodícími psy v ČR.

Čerpáno z: Kubálková, 2008.

Canisterapie má již v České republice svou tradici. V roce 1993 vznikla v Brně canisterapie jako obor. V roce 1995 se zpracovala první česká metodika canisterapie - kontakt velké skupiny psů s velkou skupinou dětí (Sdružení Filia). Pak se konstituovaly i další metodiky, v roce 1998 vznikl a začal se postupně šířit tzv. „návštěvní program“. Rok na to se začala uplatňovat metoda „polohování“, vznikalo i dost středisek, které nabízely programy se zvířaty návštěvním skupinám, řada speciálních škol či léčebných zařízení využívající psy (ty především) pro rehabilitační a pedagogické účely. Na rozdíl od hipoterapie však dosud není canisterapie jednotnou a uznanou léčebnou metodou.

„Ojedinelé výcviky vodících psů u nás byly provedeny po první světové válce. Po druhé světové válce byl v rámci Svazarmu organizován výcvik systematictější. Až do začátku 70. let se vše zakládalo na práci dobrovolníků. V roce 1974 otevřel Miroslav Fišer organizovaný výcvik v podniku Meta, patřícímu tehdy Svazu invalidů. Miroslav Fišer přišel také s prvním výcvikovým řádem pro vodící psy.

V říjnu 1991 vznikl organizovaný výcvik vodících psů v rámci České unie nevidomých a slabozrakých. Ředitelem byl pan Tibor Kikta.

V roce 1997 bylo otevřeno nové Středisko výcviku vodících psů při Sjednocené organizaci nevidomých a slabozrakých (dále SONS), které je od téhož roku členem Mezinárodní federace škol pro výcvik vodících psů.

Celkem se tak ročně vycvičí přibližně 100 psů. Maximální cena vodícího psa je stanovena vyhláškou Ministerstva práce a sociálních věcí od 182 000,- do 200 000,- Kč. Cvičí-li se psi až od roku života, může se cena pohybovat i okolo 180 000,- Kč.“

(Všetičková, 2006, str. 19 - 20)

6.3 Minimální vzdělávání pracovníků (včetně dobrovolných) v zooterapii.

Poslední podkapitola v kapitole zooterapie se věnuje vzdělání pracovníkům v zooterapii.

Čerpáno z: Freeman, 2006.

Zooterapeutem, u nás spíše canisterapeutem může být nazýván pouze ten, kdo má vzdělání jak o zvířatech, tak o lidech - to znamená, že je odborně vzdělán (má zdravotnické, sociální a nebo pedagogické vzdělání) a z tohoto postu má přístup k diagnóze, osobní anamnéze nebo výukovému plánu klienta. Laicky bych to vyjádřila tak, že „terapii“ můžeme provádět pouze pokud známe a chápeme diagnózu. Ve všech ostatních případech pak člověk, který vede zvíře, pouze asistuje odborníkům, kteří pracují s klientem. Proto byl ustanoven pojem „canisasistent“. Canisasistent spolupracuje buď s odborníkem nebo může pracovat samostatně v rámci služeb AAA, tedy primárně při volnočasových aktivitách.

Minimální hranice vzdělání pracovníků v canisterapii jsou :

- canisasistent: 15 hodin teorie, 20 hodin praxe
- canisterapeut: 220 hodin teorie, 40 hodin praxe

7. Problematika psů pro postižené

Psi, kteří pomáhají zrakově, sluchově, tělesně, mentálně, ale i jinak postiženým lidem mají nenahraditelnou roli. Pomáhají nejen po fyzické stránce, ale i po stránce psychické a sociální.

7.1 Přínos psa

Zde objasním výhody vodícího psa a vysvětlím druhy psů pomocníků.

Čerpáno z: Galajdová, 1999, Duašová, 2007.

Vodící pes má pro zrakově postiženého plno výhod:

- větší nezávislost a pocit svobody, vodící pes zvyšuje sebevědomí
- včasné varování před překážkami
- včasné rozpoznání nebezpečí, orientace v nových situacích
- pocit bezpečí v davu, lepší orientace v neznámém prostředí
- pocit, že se na psa mohu ve všech situacích spolehnout
- větší rychlost pohybu, možnost uvolnění se
- funkce psa důvěrníka a přítele, ne nástroje
- společenskou funkci psa při kontaktu s lidmi
- lepší identifikace nevidomého s veřejností
- pes je neustále přítomný a ochotný, soustřeďuje svoji pozornost výhradně na člověka a nevidomí nemusí stále někoho žádat o pomoc
- pes neklade žádné komunikační překážky, nekritizuje a nestěžuje si
- pes nemá stálý program – ten mu určuje člověk.

7.1.1 Vodící pes

Vodící pes umožňuje nevidomým nebo jinak zrakově postiženým lidem bezpečně se pohybovat po bytě, na ulicích, v dopravním prostředcích...., všude při běžném životě ať ve známém či neznámém prostředí. Vodící pes je nejen „náhradou“ za oči zrakově postiženého, ale je i daleko víc, jako všichni psi pomocníci, je kamarád a společník.

Výcviku vodících psů se věnuje kapitola níže.

Zde se zmíním o vodících koních. V USA se cvičí miniaturní koně, kteří jsou schopni zůstat v naprostém klidu i v ruchu velkoměsta. Vycvičí se pro život v domácnosti,

na kopýtkách nosí speciální botičky, aby se neklouzali. Dorůstají výšky 50 – 100 cm. Výcvik stojí kolem 60 tisíc dolarů, ale oproti vodícím psům mají výhodu dlouholetosti. Zatím co se pes dožívá zhruba 7 – 9 let, miniaturní kuň může pomáhat svému majiteli až 35 – 40 let.

7.1.2 Asistenční pes

Asistenční pes je pomocník tělesně postižených lidí a to po celý den a po několik let. Doslova se „šijí na míru“, neboť mohou pomáhat vozíčkářům, ale i klientům s kombinovaným tělesným a smyslovým postižením, také to mohou být pomocníci pro lidi, kteří potřebují dopomoc s rovnováhou, pro člověka, jenž kombinuje berle a vozík dle aktuálního stavu...

V USA se využívají asistenční psi jako pomoc vozíčkářům už od 60 let. Asistenční pes pomáhá při běžných denních činnostech, které představují pro tělesně postiženého problém. Jsou to činnosti jako např. zvednutí předmětu z podlahy, podání různých předmětů ze stolu, skříně, psi se učí otevírat dveře, přivolat výtah, umí rozsvítit, zhasnout světlo, velkou pomocí jsou při nakupování, kdy dávají vybrané zboží do košíku, dávají a přebírají peníze od prodavače, pomáhají při oblékání, svlékání (rozepínají zipy), při pohybu na /z vozíku, narovnají pokleslou hlavu, otvírají ledničku, pračku, vytahují prádlo z pračky, podávají kuličky, v případě nouze přivolají/ přivedou pomoc, učí se ještě plno dalších dovedností a v neposlední řadě jsou hlavně oporou pro postiženého, jeho rodinu, jsou důvodem k vycházce, k rozhovoru, rehabilitují s postiženým...

7.1.3 Signální pes

I sluchově postižení lidé mají svého psa pomocníka. Psi je upozorňují na důležité zvuky jako je zvonek u dveří, zvonění telefonu, budíku, plačící dítě, alarmy, sirény, upozorní na volající osobu směrem k postiženému apod.

Nejnovějším typem signálních psů je "**detektor chemikálií**" pro lidi s vysokou přecitlivělostí na chemikálie, které jsou v ovzduší. Takový člověk může skončit v nemocnici, když se v jeho okolí vyskytne chemikálie, na kterou je přecitlivělý. Mohou to být parfémy, výpary barev, laků, ředidel, čisticích prostředků běžně používaných v domácnostech apod.

Dalším typem signálního psa je pes pro **postižené trpící častými záchvaty**. Pes umí přivolat pomoc z okolí, naučí se i poznávat přicházející záchvat. V USA také

vyvinuli speciální "psí" telefonní přístroj, na kterém psi "vytočí" předvolené číslo záchranné služby nebo člena rodiny. Mezi signální psy také patří psi pro lidi se ztrátou čichu, hlasu.

Signální pes nemusí zvládat tak široké spektrum povelů jako např. pes asistenční, ve světě se používají pro tento výcvik psi z útulků, kteří prokázali svoji spolehlivost a nadání. Často to jsou menší plemena nebo kříženci, kteří mohou postiženého upozorňovat fyzickým kontaktem.

7.1.4 Terapeutický /canisterapeutický pes

Pes (zvíře) má u člověka vliv na fyzickou a psychickou stránku. Při polohování psa k člověku se využívá o stupeň vyšší teploty psa než má člověk, dochází k přehřátí svalů klienta, to často vede k zlepšení krevního oběhu a uvolnění svalových křečí. Už sám dotek se srstí je příjemný a uvolňující. Hlavně u dětí se různé polohy používají i k stimulaci k pohybu a rehabilitaci.

Po psychické stránce je pes nedocenitelný společník a přítel, ovlivňuje akutní deprese i dlouhodobý psychický stav, pomáhá klientovi vypořádat se s těžkou životní situací, pomáhá mu komunikovat, zapomenout, odvádí pozornost od starostí, povinností, svojí přítomností vede klienta k odpovědnosti a k péči o něj.

Terapeutický pes by měl mít zejména trpělivost při setrvání v pozici při polohování, dotecích klienta, musí zvládat povely poslušnosti, upozornit rodinu či zdravotnický personál nebo jiné lidi na nestandardní chování klienta..

Tab. 2 Psi pomocníci

<i>Pes</i>	<i>Postižení</i>	<i>Pár povinných dovedností</i>
vodicí	zrakové	<ul style="list-style-type: none"> • hledání na zvukový povel • obcházení a označení překážek • splnění zvukových povelů
asistenční	tělesné i kombinované se smyslovým	<ul style="list-style-type: none"> • přinášení předmětů • otevírání dveří nakupování • oblékání
signální	sluchové, záchvatovité	<ul style="list-style-type: none"> • upozornění na zvuky a na nestandardní chování jednotlivce
terapeutický	fyzické i psychické	<ul style="list-style-type: none"> • trpělivost při dotyku pacienta • setrvání v pozici • upozornění na nestandardní chování jedince

7.2 Chov, výcvik vodícího psa

V této podkapitole se zabývám chovem a hlavně výcvikem vodícího psa.

Čerpáno z: Výcvik vodícího psa, 2007, Ausbildung, 2008, Der Blindenführhund, 2008, Vodící psi pro zrakově postižené, 2007, Štěňata, 2007, Báča, 1956, Hrušovský, 1990.

„Cílem výcviku vodícího psa je dosáhnout toho, aby nevidomého upozornil na překážky, které mu stojí v cestě, umožnil mu bezpečný a přiměřeně rychlý pohyb po pravidelné trase do zaměstnání, obchodu, parku atd. a svou přítomností zvýraznil pro okolí přítomnost nevidomého, zejména na frekventovaných místech.“

(Hartl, 1979, str. 205)

Střediska, školy, kde cvičí vodící psy, mají chovné feny nebo štěňata kupují v chovných stanicích či je získávají ze zahraničí (Anglie, Itálie – mnohdy to jsou dary). Rasy vhodné pro výcvik psa pomocníka jsou především - Labradorský retrívr, kříženci (např. Zlatý a Labradorský retrívr), Německý ovčák (mnohdy pouze na přání klienta), Americko – kanadský bílý ovčák.

Výběr štěněte není náhodný. Postupuje se dle výběrového testu. Podle zkušeností dánských, anglických a švýcarských chovatelů psů určených pro výcvik vodících a asistenčních psů je testování štěňat ve věku 7 – 8 týdnů velmi důležité. Vybrané štěně má před sebou dlouhou cestu a velký kus práce než se dostane k novému pánovi a může se i stát, že takové štěně i přes snahu nedokončí výcvik a psem pomocníkem se nestane. Důvodem může být např. zdravotní stav psa, neposlušnost, agresivita...

Základní typy psů:

- melancholik: typ slabý, psi jsou většinou neklidní a příliš zbrklí
- flegmatik: vyrovnaný, pomalý typ, jsou to psi pomalí, se sklony k těžkopádnosti
- choleric: nevyrovnaný, silný, dráždivý typ, v jejich pohybu je velká hbitost a neúnavnost
- sangvinik: vyrovnaný, pohyblivý typ, nejvýhodnější typ pro výcvik a službu

Čistý typ se vyskytuje jen velmi zřídka.

„Výcvikem nazýváme cílevědomé působení člověka na psa s cílem naučit ho vykonávat určité úkony na základě různých signálů. Cvik je činnost psa, kterou provádí na povel nebo signál cvičitele. K výcviku vodícího psa je nutný speciální postroj.“

(Hartl, 1979, str. 134)

Štěně ve věku osmi týdnů jde na rok k předvychovateli/pečovateli. Některé školy v Německu nechávají štěně u předvychovatele do jednoho a půl roku. Předvychovatel je dobrovolník, který se o psa stará a učí ho žít v těsném kontaktu s lidmi, je nezbytné, aby štěně žilo v bytě a mělo celodenní kontakt s člověkem, pes získává zkušenosti při pohybu rušnými ulicemi ve městě, dopravních prostředcích, navštěvují spolu divadla, kina, restaurace... Střediska, školy pořádají v určitých intervalech setkání štěňat a předvychovatelů, aby se vědělo, jak je na tom pes po fyzické, povahové, ale i dovednostní stránce. Nabízí se otázka: Živí psa předvychovatelé, platí za něj všechna veterinární ošetření? Odpověď zní: Předvychovatel dostává od školy krmivo, dostává měsíční příspěvky, ze kterých hradí veterinární prevenci, kynologické potřeby, případné veterinární ošetření je hrazeno dodatečně.

Další etapa výcviku takového psa probíhá zhruba od jeho jednoho roku. Pes se vrací od předvychovatele do školy/střediska, kde se stává studentem. Dle individuální potřeby trvá výcvik 6 - 8 měsíců. Některé školy v Německu prodlužují tuto dobu na 6 - 10 měsíců. Některé školy upřednostňují, aby pes byl nadále v kontaktu s předvychovatel, a proto si cvičitelé psa ráno vyzvedávají a po výcviku opět studenta vrací do domácího prostředí. Upevňuje se tím vztah psa k člověku.

Úkonů, které vodící pes pro zrakově postižené musí zvládnout je asi třicet. Učí se obcházet menší překážky, zastavit na okraji chodníku, vyhledávat některá místa (schody, dveře), nesmí si všimnout nedůležitých podnětů. Pes se musí hlavně umět soustředit na svou „práci“.

„Musí se chovat jako vůdce schopný samostatného rozhodování a zároveň jako poslušný pes svého pána. Již ve výcviku musí zvládat vodit svého instruktora bez zrakové podpory. Pro bezpečný pohyb této dvojice člověk – pes je tedy nezbytná souhra, které musí předcházet perfektní příprava psa i vyčerpávající proškolení budoucího majitele vodícího psa.“

V době, kdy prochází výcvikem pes, dostává školení i budoucí majitel psa pomocníka. Školení je důležité, aby bylo zřejmé, jak je na tom zrakově postižený s prostorovou orientací, samotným pohybem. Informace, které získává, mu vyjasní problematiku další denodenní péči o psa. Vyzkouší si chůzi se psy, dle individuálních potřeb klienta je vybrána správná rasa a povaha odpovídající jeho nárokům a životnímu tempu. Instuktor navštíví klienta v místě jeho bydliště a společně projdou trasy, kudy se zrakově postižený běžně pohybuje, instruktor najde bezpečné místo na venčení psa a nejbližší veterinární stanici.

7.3 Předání psa

Ukončením výcviku nic nekončí, naopak začíná, důležitou etapou je předání psa.

Čerpáno z: Předávání vodícího psa, 2007, Ein langer Weg, 2008

„Vycvičený vodící pes před předáním nevidomému musí provádět mimo jiné tyto cviky:

- při vedení upozorňovat na všechny překážky, které jsou na ose postupu
- vodit po schodech
- vodit po ulici, přes křižovatky a přitom se nenechat rušit okolím, nenapadat ostatní lidi a zvířata, chovat se klidně ve veřejných dopravních prostředcích a upozorňovat na všechny dveře, které jsou v ose postupu nevidomého
- vodit po určených trasách s návratem domů.....“ (Hartl, 1979, str. 209)

Předání se blíží a klienta čeká pětidenní pobyt ve středisku/škole, kde se více seznamuje se svým novým svěřencem (absolventem školy). Je to velmi důležité, neboť pes je ve známém prostředí a může se tak lépe seznámit s „páníčkem“. Klient se pod dohledem instruktora doučí základům chůze se psem, dostane informace o jeho právech a povinnostech, které jako majitel vodícího psa má. Po týdnu se již dvojice společně s instruktorem přesune do místa bydliště zrakově postiženého, kde se učí trasy, které budou denně absolvovat.

„Každá určená trasa musí být stabilně pojmenována. Pojmenování se mají navzájem co nejvíce lišit: „Práce!“, „Domů!“, „Obchod!“, „Park!...“ (Hartl, 1979, str. 209)

Po předání ovšem kontakt nekončí, dle potřeby středisko/škola pomáhá po celou dobu aktivní služby psa.

Nabízí se otázka ceny takového vycvičeného psa. Cena se pohybuje kolem 150 000 – 200 000 Kč. Samozřejmě roste a klesá s tím, co pes vše ovládá.

Na internetové stránce německé školy pro vodící psy mě zaujala věta: „Dobře vyškolený vodící pes stojí právě tolik jako vůz střední třídy. Ale: jak mnoho je on důležitý pro slepého člověka?!“

7.4 Povelová technika a její druhy

Pro objasnění výcviku uvádím povelovou techniku.

„Základní chůze nevidomého s vodícím psem

- Zahájení chůze psa v postroji - vpřed – Pes se dá do pohybu tak, aby vodič byl napnut a nevidomý psa při pohybu cítil.
- Zrychlení chůze – vpřed (je to individuální, každý nevidomý si psa naučí na svůj vlastní povel) – Nevidomý po vydání povelu přidá v kroku a pes společně s ním zrychlí.
- Zpomalení chůze – pomalu – Na tento povel zpomaluje psovod i pes. Jestli-že pes neuposlechne, je nutné mírně škubešnout vodítkem a povel zopakovat.
- Přerušování chůze – stůj – Na tento povel se pes musí zastavit a očekává další povely psovoda.
- Doleva – pes odbočí na požadovanou stranu. Pokud ihned není možnost odbočit, pes odbočku při chůzi vyhledává a úkon provádí.
- Vpravo – postup je stejný jako při odbočování doleva.
- Převádění přes vozovku – převed' – Pes při označení obrubníku (pes jej značí zastavením) dostává povel převed'. Nevidomý společně přechází. Je nutné upozornit, že pes nerozeznává barvy na semaforu. Je tedy na nevidomém psovodovi, aby určil sám, kdy je možno vozovku přejít.
- Vracení se na původní trasu, či oprava při zacybování psa – zpět - Pes se s nevidomým otáčí o 180 stupňů na pravou ruku.
- Vyvedení z nepřehledné situace – vyved' – Tento povel se užívá, když se dvojice dostane do situace, kde se nachází velké množství překážek (stavěniště, na kterém je velké množství lešení, výkopů apod.). Pes se musí zorientovat a svého pána ze situace vyvést.
- Chůze po krajnici – kraj – Pes se musí těsně držet na krajnici a nevidomý psa následuje.
- Dopravní prostředky – Vodící pes musí umět cestovat ve veškerých dopravních prostředcích autobus, trolejbus, tramvaj, metro, auto, vlak). V těchto prostorách nemusí vodící pes být vybaven náhubkem. Toto pravidlo ovšem není nikde stanoveno ve vyhlášce, záleží pouze na toleranci řidičů.
- Nástup vodícího psa do dopravních prostředků. – Pes na povel dveře nevidomému dveře vyhledá. Psovod po vyřčení povelu vpřed, či hop nastupuje společně se psem

do autobusu, trolejbusu či tramvaje. Pes potom na povel „místo“ ochotně vyhledává místo k sezení.

- Pozor! – V tramvajích pes hledá místo za řidičem, kde je speciálně vyhrazen prostor pro psy. V některých tipech trolejbusů a autobusů není možné se se psem za řidiče usadit. Brání tomu nedostatek místa pro psa.
- Nástup do metra – Pes opět vyhledává na povel „dveře“ nejbližší dveře. Na povel „vpřed“ dvojice vchází. Pes vyhledává místo u nejbližších dveří.
- Nástup do vlaku – Je dosti odlišný od ostatních. Po příjezdu vlaku pes na povel „dveře“ vyhledá ty nejbližší, které jsou otevřené. (Uzavřené dveře se obtížně hledají). Nevidomý si holí osahá prostor mezi schůdky do vlaku a perónem. Je to nezbytně nutné, kvůli bezpečnosti psa i jeho pána. Špatné zkontrolování vzdálenosti by mohlo zapříčinit pád. Psovod drží psa za vodítko a na povel „hop“ pes vyskakuje na plošinu, kde čeká na nástup svého pána. U nízkopodlažních vagónů je stejný nástup jako do metra.
- Výstup z vlaku – Psovod psa tzv. odloží na plošině a samostatně schází po schůdkách dolů. Až je na nástupišti, dá psovi povel „hop“. Pes seskakuje tak, aby svého pána neporazil a usedá mu k noze.
- Nástup do výtahu – Pes na povel „vpřed“ vchází společně se svým psovodem do výtahu. Ve výtahu se chová klidně, sedí v bezpečné vzdálenosti od dveří. Společně dvojice s výtahu i vystoupí.
- Jízda na eskalátorech – Na povel „eskalátor, nikoliv schody“ dovede pes pána k eskalátorům, před kterými zastaví. Nevidomý zkontroluje správnost jízdy schodů a vydá povel „hop“. Dvojice společně nastupuje. Není vhodné, aby pes byl při jízdě na eskalátorech jakkoliv rozptylován či hlazen. Mohlo by dojít k strhnutí psovoda ze schodů, či k úrazu psa. Nevidomý si celou dobu kontroluje madlo, které až je v rovině, je vhodné vystoupit, dříve nikoliv.

Vyhledávací povely

- Nalezení dveří – dveře – Pes na vyslovený povel dovede nevidomého do blízkosti dveří, které si nevidomý osahá holí. Pes musí stát hlavou ke klice, aby nevidomý mohl snáze kliku nalézt.
- Nalezení schodů – schody – Pes na povel schody nalézá a zastaví se, čímž dává najevo, že schody byly vyhledány. Při nalezení schodů nahoru pes zůstává stát předními

tlapami na prvním schodě. Schody dolů označuje zastavením, v případě zpomalí tempo chůze. Pes se svým pánem jde rovnoměrně a uvážlivě.

- Nalezení chodníku – chodník – Pes vyhledá na tento povel chodník a značí jej zastavením předními tlapami na něm.
- Návrat do místa bydliště – domů – Je-li dvojice spolu dostatečně zžita, dokáže svého pána dovést domů, nejdříve z menší, postupem času i z větší vzdálenosti.

Povely poslušnosti

- Přivolání psa – ke mně – Volně pobíhající pes je tímto povel přivolám. Je důležité, aby přišel na kontakt nevidomého. Většinou se pes dotýká nevidomého.
- Přivolání k noze – Pes přibíhá k levé noze psovoda a zůstává sedět a čeká na další povel. Za chůze s doprovodem je tento cvik výhodný. Pes jde u nohy psovoda a doprovod doprovází dvojici nevidomý a pes.
- Přinášení předmětů – aport – Tento povel se však zaměňuje za slovo „podej, přines.“ Pes nalézá spadené, či pohozené předměty, které nevidomý potřebuje při každodenním životě.
- Zaujmutí místa v místnosti – místo – Pes zaujímá místo tak, aby nebyl na obtíž svému pánovi a jeho okolí.
- Ponechání psa na místě – zůstaň – Pes leží nehnutě a osamocen po celou dobu, co je jeho pán pryč.
- Postavení psa – vstaň – Tento cvik se zejména užívá, když pes leží a je nutné se spolu s ním někam přemístit.
- Sedni, lehni – Tyto cviky pes vykonává bez sebemenších problémů. Usedá i uléhá pánovi k nohám a čeká na další pokyny.

Pomocné cviky

- Do této kategorie jsou zařazeny povely: fuj a hodný. Dáváme tak psovi najevo buď radost a nebo pokárání. Dvojice nevidomý a jeho vodící pes, kteří se spolu teprve zžívají si musí na sebe zvyknout. Proto je dobré, když kromě slovní pochvaly psovod užívá i odměnu formou „pamlsku“. U více mlsných plemen je tato pochvala velice účinná.“

(Všetičková, 2006, str. 27-29)

7.5 Nejznámější české organizace věnující se výchově psů pomocníků

Představím zde některé školy a střediska, která vychovávají psy pomocníky pro potřeby lidí s různým postižením.

Čerpáno z: Škola pro výcvik vodicích psů, 2007, Středisko výcviku vodicích psů, 2007, Helppes, 2007, Pomocné tlapy, 2007, Pes pomůže, 2007, Psi pro život, 2007

- Škola pro výcvik vodicích psů pro nevidomé v Brně

Jak vyplývá již z názvu, škola se zabývá výchovou a přípravou vodicích psů. Od roku 2000 působí v Brně. Škola podporuje občanské sdružení Vodicí pes, v jehož klubovně se mají možnost majitelé vodicích psů setkávat, diskutovat, účastnit se přednášek s odborníky. Celkem předali již 63 psů.

- Středisko výcviku vodicích psů (dále SVVP) SONS (Sjednocená organizace nevidomých a slabozrakých ČR) v Praze

Toto pracoviště se zabývá výchovou a výcvikem vodicích psů jako průvodců těžce zrakově postižených osob a psů asistentů. První část SVVP určená psům ve výcviku byla otevřena 9.10.1997. Druhá část určená klientům, kteří přebírají vodicího psa, byla otevřena 21.9.1999. Celkem předali již 233 psů.

Středisko je členem Mezinárodní federace vodicích psů (The International Guide Dog Federation) sídlící ve Velké Británii a působí ve vyspělých zemích celého světa.

- Helppes - Centrum výcviku psů pro postižené o.s. v Praze

Helppes se zabývá cvičením psů pro tělesně zdravotně postižené spoluobčany od roku 2001. Cvičí vodicí, asistenční psy, signální psy pro neslyšící, ale i signální psy pro osoby trpící záchvatovitým onemocněním jako je např. epilepsie a dále cvičí psy pro canisterapii. Za svou existenci předali 73 psů, z toho bylo 15 psů pro nevidomé lidi.

- Pomocné tlapy o.p.s. Starý Plzenec

Pomocné tlapy se od roku 2001 věnují výchově, výcviku vodicích, signálních psů, dále asistenčních psů pro vozíčkáře, pro lidi trpící záchvatovitým onemocněním. Věnují se také canisterapii. „V neposlední řadě stojí také činnost na poli osvěty z hlediska soužití zdravých a handicapovaných lidí a využití asistenčních psů pro jejich snadnější integraci společnosti.“ Pořádají různé besedy s dětmi a mládeží. Za dobu svého působení předaly Pomocné tlapy přes 65 psů.

- Pes pomůže o.s. Hliněný Újezd

„Cílem občanského sdružení Pes pomůže je zajišťování zvláštních potřeb lidí trpících zdravotním postižením, které je v různé míře omezuje a neumožňuje jim žít plnohodnotným životem.“ Pomoc je určena především nevidomým a lidem, kteří jsou z různých důvodů upoutáni na vozíček či lůžko nebo musí dlouhodobě pobývat v ústavní péči. „Patří sem vozíčkáři s různým stupněm nehybnosti nebo lidi s poruchou rovnováhy, lidi dlouhodobě nemocní a lidi s mentálním postižením.“

Sdružení funguje od roku 2001 a předalo již více než 60 psů pomocníků.

- Psi pro život o.s. Tuchoměřice

Toto občanské sdružení od roku 2003 nabízí canisterapii a aktivity se psem, pořádají různé besedy a přednášky, kde široké veřejnosti přibližují význam canisterapie, také besedují na téma kynologie, aplikují hipoterapii u dětí s tělesným či mentálním nebo kombinovaným postižením. Cvičí tedy terapeutické psy, které využívají v canisterapii. Dokonce již dva terapeutické psy předali novým majitelům.

7.6 Organizace pomáhající postiženým lidem

V této poslední podkapitole uvedu některé organizace, které pomáhají postiženým lidem.

Čerpáno z: SONS ČR: úvodní strana, 2007, SONS ČR: kam se mohu obrátit, 2008, Základní údaje o Tyfloservis, 2007, Všeticková, 2006, materiály TyfloCentra, materiály Tyfloservis.

❖ Sjednocená organizace nevidomých a slabozrakých ČR - SONS

MOTTO: *Nejsme organizace, která za nevidomé rozhoduje a jedná; jsme nevidomí občané, kteří rozhodují a jednají sami za sebe.*

Zásady našeho počínání jsou: *svépomoc, partnerství, solidarita, úcta k lidské důstojnosti, svobodná volba, zdravý rozum.*

SONS učí žít ve tmě – pomáhají zrakově postiženým najít práci, poskytují informace, rady, sdružují a hájí zájmy zrakově postižených. Pomáhají v rozvoji a docvičování dovedností získaných v programech základní rehabilitace (vaření, práce v domácnosti, čtení atd.), nabízejí služby osobní asistence (průvodcovská a předčitatelská služba), základní poradenství o možnostech kompenzace handicapu zrakového postižení i poskytovatelích služeb takto postiženým lidem a mnoho dalšího. Organizace vznikla v roce 1996. SONS má oblastní střediska ve více než 90 městech v ČR.

❖ Střediska rané péče

„Raná péče je soustava služeb a programů poskytovaných dětem ohroženým v sociálním, biologickém a psychickém vývoji, dětem se zdravotním postižením a jejich rodinám, s cílem předcházet postižení, eliminovat nebo zmírnit jeho důsledky a poskytnout rodině, dítěti i společnosti předpoklady sociální integrace. (T. Hradilová, M. Jabůrková, J. Vaculová, 1998).

Střediska nabízejí:

- Pomoc při výchově dítěte
- Psychologické, pedagogické a sociální poradenství
- Multidisciplinární přístup
- Přípravu dítěte na vstup do vzdělávacího zařízení
- Podporu sociální integrace“ (Společnost pro ranou péči, 1998, str.6, 114)

Občanské sdružení Společnost pro ranou péči má sedm regionálními pracovišť a to v Praze, v Českých Budějovicích, v Plzni, Liberci, Brně, Olomouci a v Ostravě. Základy rané péče o zrakově postižené děti v předškolním věku byly položeny na počátku 90. let v České unii nevidomých a slabozrakých, předchůdkyni Sjednocené organizace nevidomých a slabozrakých. V roce 1997 pak SONS umožnila vznik Společnosti pro ranou péči.

V předškolním a školním věku se o zrakově postižené děti starají Speciální pedagogická centra pro zrakově postižené, která jsou řízená Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy.

❖ TyfloCentrum

Centrum sociálních služeb pro nevidomé a slabozraké spoluobčany. Posláním tyflocenter je pomoc v dosažení maximální možné míry samostatnosti a zlepšení kvality života nevidomých lidí. Cílem jejich služeb je občany s těžkým zrakovým postižením motivovat k samostatnému životu, poskytovat jim informace, psychologickou podporu, odbornou i praktickou pomoc při řešení konkrétních problémů, zejména při zvládnutí obtížných životních situací. Dále pak zajistit návaznost dalších sociálních služeb, spolupráci s pracovišti zaměřenými na základní rehabilitaci, rekvalifikaci a další služby. Integraci nevidomých a slabozrakých chtějí minimalizovat psychologické, zdravotní, sociální a ekonomické důsledky zrakového postižení.

Služby jsou určeny pro lidi se zrakovým a kombinovaným postižením, od 15 let (lze i od 8 let).

Co nabízejí:

- Poradenství
- Průvodcovské a předčitatelské služby
- Sociální rehabilitace – nácvik obsluhy náročných kompenzačních pomůcek
- Pracovní rehabilitace a podpora pracovního uplatnění
- Sociálně aktivizační služby pro zrakově postižené

Kde všude fungují:

- Brno, Hradec Králové, Jihlava, Karlovy Vary, Liberec, Olomouc, Ostrava, Pardubice, Plzeň, Praha, Ústí nad Labem, Zlín, Tyflo kabinet České Budějovice.

❖ Tyfloservis

Terénní a ambulantní sociální rehabilitace nevidomých a slabozrakých od 15 let po celém území České republiky prostřednictvím sítě krajských středisek. Služby jsou určeny nejen zrakově postiženým, ale i jejich rodinám, přátelům a širšímu okolí, dále také laické i odborné veřejnosti.

Tyfloservis, o. p. s. se snaží:

- Informovat a naučit dovednosti zrakově postiženého člověka, aby byl schopen v maximální možné míře samostatně naplňovat své životní potřeby, získal přiměřené sebevědomí, zaměřil se na možnosti svého dalšího rozvoje, ale dokázal též rozpoznat své meze a požádat o pomoc.

- Informovat také společnost, aby nevytvářela bariéry – komunikační i materiální, naučit společnost adekvátně poskytovat pomoc zrakově postiženému.

Snaží se o to, aby klient bych schopen převzít zodpovědnost za vlastní život, aby byl samostatný a aktivní.

Nabízejí kurzy prostorové orientace v terénu či v bytě, nácvik čtení a psaní Braillova písma, užívání různých pomůcek (lupy, hlasové čtecí zařízení, colortest..), dále nabízejí nácvik sebeobsluhy..

Kde všude fungují:

- Brno, České Budějovice, Hradec Králové, Jihlava, Karlovy Vary, Liberec, Olomouc, Ostrava, Plzeň, Praha, Ústí nad Labem, Zlín

Teoretická část poskytla obecný pohled do problematiky zrakově postižených lidí a vodících psů. V empirické části již bude objektivní šetření vlastních životů zrakově postižených lidí bez vodícího psa a s vodícím psem.

III. EMPIRICKÁ ČÁST

Empirická část se zajímá o to, jak vodící pes změní život zrakově postiženému a jaký je – z pohledu nevidomých - život se psem a bez psa.

8. Výzkum

Výzkum má mnoho definic a je často popisován jako aktivní, vytrvalý a systematický proces bádání s cílem objevit, interpretovat nebo přepracovat fakta.

8.1 Cíle

- Porovnat život zrakově postižených lidí, kteří vlastní vodícího psa a zrakově postižených lidí, kteří vodícího psa nemají.
- Zjistit osobní názory, postoje, problémy a zkušenosti zrakově postižených lidí s problematikou týkající se vodících psů.
- Zjistit přínos vodícího psa zrakově postiženému.
- Konkretizovat život devíti zrakově postižených, kteří vlastní vodícího psa.

9. Vlastní výzkum

9.1 Organizace výzkumu

Výzkum byl proveden dotazníkovou formou a to pomocí osobního kontaktu a internetu. Internetový způsob sběru dat jsem zvolila proto, aby byl vzorek respondentů z většího území, touto formou se do mého výzkumu zapojili lidé z různých oblastí ČR. Sběr informací probíhal celkem čtyři měsíce.

9.2 Metoda výzkumu

Z mnoha metod výzkumného šetření jsem si vybrala dotazníkovou formu. Na internetu na konferenci Haf, což je konference pro držitele vodících psů a nejen pro ně, jsem „vyvěsila“ zmínku o mé bakalářské práci a o dotaznících. Také jsem použila různá diskusní fóra, kde jsem komunikovala se zrakově postiženými. Pomocí internetové pošty jsem respondentům, kteří reagovali na mou výzvu, rozeslala 38 dotazníků. Zpět se mi vrátilo 36 dotazníků, návratnost tedy byla 95 %. Dá se předpokládat, že dotazovaní používali k vyplnění dotazníku speciální program umožňující komunikovat zrakově postiženým pomocí počítače s okolním světem.

Osobně jsem vyplňovala čtyři dotazníky se zrakově postiženými, které jsem oslovila ve Škole pro výcviku vodících psů v Praze, dále v Tyfloservisu v Hradci Králové a v Pardubicích. Při osobním vyplňování jsem respondentům četla otázky a zaškrtovala jsem jejich odpovědi, do jejich reakcí jsem nezasahovala ani jinak otázky nekomentovala. Oba dotazníky obsahovaly stejný počet otázek - dvacet.

Otázky v dotaznících byly formulovány tak, aby zjistily:

- Identifikační údaje posuzovaných osob (pohlaví, věkovou skupinu, zrakové postižení, délku zrakového postižení, příčinu zrakového postižení po narození).
- Přínos vodícího psa zrakově postiženému.
- Jak pomáhají okolní lidé, bílá hůl, vodící pes a sluch v orientaci zrakově postiženého.
- Zkušenosti zrakově postižených se zdravotníky .
- Zkušenosti zrakově postižených s laickou veřejností.
- Znalost odborných termínů u dotazovaných z problematiky zooterapie.

Z daných možností u jednotlivých otázek vybírali respondenti vždy jen jednu možnost nebo svou odpověď dopsali. V jedné otázce měli za úkol pospojovat dané termíny.

V závěru obou dotazníků měli dotazovaní možnost napsat doplňující informace či vlastní příběh. Deset respondentů mi vlastní příběh mi napsalo. Plné znění dotazníků je uvedeno v příloze č. 8 a 9 .

9.3 Pilotáž výzkumu

Abych zvolila správný okruh otázek, konzultovala jsem okruhy otázek zvolených v dotaznících se samotnými zrakově postiženými. Šest dotazníků jsem rozeslala pomocí internetové pošty zrakově postiženým lidem, kteří mi pomohli najít správné znění otázek a možností odpovědí pro konečnou verzi obou dotazníků.

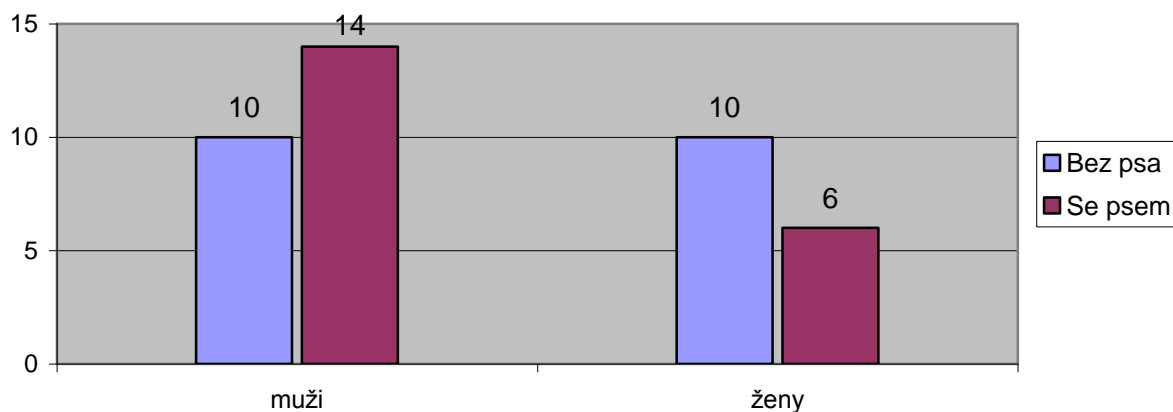
9.4 Charakteristika výzkumu

Pro objektivní výsledky jsem osobně, ale i pomocí internetu oslovila širokou skupinu zrakově postižených lidí, kteří vlastní, ale i nevlastní vodícího psa, bez ohledu na jejich věk, pohlaví, postižení. Jak už jsem se zmínila, tak v České republice neexistuje zatím přesná statistika zrakově postižených lidí, zhruba je u nás 100 tisíc zrakově postižených. Já jsem oslovila celkem 42 zrakově postižených lidí.

10. Zkoumaný vzorek

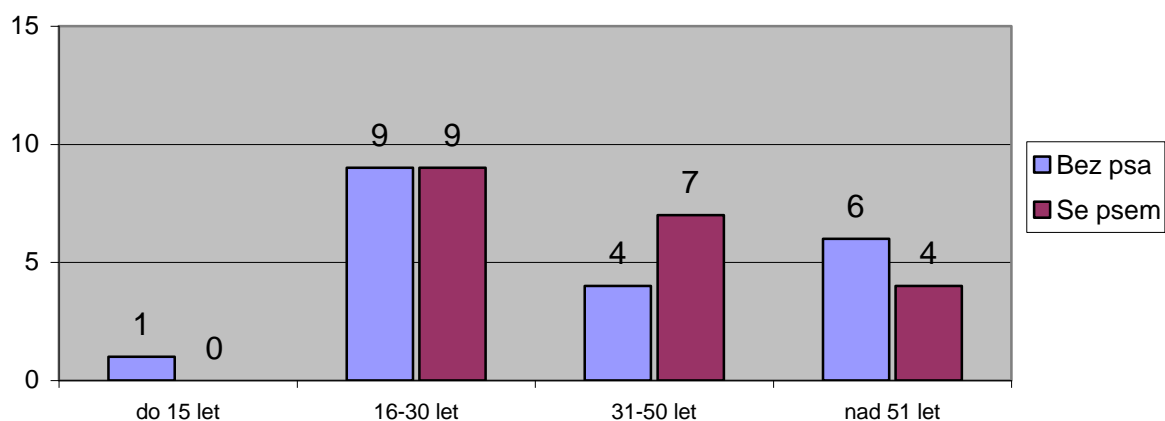
Identifikační údaje respondentů jsem vyjádřila pomocí přehledných grafů.

Graf 1 Pohlaví.

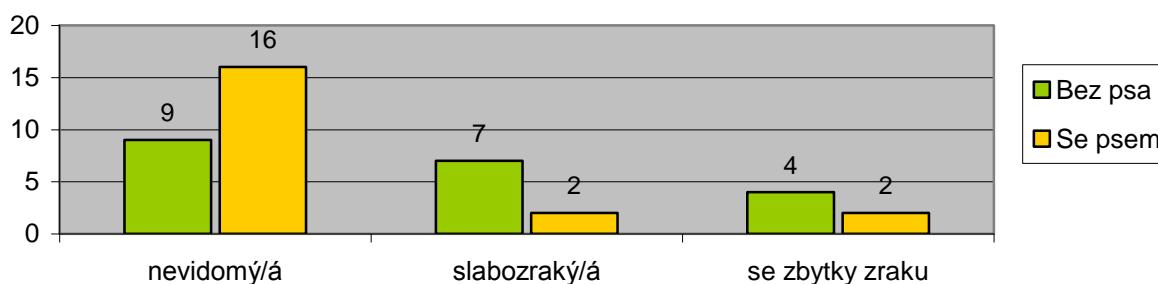
Graf č.1 udávají počet mužů a žen, kteří vyplňovali dotazníky. Z grafického znázornění je patrné, že celkem odpovídalo více mužů než žen, především bylo více respondentů mužského pohlaví mezi majiteli vodícího psa.

Graf 2 Věk.

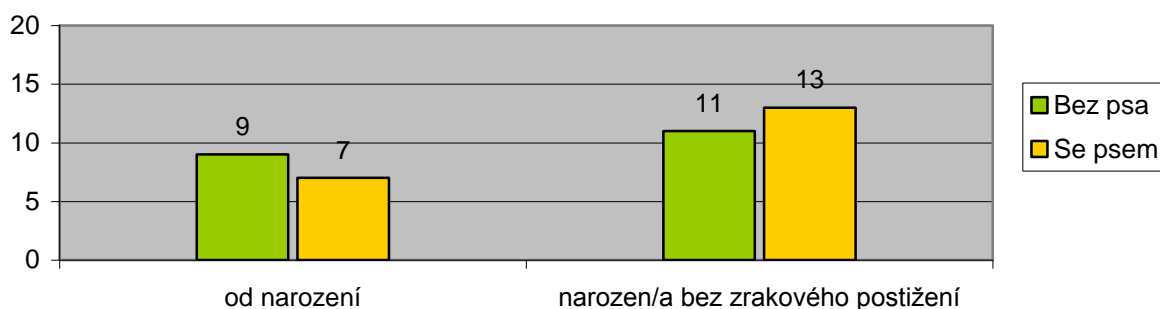
Tabulka a graf č. 2 znázorňují věkové skupiny respondentů. Jak je vidět, největší zastoupení měla věková skupina 16 - 30 let (45 %).

Graf 3 Zrakové postižení.

Zde je patrné, jaká zraková postižení měli dotazovaní. Z celkového počtu všech respondentů bylo 62,5 % nevidomých lidí. Mezi zrakově postiženými, kteří nemají vodícího psa to bylo 45 %, mezi majiteli vodícího psa pak 80 % dotazovaných.

Graf 4 Zrakové postižení časově.

Z celkového počtu dotazovaných byla většina narozena bez zrakového postižení (60 %). To se u jich projevilo až v pozdějším období. Příčinám se věnuje Tab.3, z jíž je patrné, že největší podíl na zrakovém postižení mají různá onemocnění. Z 24 lidí, kteří označili svou odpověď jako „narozen bez zrakového postižení“, zaškrtno dále 17 lidí jako příčinu zrakového postižení onemocnění (DM, tumory, postižení sítnice, zákaly sklivce, šedý zákal...). Zbylých 7 respondentů udalo důvod úraz.

Tab.3 Příčina zrakového postižení po narození.

	úraz	onemocnění
Bez psa	2	9
Se psem	5	8

11. Výsledky a diskuze

Při výzkumu jsem pomocí internetu oslovila 38 zrakově postižených lidí. Zpět se mi vrátilo 36 dotazníků, z toho bylo 19 dotazníků od lidí, kteří nevlastní vodícího psa a 17 dotazníků zaměřených na lidi s vodícím psem. Osobně jsem vyplnila 3 dotazníky se zrakově postiženými s vodícím psem a 1 dotazník, který byl určen lidem bez vodícího psa. Celkem se mi tedy vrátilo 40 vyplněných dotazníků, což je 95 % návratnost vyplněných dotazníků, ze kterých byly údaje zpracovány. Z celkového množství čtyřiceti vyplněných dotazníků, bylo 20 dotazníků „s vodícím psem“ a 20 dotazníků „bez vodícího psa“.

Některé odpovědi porovnávám se závěry autorky Romany Všetickové, která se ve své diplomové práci - Socializace zrakově postižených s vodícím psem do společnosti (2006), zabývala vývojem dítěte se zrakovým postižením, jeho socializací a integrací do společnosti a také zjišťovala pomoc vodícího psa zrakově postiženému.

A) Dotazník pro zrakově postiženého (dále ZP) s vodícím psem (dále dotazník se psem).

Otázka číslo 1

a) Jak dlouho máte vodícího psa?

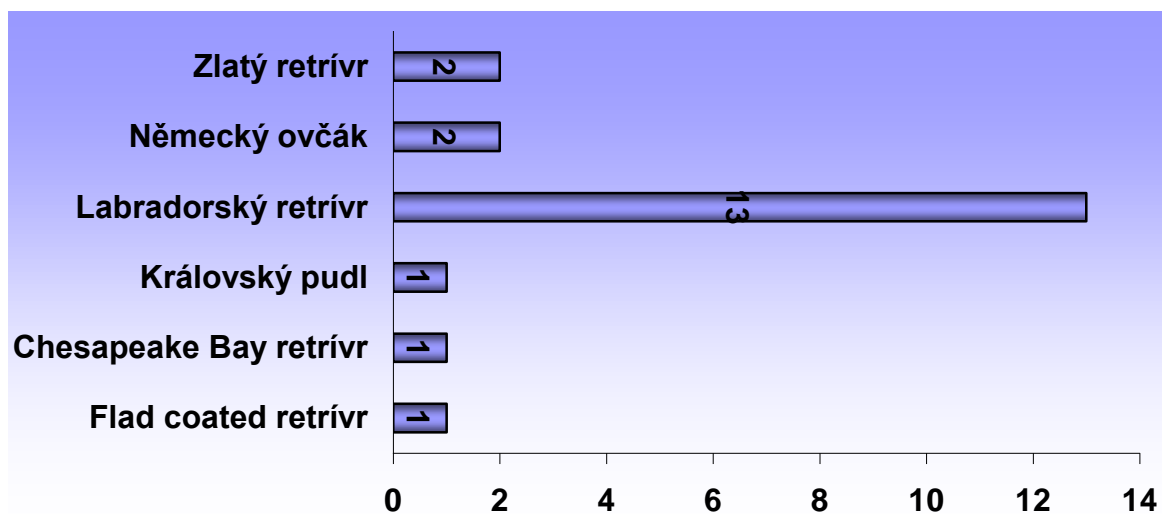
Z dotazníkového šetření jsem zjistila, jak průměrně dlouho už mají majitelé svého vodícího psa. V průměru je to **5 let**.

b) Kolikátého máte vodícího psa?

Z mnoha údajů, které jsem získala, jsem shledala, že majitelé vodícího psa mají v průměru svého **prvního psa**. Ovšem našel se mezi respondenty i majitel již čtvrtého vodícího psa.

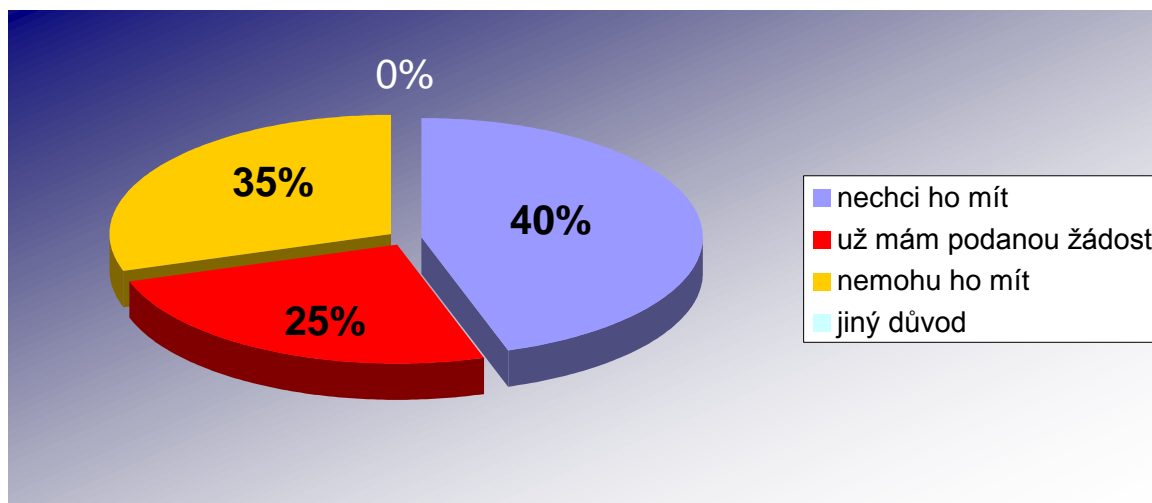
c) Rasa Vašeho nynějšího vodícího psa.

Graf 5 Rasy vodících psů.

Jak jsem psala v teoretické části o rasách cvičených pro zrakově postižené, tak se zde potvrdilo, že nejvíce „využívanou“ rasou pro výcvik vodících psů je Labradorský retrívř. Krásně to vyjadřuje graf č.5, kde je vidět převaha této rasy.

Labradorský retrívř je velice inteligentní, přizpůsobivý, oddaný, vldný, přátelský pes, který je oblíben jak mezi cvičiteli pro svou poslušnost a dobrou vychovatelnost, tak i mezi širokou veřejností „zdravých“ i postižených lidí. Myslím si, že rasa psa není to nejdůležitější, ale především záleží na výchově a postoji cvičitele a na povaze psa, neboť i „obyčejný pouliční pes“ se dá vycvičit a může pomáhat lidem, kteří to potřebují.

B) Dotazník pro ZP bez vodícího psa (dále dotazník bez psa).**Otázka č. 1****Z jakého důvodu nemáte vodícího psa?****Graf 6 Důvody proč ZP nemá vodícího psa.**

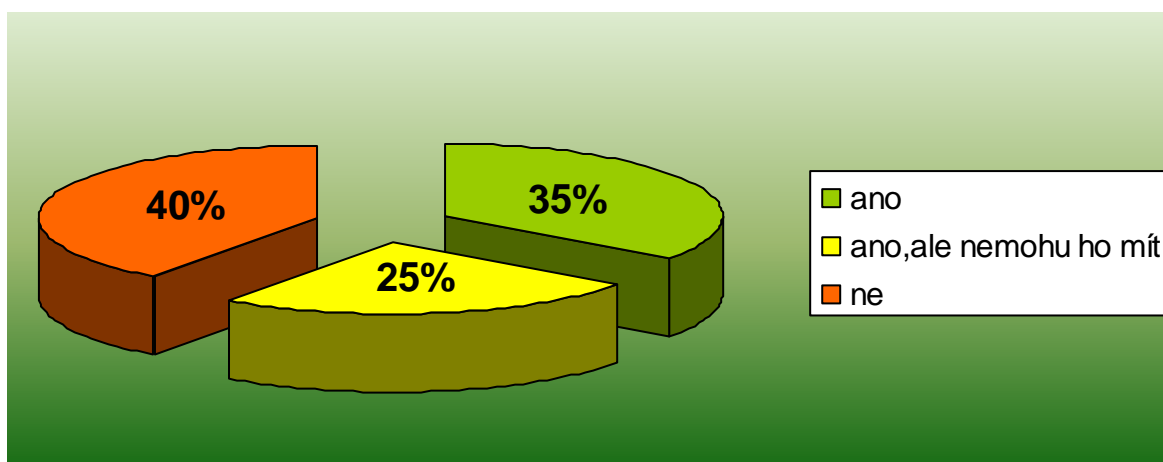
Nejčastěji uváděným důvodem, proč zrakově postižení nemají vodícího psa je, že psa mít nechtějí, mají pro to různé argumenty: odpor k psům, zbytečná starost navíc,.. 35 % respondentů však mít psa nemůže, i když by chtěli. Zbytek tvořila odpověď: „už mám podanou žádost“.

Někteří dotazovaní mi jako důvod, že nemohou mít psa, uvedli neuspořádaný život, tato odpověď se mi líbila, neboť je vidět, že i když vodícího psa potřebují a chtějí, tak si zodpovědně uvědomují, že není jen pes pro ně, ale i oni musí být pro psa.

Otázka č.2**A) Dotazník se psem: Myslíte si, že Vám vodící pes ulehčuje život?**

Všichni dotazovaní majitelé vodícího psa si myslí, že jim pes život ulehčuje. I když někteří přiznávají, že jim společně se psem přibyly starosti spojené s péčí o psa, tak tyto starosti berou jako starosti příjemné.

Myslím si, že mnohdy tyto starosti a myšlenky dovedou odvést pozornost od jejich samotného života, pocitu sociální izolace. Zrakově postiženému dávají pocitu důležitosti a potřeby být, které potřebuje snad každý člověk – nemocný i zdravý. Závěry autorky Všetickové se shodují s mými závěry, že vodící pes jednoznačně ulehčuje svému majiteli život.

B) Dotazník bez psa: Chtěl/a byste ho také mít?**Graf 7** Chcete mít vodícího psa?

Většina dotazovaných zrakově postižených lidí (60 %) přiznala, že by vodícího psa chtěla mít. Otázka č. 2 pro majitele vodících psů ukázala, že pes život ulehčuje a to si také postižení uvědomují a mnozí o takovou pomoc stojí.

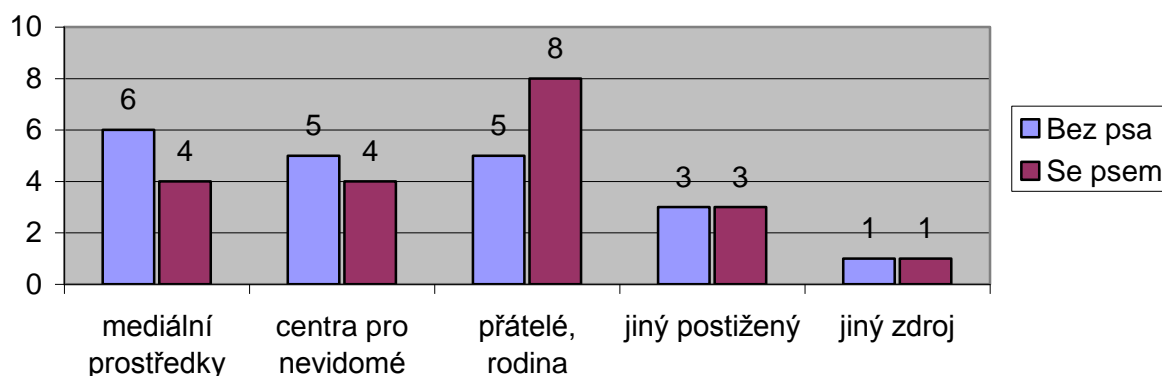
Je vidět, že vodící pes má význam pro zrakově postižené lidi a že je důležité cvičit psy, kteří pomáhají - vodící, signální, canisterapeutické.....

Společně vyhodnocené otázky obou dotazníků (dále A i B).

Otázka č. 3

Odkud jste se poprvé dozvěděl/a o vodících psech pro nevidomé?

Graf 8 První informace o vodících psech

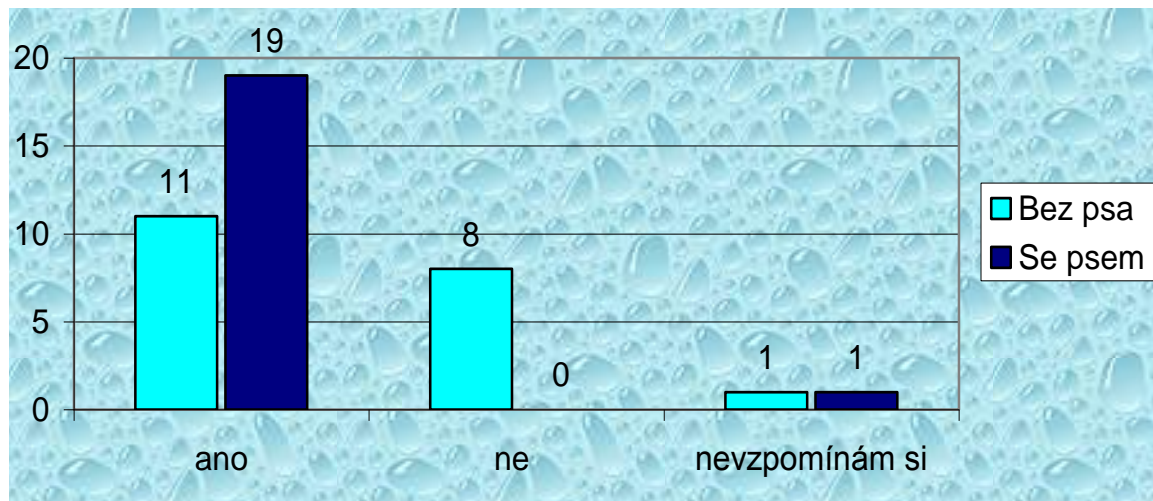

Rodina, přátelé, to byla nejčastější odpověď na otázku: Odkud jste se poprvé dozvěděl/a o vodících psech pro nevidomé? Na druhém místě se umístily mediální prostředky, za nimi skončily informace z center pro nevidomé.

Rodina, přátelé, nejčastější odpověď, kterou jsem však neočekávala, domnívala jsem se, že nejvíce budou označena centra pro nevidomé. Napadá mě zde, že by mě zajímalo odkud se poprvé rodina, přátelé zrakově postiženého dozvěděli o vodících psech.

Otázka č. 4**A i B: Setkal/a jste se někdy s termínem canisterapie?**

Graf 9 Canisterapie.

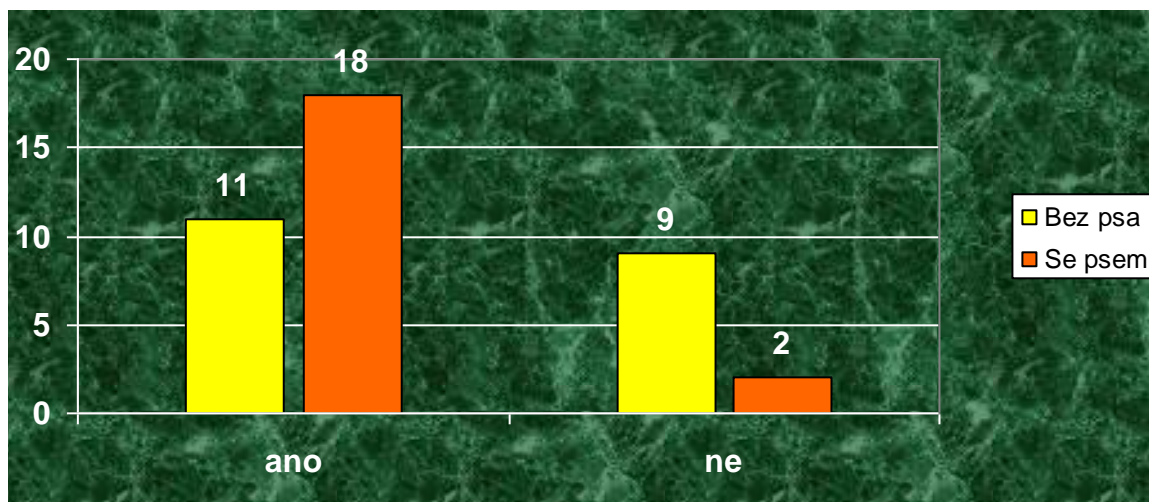
U této otázky 95 % majitelů vodicího psa přiznává, že se s termínem canisterapie již setkalo. Naopak u zrakově postižených bez vodicího psa se s tímto pojmem setkalo jen 55 %, 40 % tento pojem neslyšelo vůbec a 5 % stejně jako u majitelů vodicího psa si nevzpomíná.

Výsledky této otázky jsou v souladu s mým prvotním očekáváním. Především jsem se domnívala, že u odpovědi ANO bude většina zrakově postižených s vodicím psem, jen mě trochu překvapil vyšší počet zrakově postižených bez vodicího psa u odpovědi NE.

Otázka č. 5

A i B: Víte, co znamená pojem „ canisterapie“?

Graf 10 Termín canisterapie.

Tato otázka měla ověřit, zda dotazovaní vědí, co pojem canisterapie znamená. Měli za úkol tento termín vysvětlit. Naprostá většina odpověděla ANO a pojem vysvětlila správně. V odpovědích ANO je zcela jasná převaha majitelů vodičího psa. Nenašel se ani jeden případ, kdy by byla odpověď ANO a u toho špatné vysvětlení.

Krom jednoho dotazovaného, všichni co odpověděli, že se s tímto termínem již setkali, věděli co znamená a dokázali jej vysvětlit. Výsledky jsou shodné s mým předpokladem.

Otázka č. 6**A i B: Pes a jeho přínos/pomoc nevidomým. Oznámkuje jako ve škole.****Tab. 4 Přínos psa z pohledu majitele vodícího psa.**

Se psem	Odpověď 1	Odpověď 2	Odpověď 3	Odpověď 4	Odpověď 5
Otázka A	80%	15%	5%	0%	0%
Otázka B	75%	20%	5%	0%	0%
Otázka C	80%	10%	10%	0%	0%
Otázka D	70%	15%	15%	0%	0%
Otázka E	55%	20%	15%	10%	0%

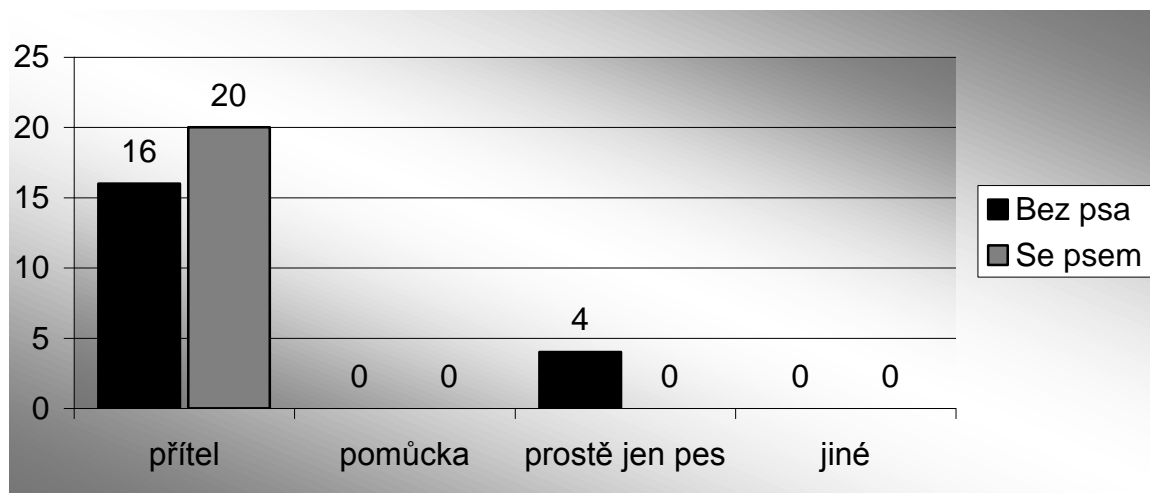
Tabulka č. 4 vypovídá o přínosu psa jeho majiteli. Známkou jedna, tedy výborně, dalo shodně 80 % zrakově postižených odpovědi A a C. Tedy většina respondentů vidí přínos vodícího psa v tom, že je pes dovede, kam potřebují (odpověď A) a že nejsou sami (odpověď C). Tabulka neuvádí počet odpovědí u odpovědi F, byla to možnost JINÉ (jiný přínos dle svého uvážení), na tuto otázku odpověděli celkem 4 respondenti ze dvaceti a napsali další přínosy psa: „Je kdykoliv připraven pracovat.“, „Vím, co chci.“, „Je komunikační prostředník.“, „Uklidní mě“. Všechny tyto možnosti dostaly známku jedna.

Tab. 5 Přínos psa z pohledu zrakově postiženého bez vodícího psa.

Bez psa	Odpověď 1	Odpověď 2	Odpověď 3	Odpověď 4	Odpověď 5
Otázka A	70%	10%	10%	5%	0%
Otázka B	70%	20%	5%	5%	0%
Otázka C	85%	15%	0%	0%	0%
Otázka D	75%	10%	5%	10%	0%
Otázka E	45%	40%	5%	5%	5%

Tabulka č. 5 ukazuje názor zrakově postiženého na případný přínos vodícího psa. Zde je patrné, že 85 % dotazovaných zrakově postižených, kteří nemají vodícího psa, se domnívá, že největším přínosem psa je jeho role společníka, tedy, že nejsou sami (odpověď C). Zde na otázku F, tedy další možnost vepsat jiný přínos psa nereagoval žádný dotazovaný.

Při porovnání obou tabulek je zřejmé, že názory na přínos psa a skutečný jeho přínos jsou skoro vyrovnané. Tento komentář uzavřu zjištěním, že nejvíce je ceněný pes pro svoji přítomnost a společnost. Autorka Všeticková také při shrnutí své práce došla k závěru, že vodící pes je přítel, společník, prostředník ke komunikaci, člověk s vodícím psem je samostatnější a sebevědomější.

Otázka č.7**A i B : Co pro Vás pes znamená?****Graf 11 Význam psa pro zrakově postiženého.**

Tato otázka č.7 souvisí s předchozí otázkou, avšak je spíše zaměřená na citový význam psa. Z nabízených možností, kdy byla jedna odpověď volná, mi 100 % majitelů vodicího psa označilo slovo „přítel“, u zrakově postižených nemajících vodicího psa to bylo 80 %.

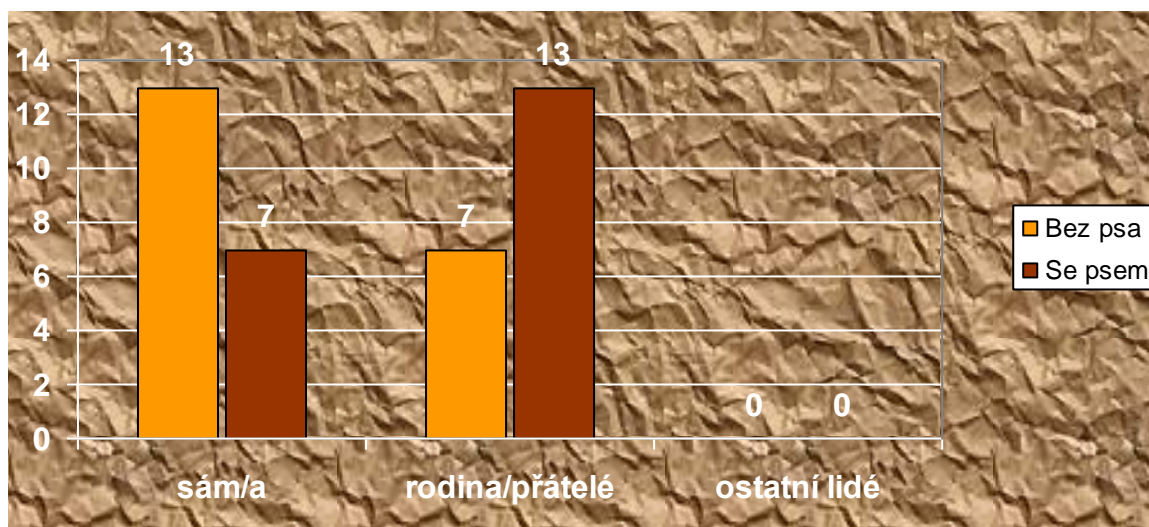
Známá věta tvrdí: Pes, nejlepší přítel člověka. Pro psa pomocníka tato věta platí stoprocentně. Denně odvádí poctivou, pečlivou, zodpovědnou práci a nezapomene při ní být především oddaným přítelem. Popravdě jsem zde čekala stoprocentní ohodnocení slova „přítel“, ale i když jsou psi velice oblíbení, najdou se i lidé, kteří psa berou „prostě jen jako psa“. Porovnala jsem tyto čtyři lidi, kteří označili – prostě jen pes a zjistila jsem, že mají společné pohlaví, byly to ženy různého věku.

Otázka č. 8

A) **Dotazník se psem:** Kdo Vám **nejvíce** pomáhal, když jste neměl/a vodícího psa?

B) **Dotazník bez psa:** Kdo Vám **nejvíce** pomáhá, když nemáte vodícího psa?

Graf 12 Největší pomoc bez psa.

Graf č. 12 zobrazuje, kdo nejvíce pomáhá či pomáhal zrakově postiženému. Z grafického vyjádření této otázky vidíme, že zrakově postižení bez vodícího psa spoléhají především sami na sebe, zatím co majitelé vodícího psa připouští, že dříve spíše spoléhali na pomoc rodiny či přátel.

Nabízí se zde vysvětlení, že zrakově postižení, kteří jsou zvyklí spoléhat jen sami na sebe, vodícího psa mnohdy nechtějí, nepotřebují, nevyžadují. Ovšem jak dokazují výsledky otázky č. 2 z dotazníku pro zrakově postižené, kteří nemají vodícího psa, tak 60 % dotazovaných vodícího psa mít chce, avšak 25 % respondentů ho mít zkrátka nemůže.

Otázka č. 9**A i B : Co Vám napomáhá k Vaší orientaci? Označte jako ve škole.****Tab. 6 Majitelé vodícího psa: Pomoc vodícího psa při orientaci.**

výborně	18
velmi dobře	1
dobře	1
dostatečně	0
nedostatečně	0

Tab. 7 Pomoc bílé hole při orientaci.

	Bez psa	Se psem
výborně	20	10
velmi dobře	0	4
dobře	0	6
dostatečně	0	0
nedostatečně	0	0

Tab. 8 Pomoc sluchu při orientaci.

	Bez psa	Se psem
výborně	16	8
velmi dobře	4	6
dobře	0	4
dostatečně	0	1
nedostatečně	0	1

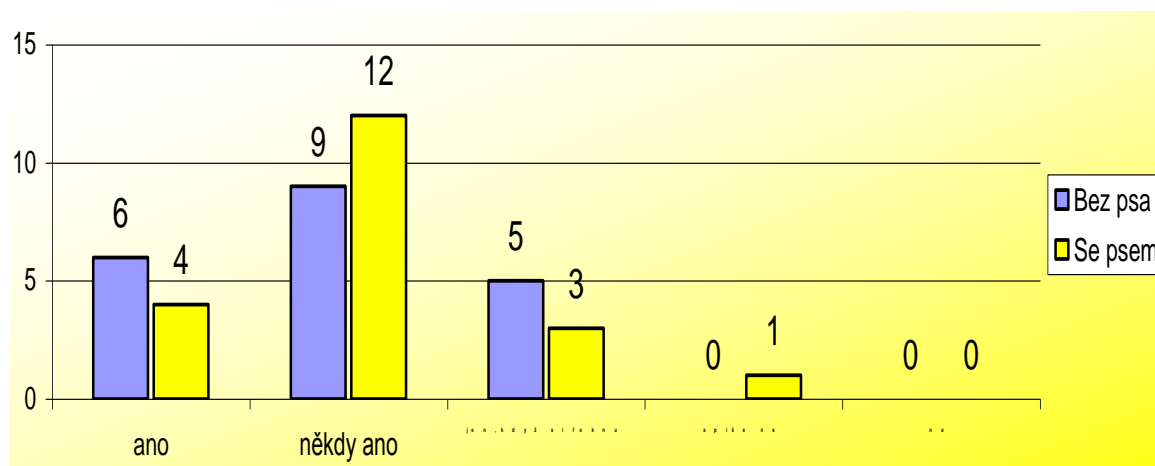
Tab. 9 Pomoc okolních lidí při orientaci.

	Bez psa	Se psem
výborně	0	1
velmi dobře	10	6
dobře	10	10
dostatečně	0	2
nedostatečně	0	1

Souhrnné vyhodnocení tabulek 6, 7, 8, 9. Největším přínosem pro orientaci zrakově postiženého, který nemá vodícího psa je jednoznačně bílá hůl, doplňovaná sluchem, kdy sluch známku „výborně“ ohodnotilo 80 % zrakově postižených. Pomoc okolních lidí při orientaci získala rovnoměrně známky „velmi dobře“ a „dobře“.

Majitelé vodícího psa dle očekávání nejvíce spoléhají na jeho schopnosti, polovina z nich dala známku „výborně“ bílé holi, sluch obdržel „výborně“ od 40 % lidí. Pomoc okolních lidí byla ohodnocena všemi nabízenými možnostmi, celá polovina respondentů však označila hodnotu „dobře“.

Dle mého očekávání u majitelů vodícího psa „vyhrál“ pes, ale překvapila mě jedna známka „dobře“ u vodícího psa. Také je vidět, že zrakově postižení mají dobré i špatné zkušenosti s okolními lidmi při své orientaci.

Otázka č. 10**A i B: Nabízejí Vám pomoc „zdraví“ lidé?****I. Při přecházení silnice?****Graf 13 Přecházení silnice**

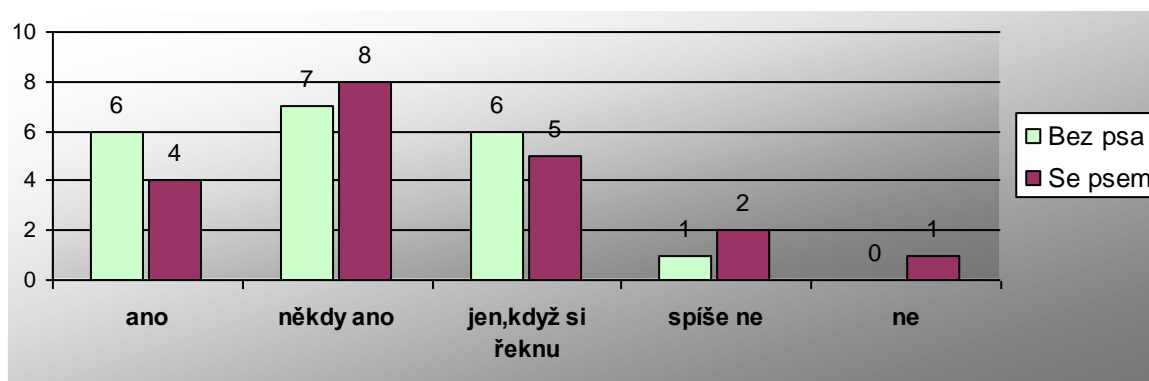
Pomoc od „zdravých“ lidí? Celkem tato otázka vyzněla dobře. Nikdo z mých respondentů neoznačil slůvko NE. Avšak samozřejmé pomoci od okolí při přecházení silnice se zrakově postižení také nedočkají.

Někteří o pomoc nestojí, ale někteří ano, tak proč se slušně nezeptat, zda já vidící člověk nemohu pomoci?

Uvedu zde jeden příklad, kdy zrakově postižený jen s bílou holí šel po chodníku a najednou ho někdo chytil za ruku a „táhnul“ jej přes silnici, nevidomý muž byl tak překvapen a zděšen, že se mu až na druhé straně silnice podařilo vysvětlit ochotnému člověku, že na druhou stranu vůbec nechtěl. Poučení? Musíme komunikovat!

II. Při nástupu do hromadné dopravy?

Graf 14 Hromadná doprava.

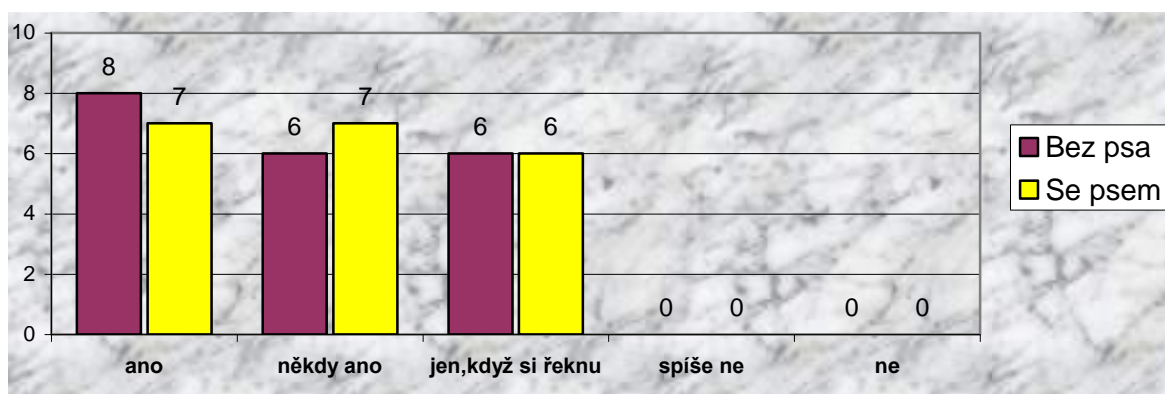

Podobná otázka je zaměřená na jinou problematiku všedního života. Zde již zrakově postižení (ZP) se psem rozdělili své odezvy do všech možností, i když jasně převahují kladné odpovědi, 15 % lidí se přiklonilo k záporným reakcím.

Možná je to i tím, že když vidíme zrakově postiženého, který je veden vodícím psem, máme tendenci si myslet, že pomoc vůbec nepotřebuje, že vše obstará pes, možná se bojíme zeptat, abychom ZP neurazili. Jak jen to vyřešit, možná mnoho lidí řeší tento problém, ale východisko nenajde. Jak to řeším já? Když potkám zrakově postiženého v situaci, kterou vyhodnotím jako pro něho obtížnou či problematickou, prostě se slušně, taktně zeptám, zda nepotřebuje pomoc, ještě nikdy se mi nestalo, že bych dostala vynadáno.

III. Při pohybu ve zdravotnickém zařízení ?

Graf 15 Zdravotnické zařízení

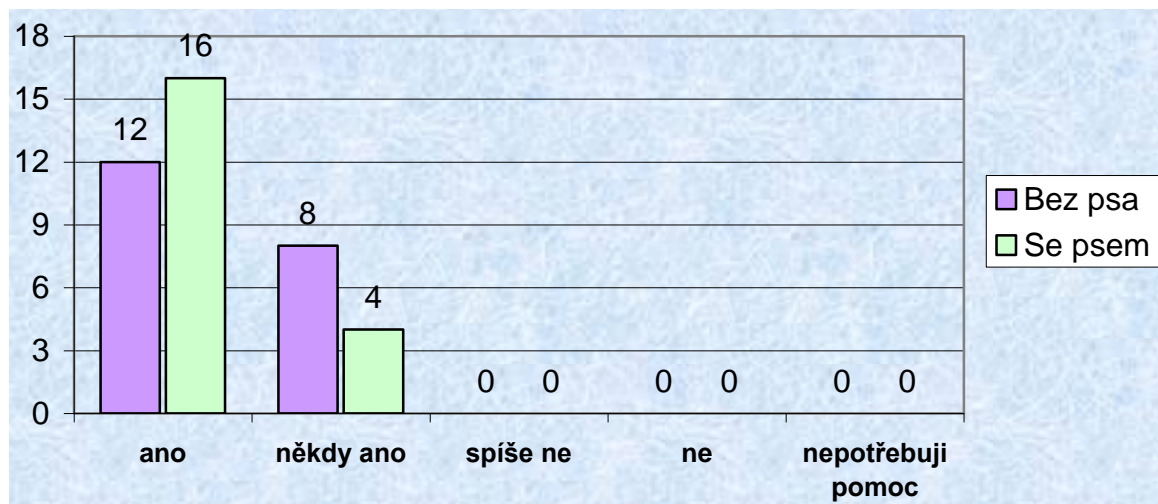
Graf jasně ukazuje převahu kladných odpovědí na otázku pomoci při pohybu ve zdravotnickém zařízení.

Tato podotázka dopadla nejlépe, což je výborné, protože kde jinde by se měl zrakově postižený dočkat pomoci než ve zdravotnickém zařízení.

Otázka č. 11

A i B: Když si řeknete o pomoc, např. najít „správné dveře“ v nemocnici či na úřadě, pomohou Vám lidé?

Graf 16 Pomoc lidí.

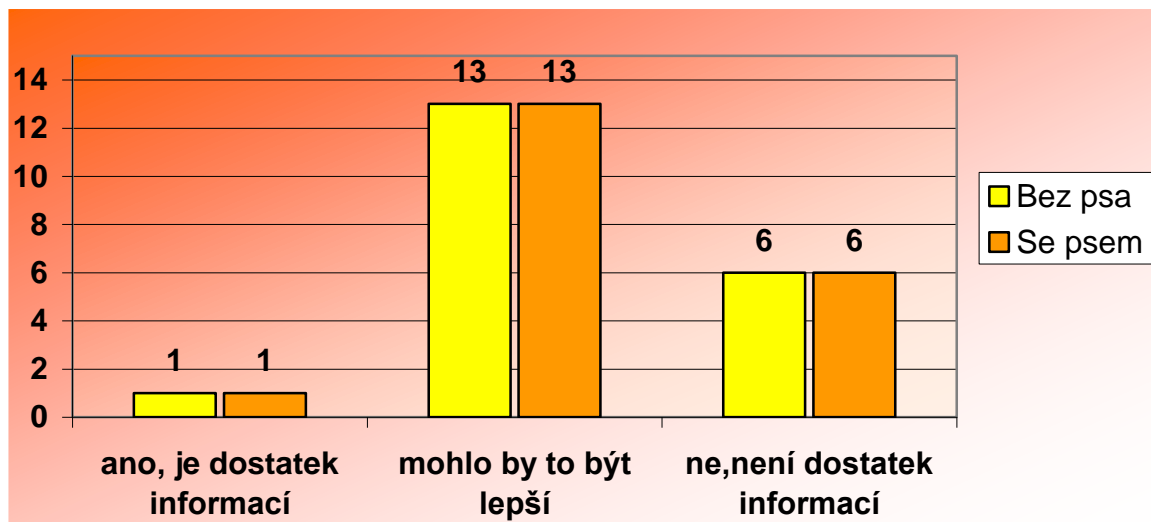
Zde 70 % všech dotazovaných lidí uvádí, že když si řeknou o pomoc, tak jim ostatní lidé vyhoví a pomohou. Zbýlých 30 % se přiklonilo k variantě - někdy pomohou.

Potěšil mě tento výsledek, že jsou lidé stále ochotni pomáhat ostatním. Nikdy nikdo neví, zda on sám nebude jednou potřebovat nějakou pomoc a hlavně člověk člověku by měl pomáhat a nemocným, postiženým či starým lidem zcela automaticky.

V otázce pomoci okolních lidí majitelům vodičů psa jsem očekávala horší výsledky, neboť vodičí pes někdy může vyvolávat dojem, že je jeho majitel s ním zcela soběstačný. Při rozhovorech na diskusních fórech na internetu se mi někteří zrakově postižení lidé svěřili, že se již setkali s větou: Vždyť máte psa, ne?, když hledali pomoc u okolních lidí. Ale pes je stále jen zvíře, které neumí číst, neumí mluvit... a když si zrakově postižený s vodičím psem řekne o pomoc, tak ji opravdu potřebuje a měli bychom mu v rámci možností pomoci.

Otázka č. 12

A i B: Domníváte se, že je v médiích dostatek informací o léčbě pomocí zvířat (pomocí koní, psů)?

Graf 17 Informace v médiích

Shoda v názorech obou skupin, 65 % ze všech lidí vyplňujících mé dotazníky udává, že by to s informacemi o této problematice mohlo být lepší, 30 % si myslí, že je nedostatek informací a pouze 5 % vidí informace jako dostatečné.

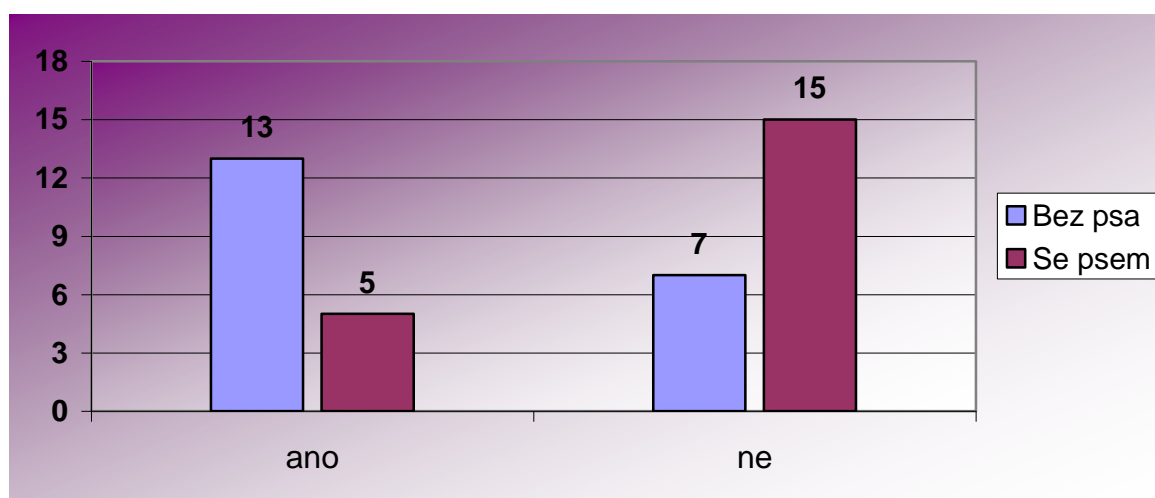
Dle mého názoru informace jsou, jen je člověk musí hledat a zajímat se o tento problém. Měla by se tato problematika více objevovat v médiích, lidé by měli znát jak komunikovat, chovat se, vést,... nejen zrakově postiženého, ale i ostatní postižené spoluobčany.

Otázka č. 13

A) **Dotazník se psem:** Máte problémy při vstupu se psem pomocníkem do kina, divadla?

B) **Dotazník bez psa:** Domníváte se, že jsou problémy při vstupu se psem pomocníkem do kina, divadla?

Graf 18 Porovnání skutečnosti a názorů – kulturní zařízení.

Většina zrakově postižených (75 %) se psem pomocníkem nemá problémy při vstupu do kina, divadla. Zbýlých 25 % obtíže má.

Názor 65 % zrakově postižených lidí, kteří nevlastní vodícího psa je, že existují problémy při vstupu do kulturních zařízení s vodícím psem. Ostatních 35 % respondentů označilo možnost NE.

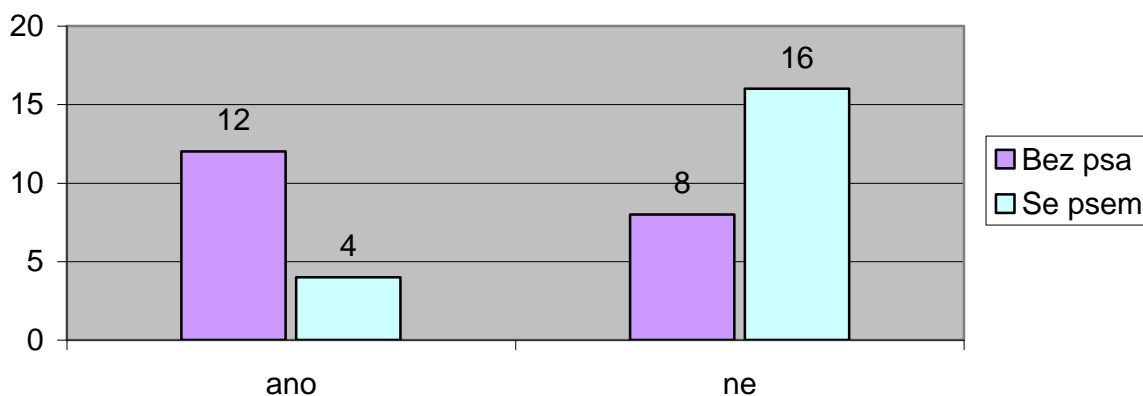
Výsledek mého dotazníkového šetření mě potěšil a doufám, že počet zrakově postižených s vodícím psem, kteří nemají problémy se bude neustále zvyšovat. Dle mého názoru hraje velkou roli neinformovanost veřejnosti. Psi jsou cvičeni už od štěňat, aby zvládali návštěvy kulturních zařízení v klidu a bez problémů, osobně nevidím důvod, proč psa pomocníka nepustit dovnitř.

Otázka č. 14

A) Dotazník se psem: Máte problémy při vstupu se psem pomocníkem do zdravotnického zařízení?

B) Dotazník bez psa: Domníváte se, že jsou problémy při vstupu se psem pomocníkem do zdravotnického zařízení?

Graf 19 Porovnání skutečnosti a názorů – zdravotnické zařízení.

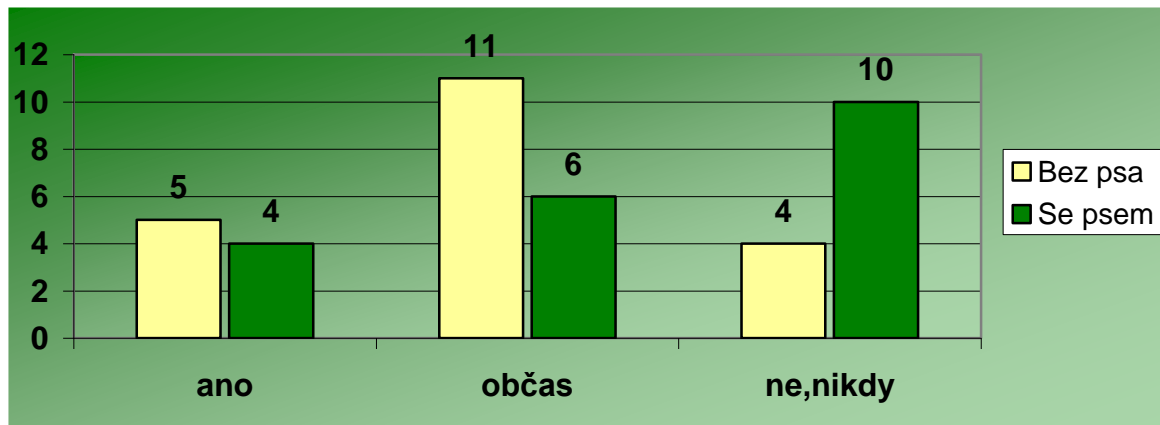
Zde porovnávám skutečné problémy majitelů vodícího psa při vstupu se psem do zdravotnického zařízení a názory zrakově postižených lidí bez psa na případné problémy při vstupu. Skutečnost vyšla lépe, když problémy se vstupem přiznalo 20 % majitelů vodícího psa. K názoru, že jsou problémy se přiklonilo 60 % zrakově postižených nemajících vodícího psa. Vstup do zdravotnického zařízení, škol, úřadů negarantuje žádná česká vyhláška či zákon. Vyhláška 137/2004 upravuje právo přístupu psů pomocníků pouze do restaurací a jídelen, do provozoven holičství, kadeřnictví, manikúry, pedikúry, kosmetických, masérských, regeneračních nebo rekondičních služeb. Např. v USA mají psi pomocníci umožněn přístup všude tam, kam jde jeho majitel.

Myslím si, že psi pomocníci by měli mít umožněn přístup všude. Jsou určeni k pomoci zdravotně postiženým a to ve všech situacích. To, že negarantuje žádná česká vyhláška ani zákon vstup do zdravotnických zařízení, škol a úřadů je zvláštní, divné až nesmyslné a záleží pouze na benevolenci pracovníků těchto zařízení, zda psa pomocníka vpustí dovnitř. A to není správné a dle mého mínění, by tento problém měl být ustanoven vyhláškou či zákonem a psům pomocníkům by měl být vstup povolen.

Otázka č. 15

A i B: Měl/a jste někdy jako nevidomý/á potíže se zdravotníky?

Graf 20 Potíže zrakově postižených se zdravotníky.

U slova ANO vidíme na grafu oba barevné sloupce, což znamená, že se obě skupiny zrakově postižených setkávají s problémy se zdravotníky. Pouze 35 % ze všech respondentů problémy se zdravotníky NEMÁ, 42,5 % má problémy OBČAS, zbytek 22,5 % obtíže se zdravotníky MÁ.

Je to zarážející, avšak pravdivé. Sama jsem kolikrát byla svědkem nevhodného chování zdravotníků k postiženým lidem. Zdravotník je profesionál, který by se měl ovládat a pomáhat lidem, kteří ho potřebují, neměl by soudit.²

² Při komunikaci na internetu jsem se dozvěděla i jeden příběh, kdy zdravotní sestra vynadala zrakově postiženému s vodicím psem a zakázala mu jej vzít do ordinace se slovy: Ten pes Vám zprávu ani recept číst nebude, ne?! Ano, nebude, ale je to vodicí pes a můj názor je, že by měl být se svým majitelem všude, k tomu je přeci vycvičen a vychován.

Otázka č.16

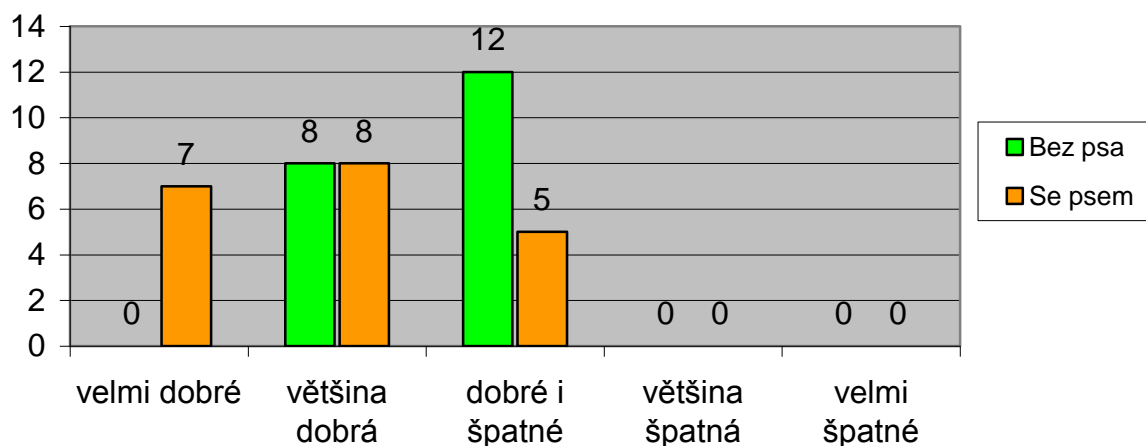
A) Dotazník se psem: Jaké máte zkušenosti jako nevidomý pacient se zdravotníky, když přijdete s vodicím psem?

B) Dotazník bez psa: Jaké máte zkušenosti jako nevidomý pacient se zdravotníky?

Tab. 10 Zkušenosti se zdravotníky.

	velmi dobré	většina dobrá	dobré i špatné	většina špatná	velmi špatné
Bez psa	0	8	12	0	0
Se psem	7	8	5	0	0

Graf 21 Zkušenosti se zdravotníky.

Zkušenosti se zdravotníky - 35 % majitelů vodicích psů má jen velmi dobré zkušenosti se zdravotníky, 40 % této skupiny označilo možnost „většina dobrá“ a zbylých 25 % přiznává dobrá i špatné zkušenosti se zdravotníky. Skupina zrakově postižených, kteří nevládní vodicího psa se rozdělila do možností „většina dobrá“ (40 %) a „dobré i špatné“ (60 %).

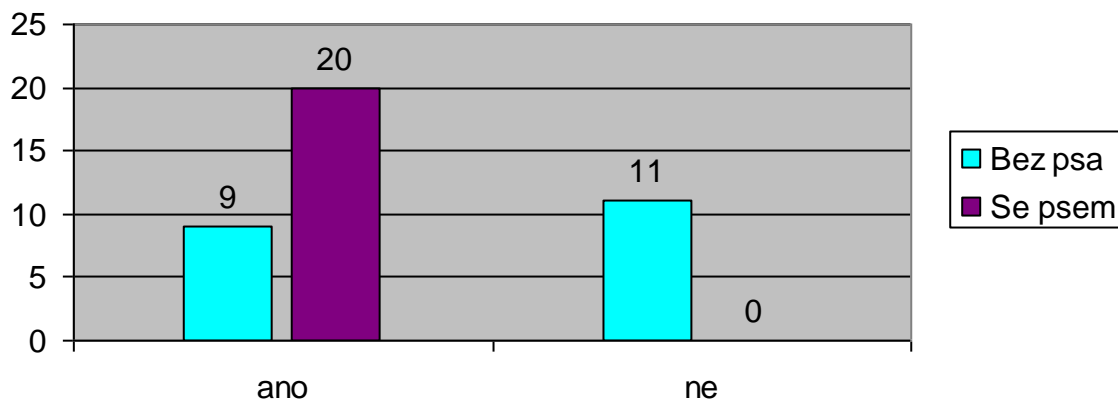
Zkušenosti se zdravotníky, otázka, která mě opět velice zajímala a výsledky zaujaly. Celkem jsem i reálně očekávala, že většina zkušeností bude dobrých i špatných. V předchozích dvou otázkách vyšlo, že 80 % zrakově postižených s vodicím psem nemá problémy při vstupu do zdravotnického zařízení, ale jen 50 % nemělo nikdy potíže se zdravotníky. U zrakově postižených bez psa zdůrazním především, že pouze 20 % z nich nemělo nikdy potíže se zdravotníky.

Otázka č. 17

A) **Dotazník se psem:** Myslíte si, že se Váš život změnil k lepšímu po příchodu vodícího psa?

B) **Dotazník bez psa:** Myslíte si, že se Váš život změní k lepšímu po příchodu vodícího psa?

Graf 22 Zlepšení života po příchodu psa.

Všichni moji dotazovaní, kteří mají vodícího psa vidí po jeho příchodu změnu k lepšímu ve svém životě. Pes jim ulehčuje život. Jak dokazují výsledky otázek č. 2, 6, 7, tak pes ulehčuje život svému majiteli, má funkci důvěrníka a pomáhá při pohybu. Pes je pro svého majitele hlavně přítel.

U zrakově postižených nemajících vodícího psa už to jednoznačné není, naopak. Skupina zrakově postižených bez vodícího psa se rozdělila skoro na polovinu. Větší část (55 %) se domnívá, že se jim život nezmění k lepšímu, i kdyby měli vodícího psa. Zbýlých 45 % si však myslí, že by se jejich život změnil k lepšímu po příchodu vodícího psa.

U majitelů vodícího psa, jsem v tuto jasnou odpověď doufala, zajímavější jsou domněnky zrakově postižených, kteří vodícího nemají, kde si více lidí myslí, že vodící pes život zrakově postiženého k lepšímu nezmění. Já ze svého pohledu si myslím, že se život zrakově postiženého člověka příchodem vodícího psa k lepšímu změní. Již jsem se zmiňovala jak o přínosu psa, tak i zvířat všeobecně a o jejich vynikajícím působení na fyzickou, ale hlavně psychickou stránku člověka.

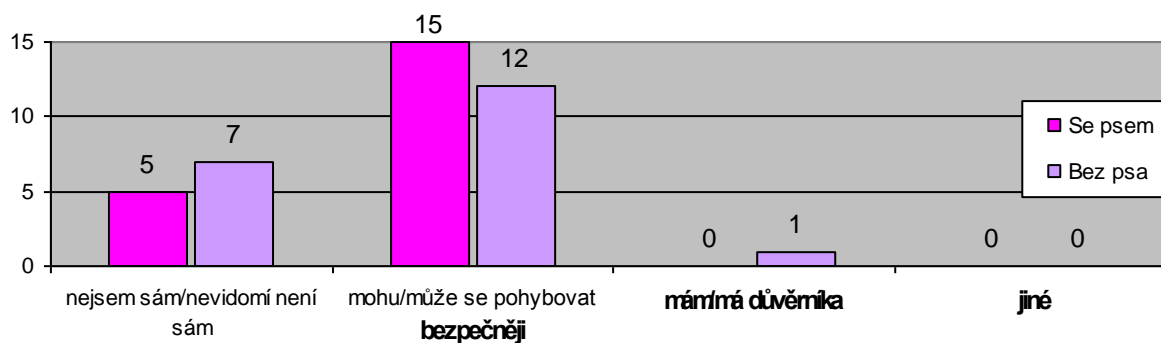
Autorka Všeticková ve své případové studii došla k závěru, že se její pozorované zrakově postižené osobě život změnil. Zrakově postižená žena začala více komunikovat s lidmi a získala sebevědomí, díky psovi se začala také sama pohybovat. Vodící pes jí život k lepšímu změnil, stejně tak jako mým respondentům.

Otázka č. 18

A) **Dotazník se psem:** V čem se domníváte, že se Váš život po příchodu vodícího psa nejvíce změnil?

B) **Dotazník bez psa:** V čem se domníváte, že se život nevidomých po příchodu vodícího psa nejvíce změní ?

Graf 23 Největší změna.

Graf č. 23 znázorňuje, co se skutečně změnilo po příchodu psa a co se ZP bez vodícího psa domnívají, že se změní. Je vidět, že realita i názory jsou celkem shodné a zaměřená především na dvě nabízené možnosti, jak ukazuje grafické znázornění, kdy 75 % majitelů vodícího psa vidí největší změnu po příchodu psa v tom, že se mohou pohybovat bezpečněji. ZP bez vodícího psa se totéž domnívají v 65 %.

Jak vyšlo z mého šetření je vodící pes pro zrakově postiženého přítel a největší změnu po jeho příchodu vidí v bezpečnějším pohybu. Vodící pes je především pro to, aby zrakově postiženého člověka vedl, tudíž celkem jasně tato varianta vyhrála. Autorka Všeticková ve své práci zjistila, že je člověk s vodícím psem rychlejší v pohybu a že se tyto lidé se psem dokáží pohybovat samostatně. S tímto závěrem naprosto souhlasím a mé šetření to také potvrzuje.

Otázka č. 19

A i B: Pospojte.

Tab. 11 Přiřazení termínů.

	správně přiřazeno	nesprávně přiřazeno
Bez psa	20	0
Se psem	20	0

100% respondentů obou skupin přiřadilo termíny správně .

U této otázky jsem očekávala 100 % správné přiřazení všech termínů.

11. Vyhodnocení výsledků

Vzala jsem nejčastější odpovědi a porovнала tak obě skupiny.

Zrakově postižený s vodícím psem:

V průměru má skupina zrakově postižených v mém souboru svého prvního vodícího psa a vlastní jej již 5 let. Psa jednoznačně hodnotí jako přítele a jeho největší přínos vidí v tom, že je pes dovede, kam potřebují, mohou se bezpečněji pohybovat a nejsou sami, dříve než měli psa se více spoléhali na rodinu a přátele. Při své orientaci se spoléhají na vodícího psa a na svůj sluch. S příchodem psa pozorují změnu života k lepšímu, pes jim život ulehčuje. Většina z nich nemá problémy při vstupu do zdravotnického i do kulturního zařízení. Zkušenosti se zdravotníky mají většinou dobré.

Zrakově postižený bez vodícího psa:

Většina dotazovaných vodícího psa chce, ale mít ho nemůže. Vodícího psa hodnotí také jako přítele a myslí si, že největší přínos psa je v jeho pomoci při pohybu a že není člověk sám. Spoléhají sami na sebe, při orientaci jim nejvíce pomáhá bílá hůl a jejich sluch. Nemyslí si, že se s příchodem psa život zlepšil. Domnívají se, že zrakově postižený má problémy, když chce vstoupit se psem do zdravotnického i do kulturního zařízení. Se zdravotníky mají občas problémy, zkušenosti s nimi mají většinou dobré i špatné.

Tab. 12 Porovnání

	<u>SE PSEM</u>	<u>BEZ PSA</u>
Zkušenosti se zdravotníky	Většinou DOBRÉ	DOBRÉ i ŠPATNÉ
Pes	Přítel	Přítel
Orientace	Pes + sluch	Bílá hůl + sluch
Změna života k lepšímu s příchodem psa (skutečná a předpokládaná)	ANO	NE
Problémy se vstupem psa	NE, nemají	ANO, zřejmě jsou
Pomoc lidí najít „správné dveře“	ANO	ANO
Pomoc lidí při pohybu ve zdrav. zařízení....	Někdy ANO	Někdy ANO
Bez psa spoléhali/jí na	Rodinu, přátele	Sami na sebe

Dosavadní výsledky se týkají zprůměrovaných a nejčastějších údajů z celého souboru vyplněných dotazníků, nemohou však hlouběji charakterizovat individuální osudy zrakově postižených a jejich často jedinečné zkušenosti a zážitky. Těm bude věnována další kapitola.

12. Příběhy

Oba dotazníky obsahovaly na konci otázku č. 20, kde měli respondenti možnost něco mi sdělit, napsat svůj příběh. Někteří tuto možnost využili. Uvedu zde některé příběhy, celkem osm, které jsou shodné v tom, že se ve všech vyskytuje vodící pes a je z nich možné mezi řádky vyčíst jistou radost majitele psa, že ho má. Příběhy jsou uveřejněny se souhlasem respondentů. Po obsahové stránce jsem příběhy nijak neupravovala, jsou přesně takové, jak mi je dotazovaní napsali. Poslední příběh je citovaný z literatury a tak trochu dokresluje otázky z mého dotazníku zabývající se pomocí okolních lidí.

Žena, 31 let. 30 let nevidomá – onemocnění. S vodícím psem.

„O tom, že existuje vodící pes, jsem se dozvěděla už jako dítě, ale před revolucí bylo těchto psů velmi málo a viděla jsem ho v praxi jen asi dvakrát. Až asi ve dvaceti letech jsem se začala setkávat častěji s nevidomými, kteří měli psa. Ale byla jsem zvyklá pohybovat se sama a ani mě nenapadlo, že bych si pořídila vodícího psa.

Začátek byl dost náročný, zvykat si na prvního psa je dost náročná práce. Být pro něj autorita, naučit se jednoznačně a důsledně jednat, ráno vstávat, ... Ale brzy se vše zúročilo. Zakrátko jsem už běhala se psem po městě mnohem rychleji a bezpečněji než dřív.

Vzpomínám si, jak jsem jednou ještě bez psa šla z koleje do školy, slunce svítilo, dobrá nálada, a najednou strašná rána do obličeje. Na chodníku stál nákladňák a něco z něj trčelo ve výšce hlavy. Možná to zní banálně, ale ten šok byl hodně nepříjemný. Vždycky, když jdu ven se psem, říkám si, že takové věci už se mi nestanou. A taky jsem bývala dřív dost nervózní, když jsem měla jít někudy, kde byly např. výkopy apod. Teď chodím ven s mnohem větším klidem a skoro vždy v pohodě.

Ještě poznámka. Jít si jen tak a přemýšlet si o svých věcech jen s holí nelze. Dost mi to chybělo. Chůze jako relaxace je další věc, jež je se psem možná. Je to pro mě taky dost důležité.“

Muž, 61 let. 7 let nevidomý – úraz. S vodícím psem.

„O zrak jsem přišel po operaci mozkového nádoru, který vznikl, když jsem chtěl bránit pána, kterého na ulici mlátila parta mladíků, ale nakonec mě srazili na zem a tam kopali do hlavy, měsíc jsem marodil. Nádor se neprojevil hned, ale až po půl roce, kdy jsem začal mít potíže s orientací a měl jsem velké problémy při řízení auta. Naštěstí jsem měl menší účetní firmu a jedem z mých klientů byl i neurolog a ten, když poznal, jak na tom jsem, tak mne okamžitě poslal do fakultní nemocnice, kde mě do 3 dnů operovali. Když jsem se probral z narkózy a zjistil jsem, že nevidím, tak to bylo něco strašného. Po nervové stránce jsem na tom byl velmi zle, navíc se ke mně zachovala rodina velmi špatně a tak mi pomohli kamarádi, první měsíce mi pomáhali, abych se naučil orientovat, oblékat se a podobně a hlavně udělat ve všem určitý systém.

Nyní mi pomáhá můj čtyřnohý přítel Arcon.“

Žena, 54 let. 6 let nevidící – onemocnění. S vodícím psem.

„Oslepla jsem po 40 letech s cukrovkou. Nejdříve na jedno oko asi před 18 lety, což jsem nepovažovala za žádný handicap a také tak se mnou bylo zacházeno. Před 6 lety se ve vidícím oku začaly tvořit prolyferní cévy a odtrhávala se sítnice. Byla jsem na operaci a dva měsíce poté mi začaly cévy praskat a krváčet do sklivce. V průběhu dalších čtyř let mě operovali ještě 8 krát, ale výsledek byl slepota, protože mi začal odumírat oční nerv. První rok jsem neměla tušení, že existuje nějaká pomoc v podobě Tyfloservisu nebo Tyflocentra - v nemocnici mě nikam nenasměrovali. Pomohla mi dcera, která nejdříve objevila zvukovou knihovnu, pak se informovala o možnosti získání vodícího psa, ale v té době jsem měla co dělat sama se sebou a spíš jsem uvažovala, jak bezbolestně sejít ze světa. Po necelých dvou letech jsem se začala učit prostorovou orientaci a také začala chodit k psychologovi. Manžel v té době pracoval až na Moravě, takže od pondělka do pátku jsem byla sama a musela si nějak poradit. Ale díky tomu jsem se postupně naučila udržovat domácnost, vařit, prát atd. Manžel o víkendu jen nakoupil, občas vyluxoval, uvařil něco složitějšího nebo občas něco upekl. Díky psychologovi jsem se zmátořila, začala jezdit na rekondice, kde jsem se seznámila s mnoha nevidomými a slabozrakými, kteří mě podporovali a dost mi psychicky pomohli. Naučila jsem se užívat počítač, číst a psát v brailu, začala jsem dělat zvukovou střelbu a hrát kuželky. S dcerou chodím do divadla a dokonce jsem už byla několikrát sama u kamarádky v Brně. Stala jsem se relativně samostatnou. Celý život jsem byla domácí puťka, ale dnes toho dělám daleko víc, než v době, kdy jsem viděla. Psa (fenku) mám od letošního dubna(2007). Moc mi pomáhá,

cítím se s ní na ulici bezpečnější a netrpím tolika úzkostmi, jak najdu schody, jak se dokážu trefit do dveří autobusu nebo metra, kde se octnu při přechodu většího prostranství, když tam není žádná linie, které bych se držela, atd. Říká se, že vodící pes jsou nevidomého oči, není to tak docela pravda, protože nevidím se psem o nic víc než bez něj, ale je to obětavý průvodce, který má čas kdykoliv, je připraven k vodění třeba o půlnoci, je šťastný, když je se mnou, nic mi nevyčítá a nemá pocit, že se obětuje. Sdílí se mnou moje radosti, špatné nálady i bolení srdíčka. Jsem moc ráda, že je.“

Žena, 29 let. Na pravé oko nevidí vůbec (ani světlo). Oslepla na něj ze dne na den v 18 letech. Na levé vidí jen obrysy a syté barvy. Přestala na něj částečně vidět ve 24 letech – onemocnění. S vodícím psem.

„Mám od narození arterio - venózní malformaci a hemangiom. Moje nemoc se vyznačuje silným a někdy hodně špatně zastavitelným krvácením (z nosu, z úst). Při jednom z krváceních mi prasklo aneuryzma a protože se mi nedostával kyslík do očí, tak jsem částečně přišla o zrak. Když jsem v osmnácti přišla o pravé oko – o vidění na pravé oko, byla jsem z toho nešťastná, ale vyrovnala jsem se s tím a dva roky na to jsem si udělala i řidičský průkaz a jezdila jsem hodně ráda. Moje nemoc se vždy na chvíli uklidnila, ale pak vždy propukla a už několikrát jsem od nás musela letět vrtulníkem do Prahy, do nemocnice, aby mi zachránili embolizací život. Několikrát i nastaly komplikace a tak mám obličej samou jizvu po nekrózách, které se mi udělaly díky velké ztrátě krve. Také jsem nesměla nějaký čas vůbec chodit a měla jsem i plno jiných komplikací.

Když jsem v roce 2002 začala opět krváčet z úst, bylo vše tak hrozně rychlé, že jsem ani nevěděla, jak jsem se ocitla v Praze. Týden mě museli udržovat v umělém spánku, abych neměla bolesti. Po probuzení zjistila moje maminka (naštěstí lékařka), která za mnou byla na návštěvě, že nevidím. Tak opět šlo vše ráz na ráz a po různých vyšetřeních a stabilizování mého zdravotního stavu jsem řekla, že bych si přála psa. Můj bývalý manžel potkával u nás ve městě cvičitele vodících a asistenčních psů a tak se jich zeptal co je třeba pro to, abych jej získala. Poradili nám, vše jsme oběhali a za pár měsíců jsem dostala toho nejlepšího kamaráda- černou labradorku Amálku.“

Žena, 31 let. Od narození se zbytky zraku, již 18 let nevidomá. S vodícím psem.

„Narodila jsem se s oční vadou (nevyvinutý oční nerv). Do školy jsem chodila dva roky mezi zdravé děti, ale kvůli zrakovému postižení jsem byla převedena

do školy pro žáky se zbytky zraku. Dochodila jsem základní školu a pak jsem nastoupila na SOU pro mládež s vadami zraku a tam jsem byla pouhé dva měsíce. O čalounictví jsem měla původně jiné představy. Bydlela jsem s matkou na vesnici. Tam nebylo moc možností jak se dál zapojit do běžného života a tak jsme se odstěhovali do města. Bydlely jsme v pečovatelském domě. Přes mou oční lékařku jsem se seznámila se spoustou mladých lidí, kteří se stali mými přáteli. V osmnácti letech jsem se seznámila s mým nynějším manželem. To jsem ale už měla rok svou první vodící fenu Zlatého retrívra. Byl to první Zlaták v republice, který byl pro účel vodění vycvičený. Jmenovala se Axa. S Axou jsem prožila třináct a půl roku. Vodila do třinácti let a potom jsem si zažádala o druhého psa, který se jmenuje Kolja.“

Žena, 47 let. 15 let nevidomá – onemocnění. S vodícím psem.

„Narodila jsem se s šedým zákalem. Dětství jsem prožila vlastně po nemocnicích (12 operací od 6. měsíců do šesti let). Zrak se natolik upravil, že jsem ještě „stihla“ vystudovat Střední zdravotnickou školu a několik let pracovat o oboru, který mě vždy zajímal a bavil. Následkem mnohočetných operací došlo k vzniku glaukomu, který se těhotenstvím výrazně zhoršil. Podstoupila jsem několik dalších výkonů, ale stav se dále zhoršoval. Nyní na levé oko nevidím vůbec, na pravém mám světlocit. Nastalou situaci se ztrátou zraku jsem byla nucena radikálně řešit. V té době byl syn ještě batole a manžel pracovně velice vytížen a bylo potřeba zajistit normální chod domácnosti. V důsledku ztráty zraku jsem přišla o milované zaměstnání a zůstala v invalidním důchodu. Z článku v tisku mi manžel přečetl o Středisku výcviku vodících psů a já se rozhodla, že to je dokonalé řešení mé situace. Potřebovala jsem průvodce, který bude 24 hodin k dispozici, ochoten jít se mnou kam potřebuji a kdykoli to potřebuji. První vodící pes byla fena golden retrievera Carmen Gold Rebecca, která mi sloužila 9,5 roku. Nyní je již mimo činnou službu a její místo zaujala kříženka LRxGR³ Sunny. Problematika držitelů vodících psů mě velmi zajímala. Od roku 1998 jsem předsedkyní Klubu držitelů vodících psů ČR při Sjedené organizaci nevidomých a slabozrakých ČR. Po ztrátě zaměstnání se práce pro Klub stala mojí životní náplní a velice mě uspokojuje.“

³ LR – Labradorský retrívř, zkratka z anglického názvu Labrador Retriever, GR – Zlatý retrívř, zkratka z anglického názvu Golden Retriever

Žena, 30 let, nevidomá od narození. S vodícím psem.

„Bylo to na jaře minulého roku. S mojí Týnkou jsme se chystaly na zkoušku na Pedagogické fakultě. Tedy spíše já jsem se chystala. A ona nečinně přihlížela. Tak ještě vyčesat Týnku, převléknout se do kostýmku, učesat a jdeme. A tak jsme tedy šly. Protože jsme měly dost času pustila jsem Týnku na její proběhnutí před fakultou. Já jsem nasávala do plic něco malinko nikotinu (no zlozvyk je zlozvyk.) Po nějaké chvílce jsem zavolala ke mně. Jen jako odpověď se mi dostavělo chrochtání a chrastění ve křoví. Povel jsem tedy zopakovala. Týna moji prosbu vyslyšela a přikradla se ze zadu a nenápadně do mě drcla čumáčkem. A už jsem věděla, že je zle. S velkým odstupem jsem k ní přičichla. Ale vůni od Diora jsem necítila. Cítila jsem nechutný smrad. Jemně jsem na ni sáhla a nestačila jsem se divit. V srsti, pod, za i v postroji neskutečný sajrajt. Pak jsem bohužel zjistila, co to bylo. Byl to bohužel mrtvý ptáček, který již byl potravou pro jiné hlodavce, či snad kam červi patří. Promiňte za tu nechutnost. A teď, co udělat. Rychle s Týnou na koleje, vrazit ji se vším, co měla na sobě do vany a umýt.

Pár minut po deváté jsem přišla na zkoušku. Po vysvětlení se profesor zasmál. Zkouška dopadla taky dobře.“

Ještě jeden příběh od této ženy:

Ty jsi krásný pejsek!

„Tato povídka není adresována na soužití s vodícím psem. Ale na to, jak je krásné se na pejska těšit.

V sobotní podvečer se můj přítel vracel z aktivního sportování domů. S kamarádem si společně v tramvaji povídali a hodnotili celý svůj den a výkony, které ve sportu oba podali.

Oba seděli naproti sobě, tak aby se dobře slyšeli. Můj přítel ho bedlivě naslouchal, až najednou ho cosi vyrušilo.

Nebyl to kapsář, ale příjemná srst, která se mu začala plést kolem jeho nohou. Protože má rád pejsky a na svého budoucího vodícího pejska teprve čeká nedalo mu to. A chtěl se pokochat tím, jací krásní pejskové kromě těch vodících v tramvaji tedy jezdí? Opatrně nasahal heboučkou srst a užasl:

"Ty jsi krásnej pejsek!"

Zvolal. A okamžitě se jal pejskovu heboučkou srst vískat. Potom se pejsek někam ztratil.

Najednou užasl podruhé. On to totiž nebyl pejsek jak potom zjistil. Ale nějaká paní, která sbírala něco ze země.

Venku se smíchem povídal kamarádovi: "Já myslel, že si hladím psa a ona to byla nějaká ženská."

Kamarád mu odpověděl: "Víš, ona mi podávala lístek, který mi upadnul."

Tady alespoň vidíte, jak se zrakově postižený člověk může těšit na svého vodícího pejska.“

Nepoperte se o mě – nebo radši jo

„Někdy vystoupím z tramvaje a hned mě z každé strany drží jedna ruka, tedy každá patřící jiné ochotné osobě. Jindy vystoupím a kolem mne se prožene několik vystupujících, dokonce snad sousedů z mé ulice, a zmizí dříve, než se stihnu zeptat, jestli něco nejede po vozovce přede mnou, kam jsou vypuštěna závodící vozidla nedalekým semaforem. Nebo vystupuji z vozu metra a ucítím na paži značně se třesoucí ruku starého muže, který mi nabízí pomoc přes své vlastní problémy, a přitom mě z druhé strany oslovuje jemný dívčí hlas plný příjemné pozornosti. Jak se rozhodnout?

Ale spíš jsem chtěl položit jinou otázku. Zkrátka: Někdy se o mě perou a jindy nic. Proč jednou přichází několik pomáhajících a po druhé se nenajde nikdo, i když o pomoc dokonce nahlas požádám?

Dříve jsem zastával názor, že to způsobuje oblečení. Pokud jsem šel v obleku, pomáhalo mi více lidí. Alespoň jsem měl ten dojem. Jenže pak jsem přestal oblek nosit a přešel jsem zpět na džíny. A lidé mi opět nabízeli pomoc. Někdy během jedné cesty několikrát, jindy během celého dne ani jednou. Pozoroval jsem, kdy to pozitivní jednání lidí přichází, a přišel jsem na to, že je to tehdy, kdy i já jsem pozitivně naladěm. Snad je to nějaká kladná aura, nějaké zlaté aurum v člověku, které druhé přitahuje. Nebo je to jen touha vidět v praxi potvrzení psychologických domněnek?

Pro jistotu se ale snažím udržovat v přijatelném stavu obojí – to vnější i vnitřní. Někdy se například umyju a dokonce i oholím či obléknu. Něco obdobného dělám se svou duší. Doufám, že to dalším lidem pomůže překonat ostych a nabídnou mi pomoc. Ne že bych ji vždy potřebovat, ale rád poznávám lidi. Navíc rád dělám dobré skutky a dát někomu šanci udělat pro nevidomého dobrý skutek je vlastně taky dobrým skutkem. Možná, že jejich nabídka je tou první v životě, která je obrátí jiným směrem. Možná se právě tento člověk stane osobním asistentem nevidomého nebo vozíčkáře.

A pokud mám špatnou náladu a je mi proti mé teorii nabídnuta pomoc, nedá se nic dělat. Nálada se mi zlepší.“

(Michálek, 2002, str. 25-26)

IV. ZÁVĚRY

Světová zdravotnická organizace nevidomých uvádí, že na světě žije 150 milionů osob s těžkým zrakovým postižením, z čehož je 38 milionů nevidomých. Rok od roku tato čísla narůstají, neboť se prodlužuje délka života a tím stoupá míra výskytu zrakových onemocnění starších osob. V Evropě má problémy se zrakem přibližně každý šedesátý člověk. Mezi „zdravými“ lidmi žije v ČR zhruba 100 000 zrakově postižených občanů, z toho je asi 17 000 prakticky nevidomých. Část zrakově postižených vlastní vodícího psa a přitom je málo údajů o tom, jak tuto skutečnost zrakově postižení vnímají a hodnotí.

Předložená práce je rozdělena do dvou základních částí. Teoretická část shrnuje poznatky o anatomii a fyziologii oka, ale též o vyšetřovacích metodách. Vysvětluje pojem zrakové postižení, uvádí jeho klasifikaci, příčiny, kompenzační pomůcky pro zrakově postižené. Samostatná kapitola se věnuje ošetřovatelství zrakově postižených lidí, neboť je důležité vědět, jak komunikovat a vést zrakově postiženého člověka a to především ve zdravotnictví. Protože se práce soustřeďuje na tematiku vodících psů, je v teoretické části věnována pozornost zooterapii obecně a psům pomocníkům zvlášť. Výklad si všímá různých druhů psů-pomocníků, výchovy a výcviku vodících psů.

Empirická část se zajímá o to, jak vodící pes změní život zrakově postiženému a jaký je – z pohledu nevidomých - život se psem a bez psa. Výzkumná sonda byla provedena dotazníkovou formou u 40 osob. Jednak osobním kontaktem, jednak internetem. Internetový způsob sběru dat byl zvolen proto, aby byl vzorek respondentů z většího území, touto formou se do výzkumu zapojili lidé z různých krajů ČR. Návratnost dotazníků byla 95 %. Dá se předpokládat, že dotazovaní používali k vyplnění dotazníku speciální program umožňující komunikovat zrakově postiženým lidem pomocí počítače s okolním světem.

Dotazník měl dvě podoby: pro zrakově postižené občany, kteří měli psa (20 osob) a pro zrakově postižené, kteří neměli psa (20 osob). Většinu respondentů (60 %) tvořili muži, nejčastěji zastoupená věková skupina byla 16 - 30 let a to ve 45 %. Z celkového počtu všech dotazovaných bylo 62,5 % nevidomých lidí a většina se narodila bez zrakového postižení (60 %). Nejčastější příčinou jejich získaného zrakového postižení byla různá onemocnění.

Výsledky výzkumné sondy ukazují, že skupina zrakově postižených ve zkoumaném souboru má v průměru svého prvního vodícího psa a vlastní jej již 5 let.

Psa jednoznačně hodnotí jako přítele a jeho největší přínos vidí v tom, že je pes dovede, kam potřebují, mohou se bezpečněji pohybovat a nejsou sami, dříve než měli psa se více spoléhali na rodinu a přátele. Při své orientaci se spoléhají na vodícího psa a na svůj sluch. S příchodem psa pozorují změnu života k lepšímu, pes jim život ulehčuje. Většina z nich nemá problémy při vstupu do zdravotnického i do kulturního zařízení. Zkušenosti se zdravotníky mají většinou dobré.

Většina skupiny zrakově postižených bez vodícího psa vodícího psa chce, ale mít ho nemůže. Vodícího psa hodnotí také jako přítele a myslí si, že největší přínos psa je v jeho pomoci při pohybu a že není člověk sám. Spoléhají sami na sebe, při orientaci jim nejvíce pomáhá bílá hůl a jejich sluch. Nemyslí si, že se s příchodem psa život zlepší. Domnívají se, že zrakově postižený má problémy, když chce vstoupit se psem do zdravotnického i do kulturního zařízení. Se zdravotníky mají občas problémy, zkušenosti s nimi mají většinou dobré i špatné. Na konci empirické části je uvedeno osm příběhů, které respondenti sami napsali. Tyto příběhy hlouběji charakterizují osudy zrakově postižených s vodícím psem a jejich často jedinečné zkušenosti a zážitky.

V odborné literatuře nalezneme řadu prací na téma kvalita života nevidomého člověka. V nich se autoři sice zabývají kvalitou života nevidomého, ale problematiku vodících psů se dotýkají jen okrajově. Neudávají, jak se žije zrakově postiženému s vodícím psem, jaké má problémy s akceptováním psa okolními lidmi, zdravotníky, jak mu pes denně pomáhá a v čem.

Předložená práce zmapovala opomíjenou oblast – život zrakově postiženého s vodícím psem. Lze říci, že pes ulehčuje zrakově postiženým život; nabízí jim (kromě jiného) snadnější způsob komunikace s okolím a to jen svou přítomností. Vodící pes zajišťuje svému pánu bezpečnější (a tím i mnohdy rychlejší) pohyb. Zrakově postižený se psem často získává větší sebevědomí. Má pocit, že je potřebný a že je někdo na něm závislý, neboť i když je pes jeho pomocníkem, tak člověk jen nepřijímá, ale musí i dávat a starat se o něj.

Největší obtíž v problematice zrakově postižených a vodících psů práce vidí v tom, že neexistuje žádná česká vyhláška upravující přístup vodícího psa kamkoliv se svým majitelem. Vyhláška 137/2004 upravuje právo přístupu psů pomocníků pouze do restaurací a jídelen, do provozoven holičství, kadeřnictví, manikúry, pedikúry, kosmetických, masérských, regeneračních nebo rekondičních služeb. Přitom např. v USA mají psi pomocníci umožněn přístup všude tam, kam jde jeho majitel. Stejně tak jako přístup

některých zdravotníků k postiženým lidem by se měla změnit i legislativa a psi pomocníci by měli mít vstup umožněn kamkoliv.

Mnozí lidé si ani neuvědomují, jakou velkou roli v životě postižených hrají zvířata a psi pomocníci. Obtížně si dovednou představit, kolik práce dá lidem ze středisek či škol vycvičit dobrého psa pomocníka. Je to velká škoda, neboť za tím stojí mnoho úsilí, lásky, tolerance, trpělivosti, času a v dnešní době tolik důležitých peněz.

V. ANOTACE

Autor: Lucie Bártová, DiS.

Instituce: Ústav sociálního lékařství LF UK v Hradci Králové
Oddělení ošetřovatelství

Název práce: Život s vodícím psem.

Vedoucí práce: prof. PhDr. Jiří Mareš, CSc.

Počet stran: 83

Počet příloh: 11

Rok obhajoby: 2008

Klíčová slova: zrakové postižení, zrakově postižení, canisterapie, zooterapie, vodící pes

Bakalářská práce pojednává o zrakově postižených lidech, vodících psech a o přínosu vodícího psa zrakově postiženému. Poukazuje na výskyt obtíží zrakově postižených lidí v běžném životě, na nedostatečnou legislativu v problematice psů pomocníků a také na negativní zkušenosti zrakově postižených se zdravotnickým personálem. Důraz je kladen na porovnání života s vodícím psem a života zrakově postiženého bez vodícího psa.

Těžiště práce tvoří kvantitativní průzkumné šetření přínosu vodícího psa zrakově postiženému, zkušeností a problémů zrakově postiženého, který vlastní vodícího psa, názorů, zkušeností a problémů zrakově postiženého bez vodícího psa.

Zkoumaný vzorek tvoří celkem čtyřicet zrakově postižených lidí, různého věku a stupně zrakového postižení, z toho je dvacet respondentů s vodícím psem a dvacet respondentů bez vodícího psa z různých částí ČR.

Thesis discusses about blind people, guide-dogs and their benefits. Thesis describes the troubles of blind in daily life, insufficient guide-dog's legislation and also negative experiences of blind with hospital staff. Comparison of life with or without the guide-dog is stressed on.

Thesis is based on quantitative analysis of guide-dog's benefits to blind, experiences and troubles of blind with guide-dog and also experiences and opinions of blind without guide-dog.

40 blind people with different age and different kind of blindness took a part on analysis. Half of respondents own guide-dog and second half don't.

VI. LITERATURA A PRAMENY

1. *Ausbildung*. [online] c2004 [cit.2008-01-13] Dostupné na WWW: <http://www.jug-ev.de/ausb.html>
2. AUTRATA, R., VANČUROVÁ, J.: *Nauka o zraku*. 1. vyd. Brno: Institut pro další vzdělávání pracovníků ve zdravotnictví v Brně, 2002, s.226 ISBN 80–7013–362–7
3. BÁČA, J., BÁČA, I.: *Fysiologie vyšší nervové činnosti při výcviku psa*. 1. vyd. Praha: Naše vojsko, vydavatelství, národní podnik v Praze, 1956, s. 119
4. BAUEROVÁ, N., K.: *Zlatý retrívr*. 1. vyd. Praha: Fortuna Print, 2000, s.173 ISBN 80–86144–53-4
5. *Der Blindenführhund*. [online] c2003 [cit.2008-01-13] Dostupné na WWW: <http://www.appenzeller-sennenhunde.ch/derblindenfuehrhund.htm>
6. BUBENÍČKOVÁ, H.: *E - bariéry osob se zdravotním postižením*. [online]. c2002 – 2007 [cit. 2008-03-07] Dostupné na WWW: <http://www.sons.cz/docs/e-bariery/>
7. BRŮNOVÁ, K. : *Kvalita života nevidomého člověka*. Bakalářská práce obhájená na Lékařské fakultě Univerzity Karlovy v Hradci Králové v r. 2005, s.70 Depon in: Archiv Ústavu sociálního lékařství Lékařské fakulty Univerzity Karlovy v Hradci Králové
8. *Canisterapie - Co je to canisterapie?*[online] c2005 [cit.2007-05-01] Dostupné na WWW: <http://hipoterapie.crespo.cz/canis.asp?idmenu=3>.
9. *Cinderella's ranch, zooterapie*. [online]. c2005 [cit. 2007-11-03] Dostupné na WWW: <http://www.cinderellasranch.com/esoteric/zooterapie.html>
10. DAUŠOVÁ, Z.: *Místo psů koně??* [online] c2005–2007 [cit. 2007-11-03] Dostupné na WWW: <http://www.biglici.estranky.cz/stranka/zajimavosti>.
11. DYCK, H. van: *Ne tak, ale tak: příručka správného kontaktu s nevidomými a slabozrakými*. 3. vyd. Praha : Tyfloservis, 2004, s.33 ISBN 80–239–3969–6
12. *Ein langer Weg* .[online] c2004 [cit.2008-01-13] Dostupné na WWW: <http://www.jug-ev.de/weg.html>
13. FOGLE, B.: *Encyklopedie psů*. 1. vyd. Praha: Fortuna Print, 1995, s. 312 ISBN 80–85873–37-0
14. *Fotoalbum* [online] c2004-2007 [staženo 2008-03-18] Dostupné na WWW: <http://www.vodicipsi.cz/fotoalbum.php>

15. FREEMAN, M.: Aktuální dění v canisterapii. *Zpravodaj Pomocných tlapek o.p.s.* Starý Plzenec. srpen 2006, č. 8
16. GALAJDOVÁ, L.: *Pes lékařem lidské duše aneb Canisterapie*. 1. vyd. Praha: Grada, 1999, s. 160 ISBN 80-7169-789-3
17. HARTL, K.: *Výchova a výcvik psa*. 1. vyd. Praha: Naše vojsko, nakladatelství a distribuce knih, n. p. v Praze, 1979, s.236
18. HELPPES, občanské sdružení. [online] c 2006 [cit.2007-12-02] Dostupné na WWW: www.helppes.cz
19. HOBILKOVÁ, A., LAICHMAN, S.: *Přehled anatomie člověka*. 3. vyd. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2004, s. 140 ISBN 80-244-0495-8
20. HRUŠOVSKÝ, J.: *Pes a jeho výcvik*. 2. vyd. Praha: Naše vojsko, nakladatelství a knižní obchod v Praze, 1990, s. 336 ISBN 80-206-0091-4
21. JUŘENÍKOVÁ, P a kol.: *Ošetřovatelství*. 1. vyd. Uherské Hradiště: Středisko služeb školám Uherské Hradiště, 2000, s. 146
22. KUBÁLKOVÁ, K.: *Canisterapie*. [online] c2003-2008 [cit. 2008-03-25] Dostupné na WWW: <http://www.nasedetatko.com/index.php?popis=33&detail=ano&id=922#Historie%20canisterapie>
23. KVAPILÍKOVÁ, K.: *Anatomie a embryologie oka*. 1.vyd. Brno: Institut pro další vzdělávání pracovníků ve zdravotnictví v Brně, 2000, s. 206 ISBN 80-7013-313-9
24. MICHÁLEK, M a spol: *Nevidáno*. 1. vyd. Praha : Okamžik, komunitní centrum sociálních a kulturních služeb pro nevidomé, 2002, s.156
25. MOUREK, J.: *Fyziologie*. 1.vyd. Praha : Grada, 2005, s. 204 ISBN 80-247-1190-7
26. *OmniPrax: Oboustranné optotypy*. [online] c2008 [cit. 2008-04-04] Dostupné na WWW: <http://www.omniprax.cz/index.php?kc=SPCSU-340>
27. *Optik SKALA*. [online] c2007 [cit. 2008-04-04] Dostupné na WWW: <http://www.optik-skala.cz/vady.html>
28. *O zrakových vadách*. [online] c2005-2007 [cit. 2008-03-04] Dostupné na WWW: <http://www.tyfloemploy.org/o-zrakovych-vadach> .
29. *Pes pomůže - Vítejte* . [online] c2005-2007 [cit.2007-12-02] Dostupné na WWW: <http://www.pes-pomuze.com/index.html>
30. *POMOCNÉ TLAPKY o.p.s. - asistenční psi pro zdravotně postižené* [online] c2001 [cit.2007-12-02] Dostupné na WWW: <http://www.pomocnetlapky.cz/index.html>

31. *Psi pro život - Canisterapie - O nás.* [online] c2004 [cit.2007-12-02] Dostupné na WWW: <http://www.psiprozivot.cz/onas.htm>
32. *Předávání vodícího psa.* [online] c2004–2006 [cit.2007-12-31] Dostupné na WWW: <http://www.vodicipsi.cz/predavani-psa.php>
33. SMÍŠKOVÁ, Š.: *Podstata hipoterapie.* [online] c2000–2008 [cit.2007-11-03]. Dostupné na WWW: <http://terapie.az4u.info/cs/alternativni-terapie/zooterapie/hipoterapie/podstata-hipoterapie.html>
34. SMÝKAL, J.: *Pohled do dějin slepeckého písma.* 1.vyd. Brno: Česká unie nevidomých a slabozrakých, 1994, s. 113
35. SOCHOREK, R.: *Modernizace Braillova písma v Nizozemsku a Belgii.* [online]. c2005–2007 [cit. 2008-03-08] Dostupné na WWW: <http://www.sochorek.cz/cz/pr/blog/1125095040-modernizace-braillova-pisma-v-nizozemsku-a-belgii.htm>
36. *SONS ČR - Kam se mohu obrátit?* [online] c2002-2007 [cit.2008-03-07] Dostupné na WWW: http://www.sons.cz/kam_se_obratit.php
37. *SONS ČR - úvodní strana.* [online] c2002-2007 [cit.2007-12-02] Dostupné na WWW: <http://www.sons.cz/index.php>
38. SPOLEČNOST PRO RANOU PÉČI: *Raná péče pro rodiny s dětmi se zrakovým s kombinovaným postižením.* 1. vyd. Praha: Středisko rané péče, 1998, s. 115 ISBN 80–238–3267-0
39. *Středisko výcviku vodících psů.* [online] c2004-2006 [cit.2007-11-24] Dostupné na WWW: www.vodicipsi.cz
40. *Škola pro výcvik vodících psů pro nevidomé a Občanské sdružení VODICÍ PES : Úvodem.* [online] c2004 [cit.2007-11-24] Dostupné na WWW: www.vycvikvodichpsu.cz
41. *Štěňata.* [online] c2004–2006 [cit.2007-12-30] Dostupné na WWW: <http://www.vodicipsi.cz/stenata.php>
42. VERHOEF – VERHALLENOVÁ, E.: *Německý ovčák.* 2. vyd. Čestlice: Rebo Produktions CZ, 2004, s. 125 ISBN 80–7234–133-2
43. VERHOEF – VERHALLENOVÁ, E.: *Velká encyklopedie psů.* 1. vyd. Česlice: Rebo Produktions CZ, 2002, s. 544 ISBN 80-7234-072-7
44. *Vodící psi pro zrakově postižené.* [online] c2004–2006 [cit.2007-12-31] Dostupné na WWW: <http://www.vodicipsi.cz/nase-cinnost.php>.

45. VŠETIČKOVÁ, R.: *Socializace zrakově postižených s vodícím psem do společnosti*. Diplomová práce obhájená na Pedagogické fakultě Univerzity Jana Evangelisty Purkyně v Ústí nad Labem v roce 2006 s.69 Depon in: Archiv Pedagogická fakulta UJEP v Ústí nad Labem
46. *Výcvik vodícího psa*. [online] c2004–2006 [cit.2007-12-31] Dostupné na WWW: <http://www.vodicipsi.cz/vycvik.php> .
47. *Vyhláška č. 137/2004 Sb.* [online] c2004 [cit.2007-11-10] Dostupné na WWW: <http://www.vycvikvodichpsu.cz/zakony-vyhlaska-137-2004.php>
48. *Vyhláška č. 175/2000 Sb.* [online] c2004 [cit.2007-11-10] Dostupné na WWW: <http://www.vycvikvodichpsu.cz/zakony-vyhlaska-175-2000.php>
49. *Vyhláška č. 182/1991 Sb.* [online] c2004 [cit.2007-11-10] Dostupné na WWW: <http://www.vycvikvodichpsu.cz/zakony-vyhlaska-182-1991.php>
50. *Vyhláška č. 229/2003 Sb.* [online] c2004 [cit.2007-11-10] Dostupné na WWW: <http://www.vycvikvodichpsu.cz/zakony-zakon-229-2003.php>
51. *Vyhláška č. 347/2002 Sb.* [online] c2004 [cit.2007-11-10] Dostupné na WWW: <http://www.vycvikvodichpsu.cz/zakony-vyhlaska-347-2002.php>
52. WIENER, P., RUCKÁ, R.: *Terapie zrakového handicapu*. 1. vyd. Praha: Institut rehabilitace zrakově postižených UK FHS, 2006, s.76 ISBN 80–239- 6774-6
53. *Základní údaje o Tyfloservisu | Tyflo servis, o.p.s.* [online] c2005-2007 [cit.2007-11-11] Dostupné na WWW: <http://www.tyfloservis.cz/zakladni-udaje.php>
54. *Zooterapie - Alternativní terapie*. [online]. c2000 – 2008 [cit. 2007-11-03]. Dostupné na WWW: <http://terapie.az4u.info/cs/alternativni-terapie/zooterapie/> .

VII. SEZNAMY

Seznam grafů

Číslo	Název	Strana
Graf 1	Pohlaví	46
Graf 2	Věk	46
Graf 3	Zrakové postižení	47
Graf 4	Zrakové postižení časově	47
Graf 5	Rasy vodících psů	49
Graf 6	Důvody proč zrakově postižený nemá vodícího psa	50
Graf 7	Chcete mít vodícího psa?	51
Graf 8	První informace o vodících psech	52
Graf 9	Canisterapie	53
Graf 10	Termín canisterapie	54
Graf 11	Význam vodícího psa pro zrakově postiženého	56
Graf 12	Největší pomoc bez psa	57
Graf 13	Přecházení silnice	59
Graf 14	Hromadná doprava	60
Graf 15	Zdravotnické zařízení	60
Graf 16	Pomoc lidí	61
Graf 17	Informace v médiích	62
Graf 18	Porovnání skutečnosti a názorů – kulturní zařízení	63
Graf 19	Porovnání skutečnosti a názorů – zdravotnické zařízení	64
Graf 20	Potíže zrakově postižených se zdravotníky	65
Graf 21	Zkušenosti se zdravotníky	66
Graf 22	Zlepšení života po příchodu psa	67
Graf 23	Největší změna	68

Seznam tabulek

Číslo	Název	Strana
Tab.1	Bílé hole	20
Tab.2	Psi pomocníci	32
Tab.3	Příčina zrakového postižení po narození	47
Tab.4	Přínos psa z pohledu majitele vodícího psa	55
Tab.5	Přínos psa z pohledu zrakově postiženého bez vodícího psa	55
Tab.6	Pomoc vodícího psa jeho majitelům	58
Tab.7	Pomoc bílé hole při orientaci	58
Tab.8	Pomoc sluchu při orientaci	58
Tab.9	Pomoc okolních lidí při orientaci	58
Tab.10	Zkušenosti se zdravotníky	66
Tab.11	Přiřazení termínů	68
Tab.12	Porovnání	69

Seznam obrázků

Číslo	Název	Strana
Obr. 1	Štěně	5
Obr. 2	Oko	10
Obr. 3	Optotypy	15
Obr. 4	Ukázka Braillova písma	21
Obr. 5	Labradorský retrívr	107
Obr. 6	Zlatý retrívr	107
Obr. 7	Německý ovčák	108
Obr. 8	Americko - kanadský ovčák	108
Obr. 9	Dovednost psa – podávání předmětů	109
Obr. 10	Dovednost psa – pomoc při praní	109
Obr. 11	Dovednost psa – otevírání dveří	109
Obr. 12	Dovednost psa – otevírání zásuvek	109
Obr. 13	Vodící pes	110
Obr. 14	Vodící pes 2	110
Obr. 15	Výcvik vodícího psa	110
Obr.16	Výcvik vodícího psa 2	110

VIII. PŘÍLOHY

Příloha č. 1 Modlitba vodícího psa

Příloha č. 2 Pár užitečných rad při kontaktu s nevidomým

Příloha č. 3 Specifika komunikace s lidmi se zrakovým postižením

Příloha č. 4 Desatero při kontaktu se slabozrakým člověkem

Příloha č. 5 Desatero pro kontakt s nevidomým, kterého vede vodící pes

Příloha č. 6 Zákony a vyhlášky

Příloha č. 7 Braillova abeceda

Příloha č. 8 Dotazník pro zrakově postižené, kteří mají vodícího psa

Příloha č. 9 Dotazník pro zrakově postižené, kteří nemají vodícího psa

Příloha č. 10 Některá vhodná plemena

Příloha č. 11 Obrázky

Příloha č.1 Modlitba vodícího psa

"Můj nový pane, svůj příchod k tobě pocítuji jako malou smrt. Vždyť smrt je jen krok do neznáma, proto se jí každý živý tvor tolik bojí. Můj zmatek pramení z toho, že nevím, co mne u tebe čeká. Vyslyš proto, pane, moje prosby, abych se toho strachu zbavil a mohl ti dobře sloužit. Především se, můj pane, vyzbroj trpělivostí, protože moje služba ti ze začátku zcela jistě přinese rozčarování. Budeš-li mít pocit, že takto sis mě nepředstavoval, nepropadej trdomyslnosti. Dobře mne pozoruj a snaž se zjistit moje přednosti a nedostatky. Především znalost mých nedostatků je pro tebe důležitá. Budeš-li je znát, naučíš se čelit nepříjemným situacím. Jsem živý tvor s duší dítěte, umím milovat, nenávidět, žárlit, bát se i podvádět. Umím mít radost z tvé radosti a rmoutit se z tvého smutku. Prosím tě, pane, abys mě za každý dobře provedený úkol pochválil. Nebudeš-li se mnou spokojen, pokárej mě ostrým hlasem, ale nikdy mě nebij! Bití ve mně vyvolává hrůzu. Naučím-li se od tebe očekávat rány, stane se ze mě to, čemu lidé říkají "zkažený pes". Prosím tě, pane, abys o mě všestranně pečoval, pravidelně mě krmil, venčil, česal. Budu-li nemocen nebo zraněn, pečuj o mě s láskou a buď ke mně ohleduplný. Určitě spolu prožijeme mnoho dobrého i zlého. Kvalita mojí služby bude úměrná kvalitě našeho vzájemného vztahu. A ještě jednu prosbu k tobě mám, pane. Pamatuj, že psí život je asi šestkrát kratší než lidský. Až budu stár a nebudu ti moci sloužit, nech mne u sebe na dožití. A jestliže můj skon bude neodvratný, dopřej mi, pane, rychlou a bezbolestnou smrt. Pak se příliš nermut'. My psi žijeme krátce, ale o to rychleji se dovedeme množit. Jistě přijde můj nástupce, který ti poslouží stejně dobře jako já." (Galajdová,1999, str.109)

Příloha č.2 Pár užitečných rad při kontaktu s nevidomým

Přecházení ulice

Zlaté pravidlo zní: zeptat se nevidomého vždy předem, přeje-li si Vaši pomoc. Vyjádříte tím, že respektujete jeho osobní svobodu a zjistíte, zda vůbec chce či potřebuje nevidomý Vaši pomoc.

Používání dopravních prostředků.

Řídíme se zlatým pravidlem. Pokud nás nevidomý požádá o pomoc, postačí, když ho dovedeme ke dveřím vozu a ukážeme mu držadla tak, že na ně položíme jeho volnou ruku. Platí to pro nastupování i vystupování.

Jak vést nevidomého

Netahejte nikdy nevidomého za ruku a ani ho nestrkejte před sebou. Jestliže máte nevidomého zavěšeného do Vaší paže, nemusíte mu říkat , že půjdete doprava či vlevo, on to vycítí a následuje automaticky. Při průchodu dveřmi či úzkým místem jděte vždy první s nataženou paží vzad, ze kterou Vás nevidomý drží.

Chodníky a schodiště

Postačí říci: „ Chodník nahoru /dolů“, „ Pozor schody nahoru/ dolů“ „ Zábradlí je po Vaší pravici/levici“

Jak ukázat místo k sezení

Položte ruku nevidomého na opěradlo: „ Zde je volná židle“

Nepoužívejte slova - tady, tam: př. „Tam je volno“

Nechovejte se k nevidomému jako k nesvéprávnému.

Netahejte nevidomého jako balík.

Nebojte se říkat slova - nevidomý, slepota, vidět...

Při kontaktu s nevidomým se představte.

Když bude mít nevidomý doprovod, neobracejte otázky týkající se nevidomého na doprovod.

Při kontaktu s nevidomým upozorněte na Váš odchod či příchod.

Příloha č.3 Specifika komunikace s lidmi se zrakovým postižením

„Při jednání s pacientem se zrakovým postižením nezapomínejme:

- oslovovat pacienta jménem (tak si bude jistý, že mluvíte k němu)
- podat ruku, představit se pacientovi jménem, sdělit svou pozici
- dívat se pacientovi do tváře (i když nevidí, pozná jak jste k němu natočeni)
- v přiměřené míře popisovat vše, co se děje kolem něj a co se bude dít s ním (předejdete pocitu nejistoty, obavy), přiměřeně popsat prostředí
- přečíst vše, co má podepsat, a nabídnout pomoc při vyplňování formulářů
- předávat pacientovi recepty či léky přímo do ruky
- věnovat mu více času (určité věci mu trvají déle), projít s ním důležité trasy
- že je to člověk jako každý jiný

Základy průvodcovství

- navázání kontaktu (přirozeně, představit se, vždy se zeptat, zda můžeme pomoci, lehce se dotknout)
- držení (průvodce nabídne paži, zrakově postižený se drží nad loktem nebo za předloktí, držení je pevné)
- při chůzi (nikdy zrakově postiženého netlačíme před sebou, ale jdeme půl kroku před ním, zrakově postižený jde vždy na bezpečnější straně, rychlost chůze přizpůsobíme zrakově postiženému)
- zúžený prostor (průvodce posune loket dozadu, zrakově postižený jde v zákrytu)
- procházení dveřmi (zrakově postižený na straně pantů, průvodce otevírá, položí ruku na kliku, zrakově postižený po ní sjede, nalezne kliku, zavírá zrakově postižený)
- chůze po schodech (přistupujeme k nim kolmo, zpomalíme, průvodce sdělí schody nahoru/dolů, upozorní na první a poslední schod)
- rozloučení/přerušování kontaktu (vybereme vhodné místo, popíšeme okolí, sdělíme, že odcházíme)
- dohledávání předmětů (přesně popíšeme, poklepeme na předmět nebo položíme svou ruku na předmět a zrakově postižený sklouzne svou rukou po naší

Některé situace:

- jídlo (vše popíšeme, pro rozložení potravin na talíř využijeme ciferník hodin)
- osobní hygiena (zrakově postiženého doprovodíme na toaletu, popíšeme uspořádání toalety, zrakově postiženého upozorníme, pokud má nečistotu nebo jiný defekt na oděvu)
- podepisování (použijeme šablonku nebo zrakově postiženému položíme prst nebo tužku na místo podpisu)
- nasedání do auta (průvodce položí ruku na kliku, zrakově postižený si ji sklouznutím po ruce dohledá, příp. otevřeme dveře a zrakově postižený položí ruku na horní hranu dveří)

(materiál Tyfloservisu)

Příloha č. 4 Desatero při kontaktu se slabozrakým člověkem

Projekt Tyfloservis je realizován díky významné podpoře Ministerstva zdravotnictví ČR

DESATERO PŘI KONTAKTU SE SLABOZRÁKÝM ČLOVĚKEM

V naší zemi žije kolem 150 000 slabozrakých lidí. Zrak mají oslabený v různé míře a různým způsobem. Obtíže mívají při některých každodenních činnostech, v zaměstnání nebo při komunikaci s lidmi. K lepšímu porozumění jejich situaci mohou přispět následující body:

1. Zraková vada je někdy nápadná, jindy si jí nemusíme ani všimnout. Ne vždy platí, že čím více dioptrií člověk má, tím hůř vidí. Některým slabozrakým dioptrické brýle nepomáhají.
2. Někteří jsou citlivější na silné osvětlení, mluvíme o světloplachosti, což je možné řešit nošením tmavých brýlí, použitím méně intenzivního osvětlení v místnosti nebo zatemněním oken. Jiným se výrazně zhorší vidění při nízké intenzitě osvětlení, mluvíme o šerosleposti, což se řeší silnějším osvětlením. Budme pozornější, když slabozraký vychází na sluncem zalitou ulici nebo když vstupuje do špatně osvětleného domu či obchodu.
3. Přizpůsobení na změnu osvětlení může slabozrakým trvat velmi dlouho. Mohou se takzvaně rozkoukávat i hodinu tam, kde se zdravé oko adaptuje během několika vteřin.
4. Výjimečně se můžeme setkat s člověkem, který vůbec nerozlišuje barvy, vidí černobíle. Častá je ale porucha rozlišování některých barev. Nebojme se upozornit slabozrakého na případné omyly.
5. Snížená zraková ostrost a omezení zorného pole způsobují slabozrakým mnoho praktických obtíží. Člověk se zúženým zorným polem má ztíženou schopnost orientace v prostoru, při svém pohybu užívá bílou hůl. Někdy, při zachované zrakové ostrosti, může číst i běžný text. Při nízké zrakové ostrosti bývají problémy se čtením, rozlišováním drobných předmětů a s poznáváním lidí.
6. V dobře známém prostoru se slabozraký pohybuje zpravidla bez potíží a bezpečně. V novém neznámém prostředí může mít ale velké potíže při orientaci a může potřebovat naši pomoc.
7. Nedivme se, když slabozraký člověk, v době přechodného zhoršení podmínek pro vidění, užívá postupů a pomůcek typických pro nevidomé: tmavé brýle, bílou hůl...
8. Umožňme slabozrakým přistoupit blíž k informačním tabulím, ke zboží v obchodě a k dalším prohlíženým předmětům. Vhodné je, mohou-li si věci vzít do ruky. Počítejme s tím, že pro vnímání zrakem potřebují více času. Používají při tom různé pomůcky: speciální brýle, lupy, dalekohledy...
9. Odstraňme architektonické a informační bariéry. Vyvarujme se nesprávného osvětlení, možných odlesků, nerovnoměrného rozptýlení světla. Dávejme přednost velkému tiskacímu písmu bez zbytečných okras před písmem psacím. Využívejme kontrastu: černý fix na bílém papíře, žlutá hrana na tmavém schodu... Jasně čitelná by měla být také vyobrazení označující WC, sprchy atp.
10. Nečekejme na to, až nás slabozrací požádají o pomoc. Tu nabízejme sami. Pozdravme raději jako první, přestože to nemusí odpovídat etiketě. Přečtěme jim špatně čitelný text. Upozorníme včas na věci, kterých si nemusejí ani všimnout. Potíže slabozrakých lidí jsou do značné míry individuální, neostýchejme se jich přímo zeptat, s čím bychom mohli pomoci.

© PhDr. Josef Cerha, Tyfloservis, o.p.s., 2007

Rehabilitace nevidomých a slabozrakých je zajišťována také díky sbírce BÍLÁ PASTELKA. Podpořit dobrou věc už nemůže být snadnější. Odesláním dárcovské SMS ve tvaru DMS PASTELKA na číslo 87777 přispějete na služby pro nevidomé. DĚKUJEME.

Za Vaši SMS zaplatíte 30 Kč. Příjemce Vaší pomoci obdrží 27 Kč. V případě úspěšného doručení dárcovské SMS obdržíte potvrzovací zprávu.

Příloha č. 5 Desatero pro kontakt s nevidomým, kterého vede vodící pes

1. Vodícího psa nikdy nevyrušujeme při práci. Nedožadujeme se jeho pozornosti mlaskáním, voláním, hvízdáním či jinak. Velmi mu tím ztěžujeme jeho práci a soustředěnost.
2. Bez vědomí majitele na vodícího psa nesahejme, nehlaďme jej, byť v dobrém úmyslu. Je lidskou slušností nejdříve člověka oslovit a zeptat se jej na souhlas s Vaším úmyslem.
3. Vodícího psa k sobě nevolejme. Má svého pána. Neodbytné nutkání komunikace zaměříme na majitele.
4. Psovi bez vědomí majitele nenabízíme jídlo či pamlsky. Ani výjimečně. Kondice a zdravotní stav jsou základem pro jeho dlouhý život a práci.
5. Chceme-li pomoci nevidomému člověku, kterého vede vodící pes, vždy člověka nejdříve oslovme a zeptejme se, zda naši pomoc uvítá. Neurážejme se, když ji odmítne, je soustředěn na svou cestu.
6. Pomáháme-li nevidomému, nemanipulujeme se psem, komunikujeme s člověkem a slovně doprovázíme, co děláme.
7. Jdeme-li po ulici se svým vlastním psem, nikdy mu nedovolíme vodícího psa obtěžovat, očíhávat či jinak vyrušovat v práci.
8. Míjíme-li vodícího psa s nevidomým člověkem, mějme svého psa vždy na vodítku.
9. Nastupujeme-li se svým psem do dopravního prostředku, vždy dejme přednost člověku s vodícím psem.
10. V dopravním prostředku umožněme umístění vodícího psa a uvolněme vhodné místo.

Příloha č.6 Zákony a vyhlášky

*„**Vyhláška č. 182/1991 Sb.**, kterou se provádí zákon o sociálním zabezpečení*

§ 33 Jednorázové příspěvky na opatření zvláštních pomůcek

Odstavec 1:

Občanům těžce zdravotně postiženým lze poskytovat peněžité příspěvky na opatření pomůcek, které potřebují k odstranění, zmírnění nebo překonání následků svých postižení. Příspěvek se neposkytuje v případě, že potřebnou pomůcku propůjčuje nebo plně hradí příslušná zdravotní pojišťovna; pokud příslušná zdravotní pojišťovna hradí potřebnou pomůcku částečně, přihlédne se při stanovení výše příspěvku k této skutečnosti.

Odstavec 3:

Zrakově postiženým občanům lze poskytovat příspěvky na pomůcky, které jim umožňují získávat informace nebo styk s okolím prostřednictvím hmatových nebo sluchových vjemů nebo prostřednictvím zbytků zraku, popřípadě na pomůcky na přípravu a realizaci pracovního uplatnění.

Odstavec 9:

Úplně nebo prakticky nevidomým občanům lze hradit výdaje spojené s výcvikem a odevzdáním vodícího psa až do výše obvyklých nákladů.

§ 46 Příspěvek úplně nebo prakticky nevidomým občanům

*Úplně nebo prakticky nevidomému vlastníku vodícího psa může pověřený obecní úřad poskytnout příspěvek na krmivo pro tohoto psa, a to ve výši **800 Kč měsíčně**.“*

(Vyhláška č. 182/1991 Sb., 2007)

*„**Vyhláška č. 175/2000 Sb.** o přepravním řádu pro veřejnou drážní a silniční osobní dopravu*

§ 23 Živá zvířata

Odstavec 5:

Vodícího psa doprovázejícího nevidomou osobu, jakož i služebního psa nelze z přepravy vyloučit ani jeho přepravu odmítnout.“ (Vyhláška č. 175/2000 Sb., 2007)

*„**Vyhláška č. 347/2002 Sb.** o hygienických požadavcích na prodej potravin a rozsah vybavení prodejny podle sortimentu prodávaných potravin*

§ 10

Odstavec 5:

Vstup vodícího psa doprovázejícího nevidomou osobu a asistenčního psa doprovázejícího osobu s těžkým zdravotním postižením do prodejního prostoru se povoluje. Přítomnost jiných zvířat se zakazuje.“ (Vyhláška č. 347/2002 Sb., 2007)

*„**Zákon 229/2003 Sb.** kterým se mění zákon č. 565/1990 Sb. O místních poplatcích
§ 2*

Odstavec 2:

*Poplatek ze psů se platí ze psů starších 3 měsíců. Od poplatku ze psů **je osvobozen** držitel psa, kterým je osoba nevidomá, bezmocná a osoba s těžkým zdravotním postižením, které byl přiznán III. stupeň mimořádných výhod podle zvláštního právního předpisu, osoba provádějící výcvik psů určených k doprovodu těchto osob, osoba provozující útulek zřízený obcí pro ztracené nebo opuštěné psy nebo osoba, které stanoví povinnost držení a používání psa zvláštní právní předpis.*“ (Vyhláška č. 229/2003 Sb., 2007)

*„**Vyhláška 137/2004 Sb.** o hygienických požadavcích na stravovací služby a o zásadách osobní a provozní hygieny při činnostech epidemiologicky závažných
§ 49*

Pro výkon činností epidemiologicky závažných při provozování stravovacích služeb, výrobě potravin a uvádění potravin do oběhu se stanoví tyto zásady provozní hygieny:

písmeno h):

Nepřipouštění vstupu nepovolaných osob a zvířat do zázemí provozovny a do výroby. Vstupovat do konzumační části provozovny může vodící pes doprovázející nevidomou osobu a pes speciálně vycvičený pro doprovod osoby s těžkým zdravotním postižením. Vstup ostatních zvířat do konzumační místnosti provozovny, která poskytuje služby v rámci hostinské živnosti, je možný jen se souhlasem provozovatele.

§ 51

Při výrobě kosmetických prostředků, v provozovnách holičství, kadeřnictví, pedikúry, manikúry, kosmetických, masérských, regeneračních nebo rekondičních služeb a v provozovnách při provozování živnosti, při níž je porušována integrita kůže, a při provozování živnosti, při které se používají k péči o tělo speciální přístroje (například solária, myostimulátory), platí tyto zásady provozní hygieny:

písmeno f):

Zamezení vstupu nepovolaných osob a zvířat do zázemí provozovny s výjimkou vodícího psa nevidomé osoby a psa speciálně vycvičeného pro doprovod osoby s těžkým zdravotním postižením.“

(Vyhláška č. 137/2004 Sb., 2007)

Příloha č.7

Vidět, když oči nestačí

ABECEDA BRAILLOVA BODOVÉHO PÍSMÁ PRO NEVIDOMÉ

1	2	3	4	5	6	7	8	9	0
●○	●○	●●	●●	●○	●●	●●	●○	○●	○●
○	○	○	○	○	○	○	○	○	○
○	○	○	○	○	○	○	○	○	○
A	B	C	D	E	F	G	H	I	J
●○	●○	●●	●●	●○	●●	●●	●○	○●	○●
○	○	○	○	○	○	○	○	○	○
○	○	○	○	○	○	○	○	○	○
K	L	M	N	O	P	Q	R	S	T
●○	●○	●●	●●	●○	●●	●●	●○	○●	○●
○	○	○	○	○	○	○	○	○	○
○	○	○	○	○	○	○	○	○	○
U	V	X	Y	Z	Ý	chyba	W	Ž	Ů
●○	●○	●●	●●	●○	●●	●●	●○	○●	○●
○	○	○	○	○	○	○	○	○	○
○	○	○	○	○	○	○	○	○	○
Á	Ě	Č	Ď	Š	Ň	/	Ť	Ó	Ř
○●	○●	○●	○	○	○●	○	○	○●	○●
○	○	○	○	○	○	○	○	○	○
○	○	○	○	○	○	○	○	○	○
Í	É	Ú	,	-	'	velké písmeno	malé písmeno	číselný znak	řetězec velkých písmen
○	○	○	○	○	○	○	○	○	○
○	○	○	○	○	○	○	○	○	○
○	○	○	○	○	○	○	○	○	○
.	;	:	+	?	!	"	(*)

www.tyfloservis.cz

Prosím, o pečlivé přečtení níže uvedených otázek a pokud nebude u otázky uvedeno jinak, prosím, označte libovolným způsobem pouze **jednu** z možných odpovědí.

V počítačové verzi označte odpověď/i jakýmkoliv způsobem (zvýraznění, změna barvy, označení odpovědi písmenem X, dle libosti.)

- 1) a) **Jak dlouho máte vodícího psa? Prosím, doplňte**.....
b) **Kolikátého vodícího psa máte?**
c) **Rasa Vašeho nynějšího psa**.....

2) **Myslíte si, že Vám vodící pes ulehčuje život?**

- a) ano
b) ne

3) **Odkud jste se poprvé dozvěděl/a o vodících psech ?**

- a) z mediálních prostředků
b) v centru pro nevidomé
c) od přátel, rodiny
d) od jiného postiženého
e) od jinud **Odkud?**.....

4) **Setkala(a) jste se někdy s termínem canisterapie?**

- a) ano
b) ne
c) nevzpomínám si

5) **Víte, co znamená pojem canisterapie?**

- a) ano Je to.....
b) ne

6) **Pes a jeho přínos/pomoc Vám. Oznámkujte jako ve škole.**

a) dovede mě , kam potřebuji	1	2	3	4	5
b) mohu se mu svěřit, důvěřovat mu	1	2	3	4	5
c) nejsem sám/a	1	2	3	4	5
d) jeho oči jsou i mými	1	2	3	4	5
e) co potřebuji, tak mi podá, přinese	1	2	3	4	5
f) jiné Co?	1	2	3	4	5

7) **Co pro Vás pes znamená?**

- a) je to můj přítel, jsem šťastný/á, že ho mám
b) je to jen má kompenzační pomůcka
c) je to prostě jen pes
d) něco jiného **Co?**.....

8) Kdo Vám nejvíce pomáhal , když jste neměl/a psa?

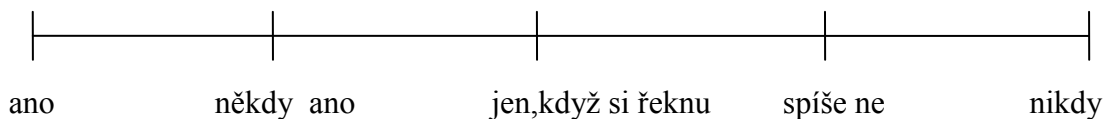
- a) spoléhal/a jsem sám/a na sebe
- b) spoléhal/a jsem na pomoc rodiny, přátel
- c) spoléhal/a jsem na to , že když budu potřebovat, ostatní lidé mi pomohou

9) Co Vám napomáhá k Vaší orientaci. Oznámkujte jako ve škole.

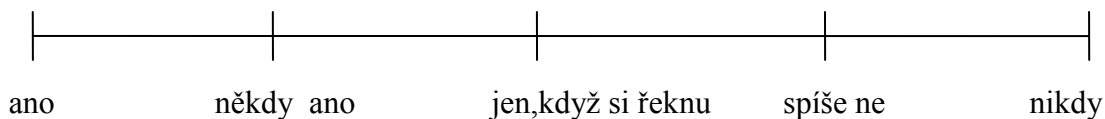
a) vodící pes	1	2	3	4	5
b) bílá hůlka	1	2	3	4	5
c) sluch	1	2	3	4	5
d) pomoc okolních lidí	1	2	3	4	5

10) Nabízejí Vám pomoc „ zdraví“ lidé?

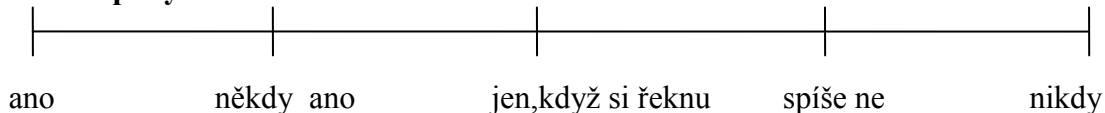
I. Při přecházení silnice?

II. Při nástupu do hromadné dopravy?

III. Při pohybu ve zdravotnickém zařízení?

11) Když si řeknete o pomoc, např. najít „ správné dveře“ v nemocnici či na úřadě, pomohou Vám lidé?

- a) ano
- b) někdy ano
- c) spíše ne
- d) ne
- e) pomoc nepotřebuji

12) Domníváte se, že je v médiích dostatek informací o léčbě pomocí zvířat (pomocí koní, psů) ?

1	2	3
ano,je dostatek informací	mohlo by to být lepší	ne, není dostatek informací

13) Máte problémy při vstupu se psem pomocníkem do kina, divadla?

- a) ano, mám takové problémy
- b) ne, nemám s tím problémy

14) Máte problémy při vstupu se psem pomocníkem do zdravotnického zařízení?

- a) ano, mám takové problémy
- b) ne, nemám s tím problémy

15) Měl/a jste někdy jako nevidomý/á potíže se zdravotníky?

- a) ano

Jaké?.....
.....

- b) občas

Jaké?.....
.....

- c) ne nikdy

16) Jaké máte zkušenosti jako nevidomý pacient se zdravotníky, když přijdete s vodícím psem?

- a) mám jen **velmi dobré** zkušenosti se zdravotníky
- b) **většina** mých zkušeností se zdravotníky **je dobrá**
- c) zkušenosti se zdravotníky **mám dobré i špatné**
- d) **většina** mých zkušeností se zdravotníky **je špatná**
- e) mám jen **velmi špatné** zkušenosti ze zdravotníky

17) Změnil se Váš život k lepšímu poté, co jste dostal/a psa?

- a) ano
- b) ne

18) V čem se domníváte , že se Váš život po příchodu vodícího psa nejvíce změnil?

- a) nejsem sám/a
- b) mohu se pohybovat bezpečněji
- c) mám důvěrníka
- d) jiné **Co?**.....

19) Pospojte:

a) signální pes	I. léčba pomocí zvířat
b) asistenční pes	II. léčba pomocí koní
c) vodící pes	III. léčba pomocí psů
d) canisterapie	IV. pes pro neslyšícího
e) zooterapii	V. pes pro nevidomého
f) hypoterapie	VI. pes pro postiženého

20) Jestli máte nějaké doplňkové informace , prosím, napište mi je. Budu ráda, když mi třeba popíšete Váš příběh.

Prosím, o pečlivé přečtení níže uvedených otázek a pokud nebude u otázky uvedeno jinak, prosím, označte libovolným způsobem pouze **jednu** z možných odpovědí.

V počítačové verzi označte odpověď/i jakýmkoliv způsobem (zvýraznění, změna barvy, označení odpovědi písmenem X, dle libosti.)

1) Z jakého důvodu nemáte vodícího psa?

- a) nechci ho **Proč?**.....
- b) už mám podanou žádost
- c) nemohu ho mít **Proč?**.....
- d) jiný důvod **Jaký?**.....

2) Chtěl/a byste ho také mít?

- a) ano
- b) ano, ale nemohu **Proč?**.....
- c) ne

3) Odkud jste se poprvé dozvěděl/a o vodících psech?

- a) z mediálních prostředků
- b) v centru pro nevidomé
- c) od přátel, rodiny
- d) od jiného postiženého
- e) od jinud **Odkud?**.....

4) Setkala(a) jste se někdy s termínem canisterapie?

- a) ano
- b) ne
- c) nevzpomínám si

5) Víte, co znamená pojem „canisterapie“?

- a) ano Je to.....
- b) ne

6) Pes a jeho přínos/pomoc nevidomým. Označte jako ve škole .

- a) dovede člověka , kam potřebuje 1 2 3 4 5
- b) mohou se mu svěřit, důvěřovat mu 1 2 3 4 5
- c) nejsou sami 1 2 3 4 5
- d) jeho oči jsou i oči nevidomého 1 2 3 4 5
- e) co nevidomý potřebuje, tak mu podá, přinese 1 2 3 4 5
- f) jiné **Co?** 1 2 3 4 5

7) Co pro Vás pes znamená?

- a) je to přítel
- b) je to jen kompenzační pomůcka
- c) je to prostě jen pes
- d) jiné Co?.....

8) Kdo Vám nejvíce pomáhá, když nemáte vodícího psa?

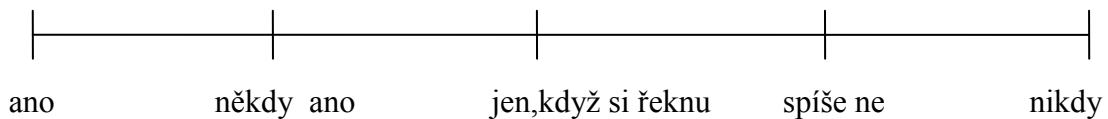
- a) spoléhám sám/a na sebe
- b) spoléhám na pomoc rodiny, přátel
- c) spoléhám na to, že když budu potřebovat, ostatní lidé mi pomohou

9) Co Vám napomáhá k Vaší orientaci. Označte jako ve škole.

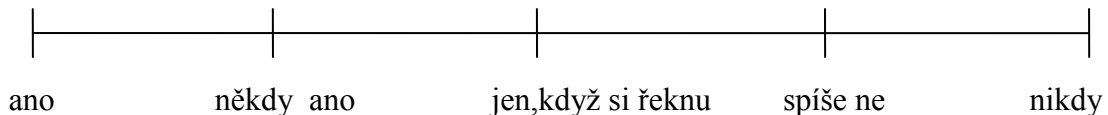
a) bílá hůlka	1	2	3	4	5
b) sluch	1	2	3	4	5
c) pomoc okolních lidí	1	2	3	4	5

10) Nabízejí Vám pomoc „zdraví“ lidé?

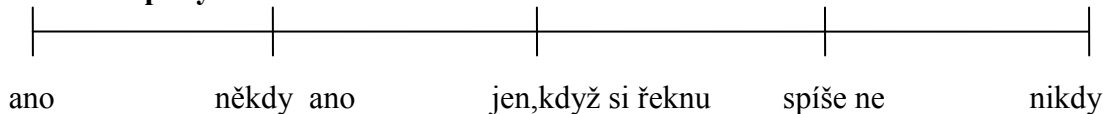
I. Při přecházení silnice?

II. Při nástupu do hromadné dopravy?

III. Při pohybu ve zdravotnickém zařízení?

11) Když si řeknete o pomoc, např. najít „správné dveře“ v nemocnici či na úřadě, pomohou Vám lidé?

- a) ano
- b) někdy ano
- c) spíše ne
- d) ne
- e) pomoc nepotřebuji

12) Domníváte se, že je v médiích dostatek informací o léčbě pomocí zvířat (pomocí koní, psů) ?

1	2	3
ano, je dostatek informací	mohlo by to být lepší	ne, není dostatek informací

13) Domníváte se, že jsou problémy při vstupu se psem pomocníkem do kina, divadla?

- a) ano, myslím si, že jsou takové problémy
- b) ne, nemyslím si, že by byly problémy

14) Domníváte se, že jsou problémy při vstupu se psem pomocníkem do zdravotnického zařízení?

- a) ano, myslím si, že jsou takové problémy
- b) ne, myslím si, že nejsou problémy

15) Měl/a jste někdy jako nevidomý/á potíže se zdravotníky?

- a) ano

Jaké?.....
.....

- b) občas

Jaké?.....
.....

- c) ne nikdy

16) Jaké máte zkušenosti jako nevidomý pacient se zdravotníky?

- a) mám jen **velmi dobré** zkušenosti se zdravotníky
- b) **většina** mých zkušeností se zdravotníky **je dobrá**
- c) zkušenosti se zdravotníky **mám dobré i špatné**
- d) **většina** mých zkušeností se zdravotníky **je špatná**
- e) mám jen **velmi špatné** zkušenosti ze zdravotníky

17) Myslíte si, že se Váš život změní (by se změnil) k lepšímu po příchodu vodícího psa?

- a) ano
- b) ne

18) V čem se domníváte , že se život nevidomých po příchodu vodícího psa nejvíce změní?

- a) nevidomý není sám
- b) může se pohybovat bezpečněji
- c) má důvěrníka
- d) jiné **Co?**.....

19) Pospojte:

a) signální pes	I. léčba pomocí zvířat
b) asistenční pes	II. léčba pomocí koní
c) vodící pes	III. léčba pomocí psů
d) canisterapie	IV. pes pro neslyšícíího
e) zooterapii	V. pes pro nevidomého
f) hypoterapie	VI. pes pro postiženého

20) Jestli máte nějaké doplňkové informace , prosím, napište mi je. Budu ráda, když mi třeba popíšete Váš příběh.

Příloha 10 Některá vhodná plemena

❖ Labradorský retrívr

„Země původu: Velká Británie

Doba vzniku: 19. století

Původní využití: lovecký pes

Využití dnes: společník, lovecký, služební pes, polní závody, vodič

Průměrná délka života: 12 – 14 let

Hmotnost: 25 – 34 kg

Výška: 54 – 57 cm

Nepromokavý a vodomilný, vlídný, společenský a rodinně založený – tato ukázková řada přídatných jmen popisuje jednoho z nejoblíbenějších společníků na celém světě.“

(Fogle, 1995, str. 195)

Obr. 5 Labradorský retrívr.

(Klipart MS Windows)

❖ Zlatý retrívr

„Země původu: Velká Británie

Doba vzniku: 19. století

Původní využití: aporotvání zvěře

Využití dnes: společník, hlídač, polní závody, vodič

Průměrná délka života: 13 – 15 let

Hmotnost: 27 – 36 kg

Výška: 51 – 61 cm“

„Zlatý retrívr, jenž miluje lidské bytosti, je pro to, aby pomáhal člověku, přímo stvořen. Je vyzklý vyhovět potřebám lidí, zná jejich emoce, čímž se stává dychtivým a především dobrovolným studentem, který je záhy vyškolen k zvládání komplexních úkolů, neodmyslitelně souvisejících s prací průvodce a pomocníka.“ (Bauerová, 2000. str. 25)

Obr.6 Zlatý retrívr

(Foto: Autorka)

(Fogle, 1995, str. 197)

❖ Německý ovčák

„Země původu: Německo

Doba vzniku: 19. století

Původní využití: honění ovcí

Využití dnes: společník, ochránce, pomocník, služební plemeno, vodič

Průměrná délka života: 12 – 13 let

Hmotnost: 34 – 43 kg

Výška: 55 – 66 cm“

„Německý ovčák je nejvíce používaným pracovním psem na světě. Toto plemeno je spolehlivou oporou nejen pro policisty, celníky a vojáky, ale také záchranáři a slepci vědí, že mohou důvěřovat jeho vynikajícím smyslům a stavět na jeho oddané věrnosti. Němečtí ovčáci mají nadprůměrné vlohy k tomu, aby sloužili jako stopaři, záchranáři, hlídači a ochránci.“

(Verhoef – Verhallenová, 2004, str. 14)

Obr. 7 Německý ovčák

(Foto: Autorka)

(Fogle, 1995, str. 223)

❖ Americko - kanadský bílý ovčák

Země původu: USA / Kanada

Doba vzniku: 19. století

Původní využití: ovčácký pes

Využití dnes: společník, pracovní a sportovní pes, záchranářský, slepecký, služební nebo ovčácký výcvik.

Průměrná délka života: 12 - 13 let

Hmotnost: 30 - 45 kg

Výška: 55 - 66 kg

„Americko – kanadský bílý ovčák je živý, pozorný, inteligentní a ostražitý, vyrovnaný a přátelský pes. Rád pracuje pro svého pána a členy rodiny, zpravidla je poslušný. Je velmi přítulný a společenský.“

(Verhoef – Verhallenová, 2002, str. 524)

Obr. 8 Americko – kanadský bílý ovčák

(Foto: Czibulková Martina)

Příloha 11. Obrázky

Obr.9 Dovednost psa – podávání předmětů.

Obr. 10 Dovednost psa – pomoc při praní

Obr. 11 Dovednost psa – otevírání dveří.

Obr. 12 Dovednost psa – otevírání zásuvek.

(Pes pomůže - Vítejte, 2007)

Obr. 13 Vodicí pes

Obr. 14 Vodicí pes 2

(Pes pomůže – Vítejte, 2007)

Obr. 15 Výcvik vodicího psa

Obr. 16 Výcvik vodicího psa 2

(Fotoalbum, 2007)